

บทที่ 2

วรรณคดีที่เกี่ยวข้อง

การวิจัยครั้งนี้ผู้วิจัยต้องการศึกษาความต้องการการนิเทศการสอนของครูภาษาไทย
ชั้นประถมศึกษาปีที่ 1 สังกัดสำนักงานการประถมศึกษาจังหวัดนราธิวาส ผู้วิจัยจึงเสนอทฤษฎี
หลักการ แนวคิด และงานวิจัยที่เกี่ยวข้อง ดังนี้

1. การศึกษาความต้องการ
 - 1.1 ความหมายของความต้องการ
 - 1.2 ประเภทของความต้องการ
 - 1.3 การประเมินความต้องการและวิธีการศึกษาความต้องการ
2. การนิเทศการสอน
 - 2.1 ความหมายของการนิเทศการสอน
 - 2.2 ความสำคัญและความจำเป็นของการนิเทศการสอน
 - 2.3 หลักการนิเทศการสอน
 - 2.4 จุดมุ่งหมายของการนิเทศการสอน
 - 2.5 กิจกรรมการนิเทศการสอน
3. ความรู้ความเข้าใจเกี่ยวกับการจัดการเรียนการสอนที่จำเป็นสำหรับครูภาษา
ไทยชั้นประถมศึกษาปีที่ 1
 - 3.1 ด้านหลักสูตร
 - 3.2 ด้านการเตรียมการสอน
 - 3.3 ด้านกิจกรรมการเรียนการสอนและเทคนิควิธีสอน
 - 3.4 ด้านสื่อการเรียนการสอน
4. งานวิจัยที่เกี่ยวข้อง

สถาบันวิทยบริการ
จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย

การศึกษาความต้องการ

ความหมายของความต้องการ

นักการศึกษาและนักวิชาการได้ให้ความหมายไว้หลายประเด็น ดังนี้
 เจษฎา แซ่มประเสริฐ (2534 : 20) กล่าวถึง ความต้องการ (Need) ว่าหมายถึง ความแตกต่างหรือช่องว่างระหว่างสภาพที่สิ่งต่างๆควรจะเป็นและสภาพที่สิ่งต่างๆ เป็นอยู่จริง

สุพักตร์ วิบูลย์ (2535, อ้างถึงใน สุนีย์ เกียรติมาพรศักดิ์, 2540 : 17) กล่าวว่า ความต้องการ คือ เงื่อนไขความไม่สอดคล้องระหว่างสภาพที่เป็นจริงในปัจจุบัน (Actual Conditions) สภาพที่ควรจะเป็น หรือสภาพที่ต้องการ (Desired Conditions) เป็นสภาพที่ จำเป็นต้องได้รับการตอบสนอง หรือดำเนินการแก้ไข

McNeil (1977, อ้างถึงใน มาลี อาสาเสถียร, 2533 : 37) กล่าวว่าความต้องการ คือ สภาพการณ์ที่มีความไม่สอดคล้องกันระหว่างพฤติกรรมหรือเจตคติของผู้เรียนในสถานะที่ยอมรับกับสถานะที่ได้จากการสังเกต

จากความหมายของความต้องการที่นักการศึกษาได้ให้ทัศนะไว้นั้นสรุปได้ว่า Need คือ ความต้องการ หรือความต้องการจำเป็น ซึ่งหมายถึง สภาพที่มีความแตกต่างระหว่าง สภาพที่คาดหวังหรือสภาพที่อยากให้เป็น กับสภาพที่เป็นจริงในปัจจุบัน ซึ่งควรได้รับการแก้ไข หรือพัฒนาให้ดียิ่งขึ้น

ประเภทของความต้องการ

Mckillip (1987, อ้างถึงใน อมรรัตน์ คำแดง, 2539: 17) ได้กล่าวถึงความต้องการที่ จำแนกตามความคาดหวัง ไว้ 4 ประเภท ได้แก่

1. Normative needs เป็นความต้องการในรูปของความแตกต่างระหว่างสภาพที่เป็นจริง กับสภาพที่ควรจะเป็น โดยกำหนดมาตรฐานที่ชัดเจน มาตรฐานเหล่านั้นอาจถูก กำหนดโดยผู้เชี่ยวชาญ ดังนั้นในการสำรวจความต้องการจึงเป็นการเปรียบเทียบสภาพที่เป็นจริงนั้นๆ กับมาตรฐานที่กำหนดไว้

2. Expressed needs เป็นความต้องการในรูปของความแตกต่างระหว่างสภาพที่เป็นจริงกับสภาพที่ควรจะเป็น เช่นเดียวกับ Normative needs แต่สภาพที่ควรจะเป็นกำหนด จากความคาดหวังของกลุ่มเป้าหมายที่รับบริการ ดังนั้นการสำรวจความต้องการจึงเป็นการ เปรียบเทียบสภาพที่เป็นจริงนั้นๆ กับความคาดหวังของกลุ่มเป้าหมายที่ได้รับบริการ

3. Comparative needs หรือ Relative needs เป็นความต้องการในรูปของความแตกต่างระหว่างการได้รับบริการของกลุ่มเป้าหมายในพื้นที่ที่แตกต่างกัน การสำรวจความต้องการจึงพิจารณาเปรียบเทียบจากการได้รับบริการของกลุ่มเป้าหมายในพื้นที่ที่แตกต่างกัน

4. Felt needs หรือ Perceived needs เป็นความต้องการตามการรับรู้หรือความรู้สึกของบุคคล ซึ่งพิจารณาได้จากการประสบปัญหาของกลุ่มเป้าหมาย เป็นความต้องการที่มีประโยชน์อย่างยิ่งสำหรับการวางแผนหรือการพัฒนาโครงการด้านการให้บริการทางสังคม

ศรีสมร พุ่มสะอาด (2535, อ้างถึงใน อมรรัตน์ คำแดง, 2539: 17-19) ได้กล่าวถึงความต้องการที่ใช้ช่วงเวลาเป็นเครื่องกำหนด ไว้ 3 ประเภท ได้แก่

1. ความต้องการเชิงแก้ไขปรับปรุง คือความแตกต่างระหว่างสภาพที่เป็นจริงกับสภาพที่จะเป็นในปัจจุบัน หรือในอดีตจนถึงปัจจุบัน และมีแนวโน้มที่อาจจะเกิดขึ้นต่อไปในอนาคต

2. ความต้องการเชิงป้องกัน คือความแตกต่างระหว่างสภาพที่เป็นจริงกับสภาพที่ควรจะเป็น ซึ่งคาดว่าจะอาจเกิดขึ้นในอนาคต เป็นความต้องการที่ยังไม่เกิดในอดีตและปัจจุบัน แต่มีเครื่องชี้วัด (indicator) บ่งบอกว่าอาจเกิดขึ้นในอนาคต

3. ความต้องการเชิงพัฒนา คือ สภาพที่เกิดขึ้นจริงในอดีตและปัจจุบัน ไม่แตกต่างจากที่ควรจะเป็น ดังนั้นในปัจจุบันจึงยังไม่เกิดความต้องการ แต่ในอนาคตอาจเกิดความต้องการขึ้นได้ แต่ในกรณีที่ความต้องการเพิ่มคุณภาพหรือประสิทธิภาพทำให้สภาพที่ควรจะเป็นสูงขึ้น ซึ่งจะทำให้เกิดความแตกต่างระหว่างสภาพที่เป็นจริงกับสภาพที่ควรจะเป็น

Stufflebeam and Others (1985, อ้างถึงใน สุนีย์ เกียรติมาพรศักดิ์, 2540 : 18) ได้จำแนกประเภทของความต้องการจำเป็นออกเป็น 4 ทศนะ คือ

1. ทศนะเกี่ยวกับการวิเคราะห์ความไม่สอดคล้อง (The Discrepancy View) ตามทศนะนี้ คือ ความไม่สอดคล้องระหว่างสภาพที่เป็นจริงกับสภาพที่ควรจะเป็น

2. ทศนะเชิงประชาธิปไตย (The Democratic View) จะเน้นการศึกษาความต้องการตามการรับรู้ของกลุ่มบุคคลอย่างอิงที่สำคัญๆ ขององค์การนั้นๆ และถือเอาความต้องการของบุคคลเหล่านั้นเป็นความต้องการขององค์การ

3. ทศนะเชิงวิเคราะห์ (The Analytic View) จะเน้นการรวบรวมปัญหาอย่างเป็นระบบและแก้ปัญหามีแบบแผน

4. ทศนะเชิงวินิจฉัยวิเคราะห์ (The Diagnostic View) กลุ่มนี้จะมองความต้องการจำเป็นในลักษณะของความจำเป็นขั้นพื้นฐาน ซึ่งถ้าขาดหายไปหรือไม่ได้รับการตอบสนองแล้ว จะเกิดความเสียหายหรือเกิดอันตราย

การจำแนกความต้องการมีประโยชน์อย่างยิ่งในการพิจารณากระบวนการประเมินความต้องการ เพื่อหาวิธีการแก้ไขและดำเนินการแก้ไขจากสภาพที่เป็นจริงไปสู่สภาพที่ควรจะเป็น

การประเมินความต้องการและวิธีการศึกษาความต้องการ

เจษฎา แซ่มประเสริฐ (2534 : 20) กล่าวว่า การประเมินความต้องการ (Need Assessment) หมายถึง กระบวนการหรือวิธีการหาปัญหาหรือสิ่งที่ยังบกพร่อง ที่ทำให้งานไม่บรรลุตามเป้าหมายที่ต้องการจากสภาพที่ควรจะเป็นเมื่อเทียบกับสภาพที่เป็นอยู่ปัจจุบัน

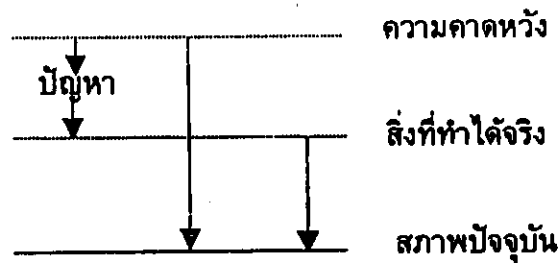
Kaufman and English (1979 : 8) กล่าวว่า การประเมินความต้องการ หมายถึง กระบวนการประเมินช่องว่าง (Gap หรือ Need) ระหว่างผลผลิตที่เราต้องการ จากนั้นจึงจัดช่องว่างเหล่านั้นตามลำดับความสำคัญ และเลือกเอาสิ่งที่มีความสำคัญนำไปปฏิบัติเพื่อแก้ปัญหาหรือสนองความต้องการเหล่านั้นต่อไป

จากความหมายของการประเมินความต้องการ จึงสรุปได้ว่า การประเมินความต้องการเป็นกระบวนการหรือวิธีการหาปัญหาหรือสิ่งที่ยังบกพร่อง ที่ทำให้งานไม่บรรลุตามเป้าหมายที่ต้องการจากสภาพที่ควรจะเป็นกับสถานที่เป็นอยู่จริง โดยมีการจัดลำดับความสำคัญ และเลือกสิ่งที่มีความสำคัญนำไปปฏิบัติ เพื่อแก้ปัญหาหรือสนองความต้องการเหล่านั้น

วิธีการศึกษาความต้องการ

เจษฎา แซ่มประเสริฐ (2534 : 20) กล่าวว่า ในการพิจารณาว่าสิ่งใดคือปัญหานั้นพิจารณาจากความแตกต่างระหว่างความคาดหวังกับสิ่งที่ทำได้จริงของหน่วยงาน โดยมีองค์ประกอบ 3 ประการ คือ

1. สภาพปัจจุบัน หมายถึง สภาพที่เป็นจริงและกำลังดำเนินการอยู่เป็นปกติ
2. ความคาดหวัง หมายถึง ความต้องการ หรือเป้าหมาย ซึ่งแสดงถึงผลสัมฤทธิ์ที่ปรารถนาโดยทั่วไป ความคาดหวังจะปรากฏออกมาในรูปแบบต่าง ๆ ดังนี้
 - 2.1 นโยบายของหน่วยเหนือ
 - 2.2 เกณฑ์มาตรฐานต่าง ๆ
 - 2.3 ทฤษฎีและหลักวิชาการต่างๆ
 - 2.4 ประมวลความคิดเห็นและความคาดหวังของบุคคลในหน่วยงาน
3. สิ่งที่ได้จริง หมายถึง ความพยายามที่จะพัฒนาสภาพปัจจุบันให้ไปสู่ความคาดหวัง

ดังนั้น หากต้องการทราบปัญหาเพื่อประเมินความต้องการการจัดการเรียนการสอน อาจทำได้ดังนี้

1. ศึกษาวิเคราะห์นโยบายของโรงเรียนหรือจากเกณฑ์มาตรฐานต่างๆ หรือจาก หลักวิชา หรือจากความคาดหวังของคุณ
2. ศึกษาและวิเคราะห์สภาพปัจจุบัน การจัดการเรียนการสอนโดยการสำรวจผลสัมฤทธิ์ทางการเรียนของนักเรียน ประเมินสภาพการปฏิบัติการสอนของคุณ
3. นำข้อ 1 และข้อ 2 มาเปรียบเทียบกัน ถ้าสภาพไม่ตรงกันก็มีปัญหา ควร ร่วมมือกันวางแผนหรือทำโครงการ แก้ไขปรับปรุง

สุวิมล ว่องวานิช (2531:13-17) ได้เสนอแนวคิดในการประเมินความต้องการ โดยมีขั้นตอนดังต่อไปนี้

1. กำหนดสิ่งที่มุ่งหวัง (What should be?)
2. วัดสภาพที่เป็นอยู่จริงในปัจจุบัน (What is?)
3. หาคความแตกต่างระหว่างข้อมูลที่ได้จากข้อ 1 และ ข้อ 2
4. ศึกษาสาเหตุหรือเหตุผลที่ทำให้เกิดความแตกต่าง (ปัญหา) ในข้อ 3
5. จัดลำดับความสำคัญของปัญหา

ผลที่ได้จากการประเมินจะทำให้เราทราบถึงปัญหาและอุปสรรคที่จะต้องแก้ไข ทำให้สามารถกำหนดเป้าหมายโครงการหรือวางแผนโครงการต่างๆ ตลอดจนสามารถตัดสินใจเลือกหนทางการแก้ไขอย่างเหมาะสม สอดคล้องกับความต้องการของผู้ที่เกี่ยวข้องกับองค์กร

เทคนิคที่ใช้ในการประเมินความต้องการ

สุรศักดิ์ เพียสระ (2540 : 12-14) ได้สรุปเทคนิคการประเมินความต้องการ ไว้ดังนี้

1. เทคนิคการเก็บรวบรวมข้อมูลรายบุคคล

1.1 การสัมภาษณ์ เป็นเทคนิคที่เหมาะสมสำหรับการศึกษาเกี่ยวกับทัศนคติ และความรู้สึกนึกคิด ผู้สัมภาษณ์มีหน้าที่หลักในการซักถามเพียงปัญหาข้อขัดข้องและอุปสรรคในการทำงาน และความเห็นเกี่ยวกับการทำงาน รวมทั้งให้แสดงความคิดเห็นในการแก้ไข เพื่อให้ผู้ประเมินจะเป็นผู้สรุปและวิเคราะห์พอเป็นแนวทางให้ทราบว่า ผู้ทำงานมีความจำเป็น ต้องอบรมในเรื่องใดบ้าง

1.2 แบบสอบถาม เหมาะกับการรวบรวมข้อเท็จจริงที่มีจำนวนมากๆ เป็นเทคนิคที่ประหยัดเวลาและแรงงาน

1.3 การสังเกต เป็นเทคนิคที่ใช้ในการเก็บรวบรวมด้านข้อเท็จจริงที่ดี เทคนิคหนึ่ง มักใช้ร่วมกับเทคนิคอื่นๆ เช่น การสัมภาษณ์

1.4 การศึกษาเอกสาร เป็นเทคนิคที่ใช้ศึกษาจากหลักฐานที่มีการบันทึกไว้ เป็นลายลักษณ์อักษรในองค์กร เช่น รายงานประจำเดือน รายงานการประชุม

1.5 การทดสอบ เป็นเทคนิคการเก็บรวบรวมข้อมูลเกี่ยวกับความสามารถ ความถนัด ความสนใจของบุคลากรในองค์กรหรือหน่วยงาน

1.6 เทคนิคเดลฟาย เป็นเทคนิคที่เก็บรวบรวมข้อมูลจากผู้เชี่ยวชาญในแต่ละด้าน ส่วนใหญ่ใช้แบบสอบถาม ซึ่งดำเนินการเก็บหลายๆ รอบจากผู้เชี่ยวชาญในกลุ่มเดิม ผู้เชี่ยวชาญจะไม่ได้มีโอกาสปฏิสัมพันธ์กัน จึงช่วยลดการมีอิทธิพลครอบงำกันต่อการตัดสินใจ

2. เทคนิคการเก็บรวบรวมข้อมูลกระบวนการกลุ่ม

2.1 เทคนิคสมมุติฐาน เป็นเทคนิคที่มี 4 ขั้นตอน คือ ขั้นตอนที่ 1 เปิดโอกาสให้สมาชิกทุกคนในกลุ่มได้แสดงความคิดเห็นโดยเขียนลงบนกระดาษ ขั้นตอนที่ 2 นำปัญหาที่ทุกคนเสนอเขียนไว้บนกระดาษ ขั้นตอนที่ 3 ให้แต่ละคนร่วมกันอภิปรายปัญหาที่ตนเสนอเพื่อให้ทุกคนเกิดความเข้าใจ และขั้นตอนที่ 4 ให้ทุกคนลงความเห็นว่าเป็นปัญหาที่สำคัญที่สุด ข้อสรุปที่ได้นำมาใช้ได้สะดวก เพราะเข้าใจง่าย ทุกคนมีส่วนร่วมในกระบวนการ แต่ขาดความลึกซึ้ง ประเด็นที่ถ้ามมีน้อย ทำให้ได้เฉพาะประเด็นหลักๆ

2.2 เทคนิคการสนทนากลุ่ม จะกระตุ้นให้ผู้ร่วมสนทนาแสดงความคิดเห็น ทักษะ และประสบการณ์ของตนออกมา ผลที่ได้จากการสนทนาจะให้ภาพของลักษณะสังคม มิใช่ภาพเฉพาะบุคคล

2.3 การสร้างแผนที่มโนทัศน์ เป็นกระบวนการที่ใช้สร้างกรอบมโนทัศน์เชิงโครงสร้าง โดยรวบรวมข้อมูลจากทักษะกระบวนการกลุ่ม คือ การระดมสมอง การจัดกลุ่มความคิดอย่างมีโครงสร้าง และการประมาณค่าข้อความที่ได้จากการระดมสมอง แล้วทำการวิเคราะห์สถิติวิเคราะห์ข้อมูลหลายตัวแปร จากนั้นจึงสรุปจากการตีความของกลุ่มทั้งหมดโดยแสดงออกมาในรูปแผนที่มโนทัศน์

2.4 เทคนิคเดคัม เป็นกระบวนการกลุ่มที่มีขนาดเล็กที่ใช้ผู้เชี่ยวชาญหรือผู้มีประสบการณ์จำนวน 10-12 คน อภิปรายแสดงความคิดเห็นเพื่อทำการตัดสินใจ

การศึกษาหาความต้องการนั้น สามารถศึกษาจากสภาพการณ์ที่ไม่สอดคล้องกัน ดังกล่าวข้างต้นเพื่อจะได้ทราบปัญหาที่เกิดขึ้นและหาทางแก้ไข เพื่อให้เกิดการเปลี่ยนแปลงในทางที่ดีขึ้น ดังนั้น ในการศึกษาความต้องการการนิเทศการสอนของครูภาษาไทย ชั้นประถมศึกษาปีที่ 1 สังกัดสำนักงานการประถมศึกษาจังหวัดนครราชสีมา ผู้วิจัยใช้หลักการศึกษาจากสภาพการณ์ของความไม่สอดคล้องกัน กับสิ่งที่เป็นจุดประสงค์ที่ควรจะเป็นไปตามหลักการที่

ตั้งไว้ โดยพิจารณาจากความรู้ความเข้าใจของครู ถ้าครูขาดความรู้ความเข้าใจ แสดงว่าสิ่งนั้น เป็นความต้องการของครูที่ควรจะได้รับ การนิเทศ เพื่อเพิ่มพูนความรู้ความเข้าใจในการจัดการเรียนการสอนให้บรรลุตามจุดหมายของหลักสูตร

การนิเทศการสอน (Instructional Supervision)

การนิเทศการสอนเป็นคำประสมระหว่าง การนิเทศและการสอน ความสัมพันธ์ ระหว่างการนิเทศและการนิเทศการสอนคือ การนิเทศการสอนเป็นส่วนย่อย (Subset) ของ การนิเทศ (ปรียาพร วงศ์อนุตรโรจน์, ม.ป.ป. : 4)

ความหมายของการนิเทศ

Wile (1967 : 6) กล่าวว่า การนิเทศ คือการแนะนำ การวางแผนและการปรึกษาหารือร่วมกันเพื่อหาทางปรับปรุงการเรียนการสอนให้ดีขึ้น

สังต์ อุทรานันท์ (2529 : 7) กล่าวว่า การนิเทศ คือ กระบวนการทำงานร่วมกับครู และบุคลากรทางการศึกษา เพื่อให้ได้มาซึ่งสัมฤทธิ์ผลสูงสุดในการเรียนของนักเรียน

อุทัย ธรรมเดโช (2531 : 78) กล่าวว่า การนิเทศเป็นการที่บุคคลคนหนึ่ง (ผู้บริหาร หรือศึกษานิเทศก์) ไปกระตุ้นบุคคลอีกคนหนึ่ง (ครูหรือเจ้าหน้าที่ทางการศึกษาอื่น ๆ) ให้ช่วยพัฒนาบุคคลอีกคนหนึ่ง (นักเรียน) ให้มีการพัฒนาทุกด้านตามที่ต้องการ

จากคำจำกัดความดังกล่าว จึงสรุปได้ว่า การนิเทศ เป็นกิจกรรมหนึ่งที่ช่วยพัฒนาบุคคลให้มีการพัฒนาในทุกด้านตามที่ต้องการ

ความหมายของการสอน

สุนน ออมวิวัฒน์ และ สมพงษ์ จิตระดับ (2531 : 109) กล่าวว่า การสอนเป็น กระบวนการที่ประกอบไปด้วยกิจกรรมการเรียนรู้ และรายละเอียดของเนื้อหาวิชา จุดหมาย ปลายทางของกระบวนการสอนก็คือ จุดมุ่งหมายการเรียนรู้ตามที่ระบุไว้ในหลักสูตร

วราภรณ์ ศุภาลัย (2535 : 61-62) กล่าวว่า การสอน หมายถึง กระบวนการที่ผู้สอน ให้สาระวิชาต่าง ๆ มีการทำกิจกรรมต่าง ๆ ร่วมกัน ให้รู้จักค้นคว้าหาความรู้จากแหล่งวิชา ต่าง ๆ มีการสาธิต การทดลอง หน้าที่ของผู้สอนเป็นเพียงแต่ผู้ชี้แนะและกระตุ้นให้รู้จักการเลือก แนวทางในการเรียนของตนได้ นอกจากนี้ยังมีวินัยในตนเองและสามารถแก้ปัญหาเฉพาะหน้าได้ ตามความเหมาะสม และสามารถประกอบอาชีพตามความถนัดของตนเองได้ในอนาคต

จำเนียร ศิลปวานิช (2538 :34) ให้ความหมายของการสอนไว้ว่า หมายถึง การจัดสภาพการณ์ สถานการณ์ หรือกิจกรรมอย่างมีจุดหมาย เพื่อส่งเสริมให้ผู้เรียนเกิดประสบการณ์ อันจะเป็นผลให้ผู้เรียนเกิดการเรียนรู้ได้ง่ายขึ้นและรวดเร็วขึ้น ทั้งยังส่งเสริมหรืออำนวยความสะดวกให้ผู้เรียนเจริญงอกงามทั้งทางร่างกาย อารมณ์ สังคม และสติปัญญา และสามารถปรับตัวเองให้อยู่ในสังคมได้อย่างมีความสุข

จากคำจำกัดความดังกล่าว จึงสรุปได้ว่า การสอนเป็นกระบวนการที่เกิดขึ้นร่วมกันระหว่างผู้เรียนและผู้สอน โดยมีจุดหมายเพื่อส่งเสริมให้ผู้เรียนเกิดประสบการณ์ในการเรียนรู้ และมีพัฒนาการทางร่างกาย อารมณ์ สังคม สติปัญญา สามารถปรับตัวเองให้อยู่ในสังคมได้อย่างมีความสุข

ความหมายของการนิเทศการสอน

สันต์ ชรรมบำรุง (2526 : 9) กล่าวว่า การนิเทศการสอน หมายถึง ความพยายามใดๆ ที่จะช่วยเหลือ ปรับปรุง แก้ไขสภาพการเรียนการสอนของนักเรียนให้ดีขึ้น โดยวิธีจัดหาเครื่องอำนวยความสะดวก (Facility of Teaching) แก่ครู เพื่อให้ครูปฏิบัติการกิจการสอนได้ผลสำเร็จตามความมุ่งหมายยิ่งขึ้น

สมพงษ์ สิงหะพล (2530 : 18) กล่าวว่า การนิเทศการสอน คือ พฤติกรรมชนิดหนึ่งทางการศึกษาที่เกิดขึ้นในองค์กร และมีการดำเนินงานอย่างเป็นระบบโดยมีเป้าหมายเพื่อปรับปรุงพฤติกรรมการสอนของครูส่งเสริมสนับสนุนการเรียนรู้ของนักเรียนให้มีประสิทธิภาพและเกิดประสิทธิผลยิ่งขึ้น

มนูญ อรุณไพโรจน์ (อ้างถึงใน สุโขทัยธรรมมาธิราช ,2536 :15) ให้ความหมายของการนิเทศการสอนไว้ว่า หมายถึง ความพยายามใดๆ ของผู้นิเทศการสอนในการปฏิบัติงานร่วมกับผู้รับการนิเทศ โดยใช้ กระบวนการเทคนิคการนิเทศ เพื่อกระตุ้นส่งเสริมสนับสนุนให้ผู้รับการนิเทศเห็นความสำคัญของการพัฒนาการเรียนการสอน คิดค้น วิธีการใหม่ ๆ และเลือกวิธีการที่เหมาะสมเพื่อพัฒนานักเรียนให้มีคุณภาพตามจุดหมายของหลักสูตร

Glickman (1981 : 5) ให้ทัศนะว่า การนิเทศการสอนเป็นชุดย่อย (Subset) ของการนิเทศการศึกษา ซึ่งเป็นกระบวนการสำหรับการปรับปรุงงานและพันธกิจในชั้นเรียน และกิจกรรมที่ดำเนินในโรงเรียน โดยที่กระทำหรือทำงานโดยตรงกับครู

Harris (1985 : 2) ได้ให้ความหมายการนิเทศการสอนไว้ว่า หมายถึง สิ่งทีบุคคลากรทางการศึกษาได้กระทำลงไปกับผู้ใหญ่และกับวัสดุสิ่งของ เพื่อที่จะรักษาไว้หรือเปลี่ยนแปลง

การปฏิบัติงานของโรงเรียน ในวิถีทางตรงที่มีอิทธิพลต่อกระบวนการสอนที่กระตุ้นและเสริมส่ง การเรียนของนักเรียน

จากหลาย ๆ ทศนะของการนิเทศการสอนที่กล่าวมา จึงสรุปได้ว่า การนิเทศการสอน เป็นความพยายามใด ๆ ในการปฏิบัติงานร่วมกันระหว่างผู้นิเทศและผู้สอน เพื่อกระตุ้นส่งเสริม และสนับสนุนให้ผู้สอนพัฒนาการเรียนการสอนให้มีคุณภาพตามจุดหมายของหลักสูตร

ความสำคัญและความจำเป็นของการนิเทศการสอน

นิติตบัณฑิตศึกษา สาขาวิชานิเทศการศึกษาและพัฒนาหลักสูตร รุ่นที่ 28 (2534:3) ได้กล่าวถึง ความสำคัญและความจำเป็นของการนิเทศการสอนไว้ดังนี้

1. การเปลี่ยนแปลงทางด้านการเมือง เศรษฐกิจ สังคม วิทยาศาสตร์และเทคโนโลยีต่าง ๆ ทำให้การศึกษาต้องพัฒนาไปให้สอดคล้องกับการเปลี่ยนแปลงดังกล่าว และครูต้องพัฒนาให้ทันต่อการเปลี่ยนแปลงด้วย
2. ศึกษานิเทศก์มีจำนวนจำกัดไม่สามารถนิเทศโรงเรียนได้ทั่วถึง สภาพปัญหาและความต้องการของโรงเรียนแต่ละแห่งไม่เหมือนกัน ศึกษานิเทศก์ซึ่งอยู่ภายนอกไม่ทราบปัญหาและความต้องการที่แท้จริงของโรงเรียน
3. ปัจจุบันครูในโรงเรียนมีความรู้ ความสามารถอย่างเพียงพอ การใช้บุคลากรเหล่านี้ให้เป็นประโยชน์ จะช่วยให้เกิดความร่วมมือ ช่วยเหลือ และยอมรับซึ่งกันและกัน

หลักการนิเทศการสอน

Adams and Dickey (1956, อ้างถึงใน ปรียาพร วงศ์อนุตตรโรจน์, ม.ป.ป. : 10-12) ได้ให้หลักการพื้นฐานเกี่ยวกับการนิเทศการสอน ดังนี้

1. การนิเทศเป็นการส่งเสริมความเจริญงอกงาม
 - 1.1 การจัดให้มีการฝึกอบรมด้านการเรียนการสอน เพื่อให้ครูได้มีความรู้ความเข้าใจในหลักวิธีสอนต่าง ๆ
 - 1.2 ช่วยพัฒนาความรู้ทางวิชาการเฉพาะ ใช้เทคนิควิธีสอนอย่างถูกต้องและมีประสิทธิภาพ
 - 1.3 พัฒนาให้มีความเชื่อมั่นในการสอนและมีประสบการณ์ในการใช้สื่อการสอน
 - 1.4 พัฒนาทัศนคติ และอุดมการณ์ในการทำงานให้อยู่ในเกณฑ์มาตรฐาน
 - 1.5 พัฒนาประมวลรายวิชา โครงการสอนและกิจกรรมเสริมหลักสูตรเพื่อเสริมสร้างประสบการณ์แก่ผู้เรียน
 - 1.6 ร่วมมือจัดทำสื่อการสอนชนิดต่าง ๆ ที่จำเป็นและหาได้ในโรงเรียนและท้องถิ่น

- 1.7 ช่วยพัฒนาประสบการณ์การประเมินผลและเทคนิคการใช้และเตรียมเครื่องมือประเมินผล
- 1.8 ช่วยวางแผนและพัฒนาผู้เรียนที่มีปัญหาการเรียนและปัญหาอื่น
2. การนิเทศมีความเป็นประชาธิปไตย
 - 2.1 ผู้บริหารโรงเรียนเป็นผู้นำของการศึกษามากกว่าที่จะเป็นโดยตำแหน่ง
 - 2.2 ต้องยอมรับความแตกต่างระหว่างบุคคล ให้ครูมีอิสระให้ใช้ความสามารถของตนเองพัฒนาการเรียนการสอนของนักเรียนให้ดีขึ้น
 - 2.3 เปิดโอกาสให้ครูมีความคล่องตัวในการดำเนินงานต่าง ๆ ส่งเสริมให้มีความคิดริเริ่มมีส่วนร่วมในการกำหนดนโยบายและวางแผนการทำงาน
 - 2.4 การใช้อำนาจหน้าที่ควรเป็นที่ยอมรับจากกลุ่มและหมู่คณะ
 - 2.5 ผู้ร่วมงานมีส่วนร่วมในการตัดสินใจ
 - 2.6 อำนาจยอมเปลี่ยนแปลงไปตามวิธีประชาธิปไตย ทุกคนมีโอกาสที่จะแสดงความสามารถและความเป็นผู้นำ
 - 2.7 ผู้บริหารโรงเรียน ศึกษาวิเคราะห์ ครู จะต้องร่วมมือกันเพื่อช่วยแก้ปัญหาด้านการเรียนการสอน
3. การนิเทศเป็นกระบวนการสร้างสรรค์
 - 3.1 ผู้นิเทศและครูร่วมกันสร้างบรรยากาศในการนิเทศด้วยการประชุมปรึกษาหารือร่วมกัน
 - 3.2 ผู้นิเทศให้อิสระแก่ครูได้มีความคิดสร้างสรรค์ตามความสามารถของแต่ละคน
4. การนิเทศยึดหลักการสร้างมนุษยสัมพันธ์
 - 4.1 ให้การยอมรับนับถือบุคคลอื่น เป็นพื้นฐานในการสร้างมนุษยสัมพันธ์
 - 4.2 ให้ความเห็นอกเห็นใจผู้อื่นอย่างบริสุทธิ์ใจ
 - 4.3 สร้างความเชื่อถือและศรัทธา ให้เกิดความร่วมมือช่วยเหลือ เพื่อสร้างมิตรภาพกับบุคคลอื่น ๆ
5. การนิเทศเพื่อสร้างเสริมขวัญและกำลังใจ
 - 5.1 ขวัญและกำลังใจของครูดี ย่อมส่งผลในการทำงานให้ดีขึ้นไปด้วย
 - 5.2 ผลสัมฤทธิ์ของนักเรียนขึ้นอยู่กับขวัญของครูที่ให้กำลังใจแก่ผู้เรียน
 - 5.3 ครูเองก็ต้องการขวัญและกำลังใจ
 - 5.4 การดำเนินงานควรจะเป็นไปด้วยความสมัครใจตามความสามารถของแต่ละบุคคล
6. การนิเทศเกี่ยวข้องกับการปรับปรุงการเรียนการสอน
 - 6.1 งานนิเทศเป็นการส่งเสริมการเรียนการสอนในโรงเรียน
 - 6.2 งานนิเทศเป็นการปรับปรุงการสอนของครู

- 6.3 งานนิเทศเป็นงานพัฒนาหลักสูตร
- 6.4 การประเมินผลการสอนมีความจำเป็นในการปรับปรุงการเรียนการสอน
- 7. การนิเทศเป็นการประสานสัมพันธ์ระหว่างงานนิเทศกับงานอื่น ๆ
 - 7.1 การให้ความช่วยเหลือในการจัดกิจกรรมต่างๆระหว่างงานนิเทศกับงานอื่น ๆ
 - 7.2 การส่งเสริมความสัมพันธ์ระหว่างโรงเรียนกับหน่วยงานอื่น

อื่น ๆ

จุดมุ่งหมายของการนิเทศการสอน

สมพงษ์ สิงหะพล (2530 : 34) กล่าวว่า การนิเทศการสอนมีจุดมุ่งหมายหลักอยู่ 3 ประการ คือ

1. พัฒนาสภาพการณ์สำหรับการเรียนการสอน ได้แก่
 - 1.1 ปรับปรุงและพัฒนาการสอนของครู
 - 1.2 แก้ปัญหาการเรียนการสอนในชั้นเรียน
 - 1.3 รักษา พิจารณา ส่งเสริม ควบคุมคุณภาพและมาตรฐานการสอน
 - 1.4 กำหนดเป้าหมายและโปรแกรมการเรียนการสอนของครู
 - 1.5 ประสานงานเกี่ยวกับการสอนของครูในโรงเรียน
2. ส่งเสริมความเป็นผู้นำทางวิชาชีพให้แก่ครู ได้แก่
 - 2.1 สร้างแรงจูงใจในการสอน
 - 2.2 ตรวจสอบและประเมินผลการสอน
 - 2.3 ให้ความคิดริเริ่มและแนวทางในการพัฒนาการสอน
 - 2.4 ปรับปรุงสภาพแวดล้อมทางวิชาการและบริหารในโรงเรียนให้เป็นไปในทางบวก
3. พัฒนาความงอกงามของนักเรียน ได้แก่
 - 3.1 แก้ปัญหาการเรียนของนักเรียน
 - 3.2 ส่งเสริมการเรียนของนักเรียน
 - 3.3 พัฒนาการสอนของครู
 - 3.4 ปรับปรุงสภาพแวดล้อมในชั้นเรียนให้เอื้อต่อการเรียนและการสอน

ในทัศนะของ ปรียาพร วงศ์อนุตรโรจน์ (ม.ป.ป. : 8) ความมุ่งหมายของการนิเทศการสอนเป็นการมุ่งปรับปรุงและพัฒนาการเรียนการสอนในโรงเรียน ซึ่งมีดังนี้

1. เพื่อการพัฒนาวิชาชีพครู
 - 1.1 การนิเทศการสอนให้ข้อมูลแก่ครูในด้านการสอน เพื่อครูจะได้ใช้เป็นแนวทางในการปรับปรุงการสอนของตน

- 1.2 การนิเทศการสอนช่วยให้ครูได้พัฒนาความรู้ความสามารถในด้าน
การสอน
- 1.3 การนิเทศการสอนช่วยส่งเสริมและพัฒนาวิชาชีพการสอนของครู
2. เพื่อพัฒนาคุณภาพของนักเรียน
- 2.1 เพื่อปรับปรุงคุณภาพของการเรียนการสอนในโรงเรียนเพื่อคุณภาพของ
นักเรียน
- 2.2 เพื่อส่งเสริมประสิทธิภาพงานวิชาการในโรงเรียน
3. เพื่อสร้างขวัญและกำลังใจแก่บุคคลที่เกี่ยวข้องกับการนิเทศการสอน
4. เพื่อสร้างความสัมพันธ์ที่ดี ระหว่างบุคคลที่เกี่ยวข้องในการทำงานร่วมกัน

จากความมุ่งหมายของการนิเทศการสอนที่กล่าวมาข้างต้นแสดงให้เห็นว่าการนิเทศ
การสอนมีจุดมุ่งหมายเพื่อการปรับปรุงและพัฒนาครูทั้งด้านวิชาชีพ ขวัญกำลังใจและความ
สัมพันธ์ระหว่างบุคคลเพื่อส่งผลต่อการเรียนการสอนของผู้เรียนให้มีคุณภาพยิ่งขึ้น

กิจกรรมการนิเทศการสอน

การนิเทศการสอนมีจุดมุ่งหมายเพื่อพัฒนาการเรียนการสอน และพัฒนาคุณภาพ
การศึกษา การนิเทศการสอนให้ได้ผลดีจึงต้องใช้กิจกรรมเพื่อดำเนินงานให้บรรลุจุดมุ่งหมาย
ดังกล่าว การเลือกกิจกรรมเพื่อใช้ในการนิเทศการสอนจึงควรคำนึงถึงสิ่งต่อไปนี้ (ปรียาพร วงศ์
อนุตรโรจน์, ม.ป.ป. : 69-70)

1. จุดมุ่งหมายของการนิเทศการสอน เนื่องจากกิจกรรมการนิเทศการสอนเป็นสิ่ง
ที่ก่อให้เกิดการเปลี่ยนแปลงในบุคคล ความมุ่งหมายของการนิเทศการสอน จึงควรเลือกให้
เหมาะสมกับผลของการเรียนรู้ ซึ่งได้แก่ ความรู้ ความเข้าใจ ทักษะปฏิบัติและเจตคติ ถ้า
การสนทนาก่อให้เกิดการเปลี่ยนแปลงความรู้ใหม่ กิจกรรมที่ควรนำมาใช้ ได้แก่ การเข้าฟัง
การบรรยาย การอ่าน การดูภาพยนตร์ น่าจะเหมาะสม ส่วนทักษะปฏิบัติควรเลือกกิจกรรมที่
ลงมือทำ นั่นก็คือการเลือกกิจกรรมควรแตกต่างกันไปตามจุดมุ่งหมายของการเรียนรู้

2. ผลกระทบต่อประสบการณ์ กิจกรรมการนิเทศการสอนที่แตกต่างกันไป เนื่อง
จากจุดมุ่งหมายจะทำให้เกิดผลกระทบของประสบการณ์ที่แตกต่างกันไปด้วย นั่นคือ ได้รับความ
รู้ในแต่ละเรื่องมากน้อยต่างกัน ซึ่ง แฮร์ริส (Harris, 1980) ได้ชี้ให้เห็นว่าผลกระทบของ
ประสบการณ์จากกิจกรรมการนิเทศการสอนขึ้นอยู่กับ

- 2.1 ความสามารถในการรับรู้ของผู้รับการนิเทศ
- 2.2 ความสัมพันธ์ระหว่างความรู้ต่าง ๆ ที่ได้รับ
- 2.3 ความสามารถในการเก็บและควบคุมประสบการณ์
- 2.4 ความสามารถในการมุ่งไปสู่จุดมุ่งหมายของการเรียน
- 2.5 กิจกรรมที่นำมาใช้ในการให้ได้ประสบการณ์

2.6 ความใหม่และแปลกของประสบการณ์

2.7 ความเป็นจริงที่นำมาใช้ได้ของประสบการณ์

3. ขนาดของกลุ่ม การเลือกกิจกรรมขึ้นอยู่กับขนาดของกลุ่ม หากกลุ่มมีขนาดใหญ่ จะใช้กิจกรรมหนึ่ง เช่น การบรรยายหรือการดูภาพยนตร์ กลุ่มที่มีขนาดเล็กสามารถใช้ กิจกรรมการปฏิบัติ ส่วนการนิเทศการสอนคนเดียวก็สามารถใช้การสังเกตการสอนได้

การนิเทศการสอนในโรงเรียนประถมศึกษาที่มีทั้งการนิเทศโดยบุคลากรในโรงเรียน และการนิเทศจากภายนอก ซึ่งล้วนแต่มีจุดมุ่งหมายเพื่อพัฒนาการเรียนการสอนและพัฒนาคุณภาพการศึกษาโดยส่วนรวม ในปัจจุบันครูผู้สอนในระดับประถมศึกษามีความรู้สูง มีศักยภาพที่จะพัฒนาตนเองได้ การนิเทศการสอนจึงควรมุ่งที่จะให้ครูสามารถวิเคราะห์และพัฒนาการเรียนการสอนของตนเอง รวมทั้งสามารถช่วยตนเองในการหาแหล่งความรู้ต่างๆ โดยไม่ต้องรอคำแนะนำจากภายนอก

กิจกรรมสำหรับการนิเทศการสอน มีตัวอย่างดังนี้

1. การสังเกตการสอน (สุโขทัยธรรมมาธิราช, 2536 : 135)

การสังเกตการสอนในชั้นเรียนเป็นกิจกรรมการนิเทศการสอนที่ผู้นิเทศให้การสังเกตอย่างมีระบบ เพื่อจะเป็นแนวทางในการวิเคราะห์พฤติกรรมการสอนของครู และช่วยแก้ไขปรับปรุงการสอนในชั้นเรียนให้ดีขึ้น การสังเกตการสอนในชั้นเรียนมีเทคนิควิธีใกล้เคียงกับการเยี่ยมชั้นเรียนแต่มีความละเอียดกว่าในด้านการประเมินผลการสอนด้วย การเยี่ยมชั้นเรียน ต้องการผู้นิเทศที่มีทักษะในด้านเทคนิควิธีสอน และผู้นิเทศจะมีเครื่องมือที่ช่วยในการสังเกตในชั้นเรียนอย่างมีระบบ เช่น แบบสังเกต แบบประเมินผลการสอน โดยใช้ร่วมกับอุปกรณ์อื่น ๆ เช่น เทปบันทึกเสียง หรือวิดีโอเทป การสังเกตการสอนในชั้นเรียนสามารถมุ่งไปถึงพฤติกรรมของผู้สอน พฤติกรรมการเรียนรู้ของนักเรียน ความสัมพันธ์ระหว่างครูและนักเรียน ตลอดจนบรรยากาศในห้องเรียน

การสังเกตการสอนควรทำโดยผู้ที่มีความรู้ความเข้าใจในเรื่องการเรียนการสอนอย่างต่อแท้ ซึ่งอาจจะเป็นเพื่อนครูในโรงเรียนที่ชำนาญการสอน หรือเป็นผู้นิเทศจากภายนอกโรงเรียนแต่ผู้นิเทศจากภายนอกอาจจะเป็นเรื่องที่ยาก เพราะมีข้อจำกัดทั้งด้านบุคลากรและงบประมาณ จึงควรส่งเสริมให้ครูช่วยกันเอง โดยผู้นิเทศเป็นผู้บรมการสังเกตการสอนให้แก่คณะครูผู้ชำนาญการสอนทั้งในด้านกระบวนการการใช้เครื่องมือ การวิเคราะห์ผลการสังเกต และนำผลการสังเกตไปใช้ปรับปรุงการสอน

2. การเยี่ยมชั้นเรียน (Ben M. Harris, 1963 อ้างถึงใน วไลรัตน์ บุญสวัสดิ์, 2538 : 83-84)

เป็นเทคนิคการนิเทศการสอนอย่างหนึ่งที่ทำให้ครูไปทำการสังเกตขณะที่คนอื่นทำงาน ซึ่งบางที่หรือบางแห่งใช้คำว่า Observation การเยี่ยมชั้นเรียนหรือการสังเกตการสอน

นี้ก็คล้ายกันกับการสาธิตการสอน คือมีคนสอนคนเดียว และมีคนมาดูอาจจะเป็น 1 คน หรือกลุ่มเล็ก ๆ ก็ได้ ที่สามารถเห็นสภาพเหตุการณ์ที่เกิดขึ้นจริง ๆ ทุกอย่าง แต่จะต่างกันเล็กน้อย ตรงที่การสาธิตการสอน จะมีการเตรียมตัวผู้สาธิตเป็นอย่างดี และแจกบันทึกการสอนให้ผู้ที่จะมาดูศึกษาล่วงหน้า เทคนิคและวิธีการของการเขียนชั้นเรียนก็ดี จะต้องบอกจุดมุ่งหมายของการไปสังเกตการสอนและหลังจากนั้นจะต้องมีการอภิปรายการสอน เพื่อปรับปรุงการสอนทั้งของผู้สังเกตและครูผู้สาธิต ศึกษานิเทศก์ก็ต้องรู้ว่าใครเป็นผู้มีปัญหา การสอนวิชาใด และใครเก่งให้ไปดูไว้ล่วงหน้า และจะต้องเตรียมไว้ว่าหลังจากดูการสอนแล้ว ผู้สังเกตการสอนและผู้สอนจะต้องทำอะไรบ้าง ซึ่งจะต้องมีการแจกรายละเอียดให้กับผู้เข้าสังเกตการสอนก่อน เช่น จุดมุ่งหมายที่จะไปดูการสอน บันทึกการสอนลักษณะของห้องเรียน และรายละเอียดเกี่ยวกับผู้เรียนบางคนในห้องที่จะไปดูการสอน

การเขียนชั้นเรียนเป็นเทคนิคที่ใช้กันมากที่สุดที่ให้ครูที่มีจุดอ่อนและต้องการความช่วยเหลือ ไปดูครูที่มีลักษณะตรงกับที่ตนต้องการสอน ทำให้เกิดความร่วมมือระหว่างครูด้วยกัน และทำให้ผู้นิเทศการสอนรู้จักใช้ความสามารถของคนในนิเทศให้เป็นประโยชน์ และอาจจะทำให้ผู้นิเทศเองหรือครูใหญ่ได้ปรับปรุงความรู้เกี่ยวกับวิธีการสอน ความสัมพันธ์ระหว่างครูและนักเรียน เคยมีผู้นำเทคนิคการนิเทศการสอนวิธีนี้ไปใช้ในทางที่ผิด คือไม่มีการเตรียมการล่วงหน้าว่ามีจุดมุ่งหมายอะไรบ้างที่จะไปสังเกต ไม่มีการติดตามผล ซึ่งการที่จะใช้ในการเขียนชั้นเรียนให้ได้ผลที่สุด จะต้องดูว่าคนไหนมีความต้องการที่จะดูเรื่องอะไร ก็ไปเลือกบุคคลที่มีทักษะและความสามารถทางด้านนั้นเป็นผู้ทำการสอนให้ดู หรืออาจจะเป็นการพาครูไปดูโรงเรียนที่มีโครงการทดลองและปรับปรุงการศึกษาที่ดีก็ได้ ซึ่งจะต้องมีการวางจุดมุ่งหมายล่วงหน้า และจะต้องมีการอภิปรายแลกเปลี่ยนความคิดเห็นต่อกันและกันภายหลังจากที่สังเกตการสอนแล้ว จึงจะทำให้การเขียนชั้นเรียนได้ผลดีสมตามจุดมุ่งหมาย

3. การสาธิตการสอน (สุโขทัยธรรมมาธิราช, 2536 : 155-159)

การสาธิตการสอนเป็นวิธีการที่ช่วยให้ครูได้เห็นขั้นตอนในการสอนเพื่อนำไปปรับปรุงการเรียนการสอนของตน จากการสาธิตครูจะได้มีประสบการณ์เพิ่มขึ้น เพราะได้ดูการสอนในสถานการณ์จริงหรือในสถานการณ์ที่ใกล้เคียงกับการสอนในชั้นเรียนมากที่สุด ในการสาธิตการสอนผู้นิเทศจะต้องคำนึงถึงวัตถุประสงค์ของการสาธิต ผู้ที่เกี่ยวข้องและขั้นตอนในการสาธิตการสอน

การสาธิตการสอนมีวัตถุประสงค์เพื่อให้ครูเห็นแนวทางในการปรับปรุงการเรียนการสอน พัฒนาการสอนของตนเอง เป็นแบบอย่างให้แก่ครูที่ยังมีประสบการณ์น้อย ได้นำไปใช้ในการจัดการเรียนการสอนและมีความมั่นใจมากขึ้นในการสอน และเพื่อนำเทคนิควิธีสอนใหม่ ๆ ทักษะเฉพาะทางหรือสื่อการสอนใหม่ ๆ เพื่อให้ครูพิจารณานำไปใช้ในการสอน อย่างไรก็ตามในการสาธิตการสอนจะต้องให้ครูมีความเข้าใจที่ตรงกันว่า สิ่งที่น่ามาสาธิตนั้นอาจไม่ใช่คำตอบหรือวิธีแก้ปัญหการสอนในทุกเรื่อง วิธีสอนมีอยู่มากมายส่วนที่นำมาสาธิตเป็นเพียงแนว

ทางหนึ่งที่น่าเสนอและจัดให้เป็นระบบเป็นขั้นเป็นตอน ครูผู้สอนสังเกตการสอนและครูคนอื่น อาจมีเทคนิคเฉพาะตัวที่จะใช้กับนักเรียนได้ดีกว่านี้

การสาธิตการสอนมีขั้นตอนซึ่งเริ่มตั้งแต่การเตรียมการสาธิตการสอนโดยการเตรียมผู้สาธิต เตรียมแผนการสอน เตรียมผู้ดูการสาธิต เตรียมนักเรียน และเตรียมสถานที่ และวัสดุอุปกรณ์ต่างๆ ขั้นตอนการสาธิต ครูผู้สาธิตดำเนินการเรียนการสอนเหมือนการสอนในชั้นเรียนปกติจนจบบทเรียน ผู้ดูการสาธิตการสอนสังเกตกระบวนการสอน ขั้นตอนการสอน เทคนิควิธีสอนแบบต่าง ๆ และจดบันทึกไว้เพื่อใช้เป็นแบบอย่างรวมทั้งจดประเด็นที่สงสัยไว้เพื่ออภิปราย ขั้นตอนการอภิปรายเพื่อประเมินผลการสาธิต ผู้นิเทศ ผู้ดูการสาธิต และครูผู้สาธิต ร่วมกันอภิปรายเกี่ยวกับการสอนทั้งในทางบวกและทางลบ การอภิปรายจะทำในลักษณะเป็นการแลกเปลี่ยนความคิดเห็นซึ่งกันและกัน และขั้นตอนการติดตามผลการนำไปใช้ โดยผู้นิเทศมีหน้าที่ในการติดตามผลการปฏิบัติงานของครูผู้ไปดูการสาธิตการสอน ว่าได้นำเอาวิธีการไปใช้เพียงใดมีการเปลี่ยนแปลงพฤติกรรมการสอนหรือไม่ มีปัญหาและอุปสรรคอย่างไร ผู้นิเทศควรติดตามความก้าวหน้า และให้กำลังใจครูอย่างสม่ำเสมอ

4. การให้คำปรึกษาเป็นรายบุคคล (สุโขทัยธรรมมาธิราช, 2536 : 160-167)

การให้คำปรึกษาเป็นวิธีการที่ครูจะได้มีโอกาสพบปะกับผู้นิเทศเป็นรายบุคคล เพื่อปรึกษาหารือแนวทางในการแก้ปัญหาและพัฒนาการสอน การที่ครูจะให้ความไว้วางใจผู้นิเทศเพียงพอที่จะพูดคุยและปรึกษานั้นไม่ใช่เรื่องที่ย่างยาก เนื่องจากครูที่มีปัญหามักจะเกรงว่าจะมีผลเสียต่อการพิจารณาความดีความชอบ ไม่กล้าเปิดเผยข้อบกพร่องหรือปัญหาของตน รวมทั้งครูที่มีปัญหาการสอนจำนวนมาก มักเก็บปัญหาของตนไว้กับตัวและไม่ชอบพูดคุยกับผู้อื่น ผู้นิเทศต้องพร้อมที่จะเปิดใจให้กว้าง แสดงตนให้ครูเห็นว่าผู้นิเทศเต็มใจที่จะให้คำปรึกษา รับฟังและช่วยแก้ปัญหาเท่าที่จะช่วยได้ โดยไม่มีผลต่อการพิจารณาความดีความชอบแต่อย่างใด ผู้นิเทศจะต้องเปิดใจมองครูผู้สอนในฐานะที่เป็นเพื่อนร่วมงานแทนที่จะมองครูเป็นผู้รับการนิเทศ และแสดงให้ครูเห็นว่าผู้นิเทศเป็นผู้ร่วมงานของครูซึ่งพร้อมที่จะพูดคุยปรึกษาหารือและวางแผนการทำงานร่วมกันทุกขั้นตอน

ผู้ที่ผู้นิเทศควรให้คำปรึกษาเป็นรายบุคคล ได้แก่ ครูผู้สอน ทั้งครูที่มีประสบการณ์การสอนมานานและครูใหม่ซึ่งอาจมีลักษณะที่คล้ายกันหรือแตกต่างกันไปบ้าง ครูที่มีประสบการณ์การสอนมานานอาจตระหนักกว่าวิธีการต่างๆ ที่ตนใช้มานั้นไม่ได้ผลดีเท่าที่ควร นักเรียนมีผลสัมฤทธิ์ทางการเรียนต่ำครูอาจจะเบี่ยงวิธีการที่ซ้ำซากและต้องการพัฒนาตนเองให้มีความกระตือรือร้นมากขึ้น ส่วนครูใหม่หรือครูที่ยังมีประสบการณ์การสอนไม่มากนักย่อมมีความต้องการในหลาย ๆ ด้าน ครูใหม่จะต้องรู้จักวิธีการนำความรู้ที่ได้ศึกษามาไปประยุกต์ใช้ในห้องเรียน ในการให้คำปรึกษานั้น ผู้นิเทศอาจใช้วิธีให้คำแนะนำโดยตรง หรือใช้วิธีพูดคุยซักถามเพื่อกระตุ้นให้ครูวิเคราะห์ปัญหาและหาวิธีแก้ปัญหาได้ด้วยตนเอง หรืออาจใช้ทั้งสองวิธีผสมผสานกัน โดยคำนึงถึงสถานการณ์ของการให้คำปรึกษา ลักษณะปัญหา และลักษณะของบุคคล

ในการให้คำปรึกษา ผู้นิเทศจะต้องมีทักษะที่จำเป็นหลายอย่างนอกเหนือจากการมีความรู้ความสามารถทางวิชาการ เช่น ทักษะในการฟัง การสนทนาซักถามและการสร้างมนุษยสัมพันธ์ และความจริงใจที่จะให้ความช่วยเหลือ การให้คำปรึกษาจะประสบผลสำเร็จได้นั้นขึ้นอยู่กับความไว้วางใจที่ครูมีต่อผู้นิเทศ ครูจะไว้วางใจผู้นิเทศถ้าผู้นิเทศมีความจริงใจในการปฏิบัติหน้าที่ของตน

5. การให้ผู้สอนประเมินตนเอง (สุโขทัยธรรมมาธิราช, 2536 : 168-172)

การให้ผู้สอนประเมินตนเองเป็นกิจกรรมสำคัญอย่างหนึ่งของการนิเทศการสอน เพราะจะช่วยให้ผู้สอนตระหนักถึงความสามารถและจุดบกพร่องของตนเอง อันจะนำไปสู่การแสวงหาแนวทางในการพัฒนาการเรียนการสอนให้มีประสิทธิภาพ การปรับปรุงการเรียนการสอนซึ่งเกิดจากความต้องการของตนเองจะมีผลดีมากกว่าการถูกประเมินจากภายนอก เพราะครูมีแรงจูงใจที่จะพัฒนาตนเอง ผู้นิเทศจึงควรกระตุ้นให้ครูตระหนักถึงความสำคัญของการประเมินตนเองและการวางแผนการประเมินตนเองและปรับปรุงการเรียนการสอน โดยอาจใช้วิธีวางแผนร่วมกันในโรงเรียนวางแผนเฉพาะครูในกลุ่มประสบการณ์ที่สอน ครูในระดับชั้นเดียวกันหรือจัดทำเฉพาะตัวบุคคลโดยไม่ต้องร่วมวางแผนกับผู้อื่น

การประเมินตนเองเป็นเรื่องยากมากสำหรับครูหรือแม้แต่บุคคลทั่วไป เพราะคนส่วนมากมีแนวโน้มที่จะคิดเข้าข้างตนเองว่าสิ่งที่ทำอยู่นั้นดีที่สุดในแล้ว และมักพยายามพุดปกป้องตัวเองเต็มที่เมื่อถูกวิพากษ์วิจารณ์ ในทางตรงข้ามคนบางคนที่ขาดความเชื่อมั่นในตนเองก็มักจะคิดว่าคนด้อยความสามารถกว่าผู้อื่น จึงมีอาการซึมเศร้า ลงโทษตัวเอง และมีความท้อถอยที่จะพัฒนาตนเองผู้นิเทศมีบทบาทสำคัญที่จะกระตุ้นให้ครูมีความกระตือรือร้นที่จะพัฒนาตนเอง โดยให้ตระหนักว่าทุกคนมีความสามารถอยู่ในตัว ทุกคนมีทั้งส่วนดีและข้อบกพร่อง จึงควรรู้จักตนเองว่ามีจุดเด่นในเรื่องใด เพื่อจะใช้จุดนั้นช่วยเสริมและแก้ไขจุดด้อย ประเด็นสำคัญที่จะต้องกระตุ้นให้ครูตระหนักก็คือ ทุกคนมีศักยภาพที่จะพัฒนาตนเองได้ จึงไม่ควรท้อถอยหรือหมดกำลังใจ ผู้นิเทศควรใช้วิธีการในการเสริมกำลังใจให้แก่ครูทั้งการให้คำปรึกษาเป็นรายบุคคล และการประชุมกลุ่มใหญ่ในรูปแบบต่างๆ เช่น การสัมมนา การประชุมปรึกษา การอบรม รวมทั้งการนำครูไปดูงานการสอนที่โรงเรียนอื่น ซึ่งจะช่วยให้ครูเกิดแรงจูงใจที่จะพัฒนาการสอน โดยเริ่มที่การวางแผนประเมินตนเองก่อน

การส่งเสริมให้ครูประเมินงานของตนเองนั้น ควรใช้กับครูที่เริ่มทำงานใหม่และครูที่มีประสบการณ์ สำหรับครูที่เริ่มทำงานใหม่การนิเทศควรมีทั้งในลักษณะที่ผู้นิเทศแนะนำโดยตรงและการกระตุ้นให้ประเมินตนเอง เนื่องจากครูใหม่ยังต้องการความช่วยเหลือจากผู้มีประสบการณ์มากกว่า รวมทั้งยังมีความกระตือรือร้นที่จะปรับปรุงตนเอง ส่วนการนิเทศครูที่สอนมานานนั้นผู้นิเทศจะต้องพิจารณาลักษณะเฉพาะของแต่ละบุคคลด้วย ครูบางคนอาจไม่ยอมรับคำวิจารณ์ บางคนเสียใจและท้อถอยเมื่อทราบข้อบกพร่องของตนจากผู้อื่น จึงควรส่งเสริมให้ครูผู้สอนประเมินตนเองโดยผู้นิเทศแนะวิธีการให้

6. การจัดบริการเอกสารทางการสอน

การจัดบริการเอกสารเป็นการให้บริการข้อมูลข่าวสารที่ผู้นิเทศควรทำนอกเหนือจากการให้ข้อมูลด้วยวาจา ซึ่งเป็นปฏิสัมพันธ์ทางตรงระหว่างผู้นิเทศกับครู การเผยแพร่ความรู้ด้วยการใช้เอกสารจะช่วยเพิ่มพูนความรู้ให้แก่ครูมาก เนื่องจากเป็นการบริการที่จัดให้ได้ถึงตัวครูโดยเสียค่าใช้จ่ายน้อยกว่าการอบรม/สัมมนา แม้ว่าจะไม่ได้ผลในทางปฏิบัติมากเท่ากับการอบรม/สัมมนา หรือการประชุมเชิงปฏิบัติการ ส่วนการเผยแพร่ความรู้ทางเอกสารภายในโรงเรียนนั้นมักเป็นการนำเอกสารจากหน่วยงานภายนอกมาให้ครูอ่านหรือติดประกาศให้ทราบ เอกสารที่จัดทำโดยหน่วยงานภายนอกโรงเรียนมีหลายลักษณะ ได้แก่ จดหมายข่าววารสาร รายงาน การวิจัย หรือการทดลอง เอกสารรวบรวมผลการศึกษาค้นคว้าหรือตัวอย่างการสอนที่ดีของครูในโรงเรียนต่าง ๆ เอกสารประเภทคู่มือครูและตัวอย่างสื่อการเรียนการสอน เอกสารรวบรวมแหล่ง ข้อมูล รายชื่อหนังสือ สื่อโสตทัศนศึกษาต่าง ๆ ที่เป็นประโยชน์ต่อการปฏิบัติงานของครู

การเผยแพร่ความรู้ทางเอกสารจะได้ผลเพียงใดนั้นขึ้นอยู่กับความกระตือรือร้นและความใฝ่รู้ของครู ดังนั้นผู้บริหารโรงเรียน ครูวิชาการ และศึกษานิเทศก์จึงต้องกระตุ้นและส่งเสริมให้ครูมีความต้องการศึกษาหาความรู้และอ่านหนังสือมากขึ้น การจัดทำเอกสารและจัดทำสื่อต่าง ๆ ต้องใช้เวลาและทรัพยากรมาก แต่ได้ผลคุ้มค่า หน่วยงานที่เกี่ยวข้องจึงจำเป็นต้องจัดสรรบุคลากรและงบประมาณในเรื่องนี้อย่างจริงจังและมีแผนงานที่ชัดเจนเพื่อให้บุคลากรสามารถปฏิบัติงานได้อย่างมีคุณภาพและรวดเร็ว เพื่อตอบสนองความต้องการของครู

7. การอบรม/สัมมนา (สุโขทัยธรรมมาธิราช, 2536 : 178-180, วไลโรจน์ บุญสวัสดิ์, 2538 : 103)

เนื่องจากความก้าวหน้าทางวิทยาการเป็นไปอย่างรวดเร็ว ครูประถมศึกษาส่วนใหญ่อยู่ในถิ่นห่างไกล ขาดโอกาสที่จะศึกษาความรู้เพิ่มเติมอย่างสม่ำเสมอ หน่วยงานที่เกี่ยวข้องจึงควรให้ครูประถมศึกษาได้มีโอกาสเพิ่มพูนความรู้และประสบการณ์ การอบรมเป็นวิธีการอย่างหนึ่งที่จะช่วยให้ครูได้รับความรู้เพิ่มเติมและเกิดความกระตือรือร้นวันที่จะปรับปรุงตนเองและพัฒนาการเรียนการสอน การอบรมครูนั้นอาจจัดภายในโรงเรียนหรือจัดอบรมร่วมกันในระดับกลุ่มโรงเรียน อำเภอ หรือจังหวัด ไม่ว่าจะเป็นการอบรมที่จัดในหน่วยงานโดยย่อจะต้องมีการวางแผนการอบรมอย่างเป็นขั้นตอน โดยต้องมีการกำหนดหัวข้อของการอบรม ซึ่งจะเกิดจากสภาพปัญหา ความต้องการ และความสนใจของครู การเตรียมการสอน ทั้งด้านบุคลากร อาคารสถานที่และวัสดุอุปกรณ์ต่าง ๆ การดำเนินการอบรม โดยควรให้เป็นไปตามแผนงานที่วางไว้ และการประเมินผลการอบรมซึ่งควรทำเป็นระยะทั้งระหว่างการอบรมและหลังการอบรม

ส่วนการสัมมนาหรือการประชุมสัมมนาเป็นการประชุมตามหัวข้อที่ได้กำหนดไว้ มีการอภิปรายกันอย่างเสรีในระหว่างผู้เข้าร่วมประชุม ซึ่งเป็นผู้ประสบปัญหาเหมือนกัน มีการสรุปผลว่าที่ประชุมนั้นเสนอแนะในการแก้ปัญหาไว้อย่างไรบ้าง ข้อเสนอแนะเหล่านี้ผู้รับอาจปฏิบัติก็ได้หรือไม่ปฏิบัติก็ได้ ไม่มีพันธะผูกพัน การสัมมนามีจุดมุ่งหมายอยู่ที่การแก้ปัญหาที่สมาชิกมี

ความสนใจร่วมกัน ผู้เข้าร่วมสัมมนาจึงต้องทำหน้าที่ร่วมกัน คือ เป็นทั้ง “ผู้รับ” และ “ผู้ให้” กล่าวคือ เป็นผู้รับฟังความคิดเห็นหรือข้อเท็จจริงจากสมาชิกหรือวิทยากรและเป็นผู้ให้ความคิดเห็นและข้อเท็จจริงอันจะนำไปสู่การแก้ปัญหาด้วยกัน ผู้เข้าร่วมสัมมนาจะต้องใช้วิธีการแก้ปัญหาที่ถูกต้อง และพยายามสร้างบรรยากาศทางวิชาการและความเป็นกันเองให้มากที่สุด เป้าหมายอันสำคัญของการสัมมนานี้มีไต่อยู่ที่การสรุปข้อเสนอแนะสำหรับการแก้ปัญหาแต่เพียงอย่างเดียว แต่อยู่ที่กระบวนการของการสัมมนาด้วยว่าสมาชิกทุกคนได้มีส่วนร่วมในการแก้ปัญหาได้มีการแสดงความคิดเห็น อันจะเป็นประโยชน์แก่การแก้ปัญหา การสัมมนานั้นไม่มีการลงคะแนนเสียงหรือการลงมติชี้ขาดในปัญหาใด นอกเหนือไปจากการประมวลความเห็นสรุปเป็นข้อเสนอแนะสำหรับการแก้ปัญหาเท่านั้น

8. การประชุมเชิงปฏิบัติการ

การประชุมเชิงปฏิบัติการ (workshop) เป็นการประชุมที่มีวัตถุประสงค์เพื่อให้ผู้เข้าร่วมประชุมมีความรู้ความเข้าใจและทักษะในการปฏิบัติงาน โดยสามารถนำผลที่ได้จากการประชุมเชิงปฏิบัติการไปพัฒนางานให้มีคุณภาพมากยิ่งขึ้น ในการประชุมเชิงปฏิบัติการผู้เข้าประชุมจะได้ลงมือปฏิบัติงานจริงๆ โดยแก้ปัญหาด้วยกัน ผู้เข้าร่วมประชุมจะช่วยกันทำงานเพื่อให้ได้ผลงานที่จะเอาไปใช้ได้หรือช่วยกันคิดหาวิธีแก้ปัญหาจนได้แนวทางที่ชัดเจน การประชุมเชิงปฏิบัติการจึงเป็นวิธีที่ช่วยให้ครูพัฒนาด้านวิชาการได้เป็นอย่างมาก โดยมักจะเกิดขึ้นจากคำขอร้องของครูจัดขึ้นเพื่อสนองความต้องการของครู และช่วยแก้ปัญหาอย่างสอดคล้องกับสภาพและสาเหตุของปัญหา เนื่องจากการประชุมลักษณะนี้เกิดจากความต้องการของครู จึงมีจุดเด่นและได้เปรียบกว่าการประชุมทั่วไป (สุโขทัยธรรมมาธิราช, 2536 : 180-181)

ลักษณะของการประชุมเชิงปฏิบัติการที่ดี (วไลรัตน์ บุญสวัสดิ์, 2538 : 102)

1. การเข้าร่วมประชุมและการมีส่วนร่วมของครู เป็นไปโดยสมัครใจ ไม่เป็นการบังคับ ในการประชุมควรเปิดโอกาสให้ครูได้มีส่วนร่วมอย่างกว้างขวาง
2. ปัญหาต่างๆ ที่นำมาพิจารณานั้นควรมาจากตัวครูเองไม่ใช่ศึกษานิเทศก์ เป็นผู้กำหนดหรือแนะแนวทางให้
3. ครูที่เข้าร่วมประชุมจะทำงานที่ตนเองสนใจเท่านั้น ครูเป็นคนจัดกิจกรรมและทำตารางการประชุมเอง
4. โปรแกรมต่าง ๆ ในการประชุมปฏิบัติงานนั้นควรมาจากที่ครูเสนอ แต่ทั้งนี้ควรมีการวางแผนที่ดีล่วงหน้าบ้าง การเตรียมควรทำดังนี้คือ
 - ให้ครูเสนอปัญหาที่ตนเองอยากแก้ไขมาเป็นลายลักษณ์อักษร ปัญหานี้ควรเป็นปัญหาที่ต้องการความช่วยเหลือในระหว่างที่มีการประชุมปฏิบัติการ
 - เมื่อรวบรวมปัญหาแล้วแจ้งให้ครูที่เข้าร่วมประชุมทุกคนพิจารณาเลือกปัญหาที่สำคัญที่สุดและรองลงมา
5. ควรมีการประเมินผลการประชุม เพื่อหาข้อเสนอแนะในการจัดครั้งต่อไป

จุดอ่อนที่อาจเกิดขึ้นได้จากการประชุมเชิงปฏิบัติการ (วไลรัตน์ บุญสวัสดิ์, 2538 : 102)

1. การประชุมนี้ไม่อาจแก้ปัญหาทุกปัญหาได้
2. การประชุมอาจได้ผลน้อยไป เพราะสมาชิกบางคนอาจไม่เข้าใจกระบวนการกลุ่มพวกเขาแบบประชาธิปไตยเพียงพอ
3. ผู้ร่วมประชุมบางคนอาจต้องการทำตัวเด่นเกินไปเพื่อหาชื่อเสียงพยายามดึงเรื่องเข้าหาจุดหรือเรื่องที่ตนสนใจ ทำให้ขาดความสนใจในเรื่องสำคัญเรื่องอื่น ๆ ไป
4. สมาชิกบางคนคิดเพียงแต่จะมาประชุมเพื่อรับความช่วยเหลือเท่านั้น แต่ไม่ให้ความร่วมมือหรือมีส่วนร่วม
5. ในการประชุมบางกรณีอาจมีแรงกดดันหรือสมาชิกบางพวก โดยไม่ได้ตั้งใจชักพาคำความคิดของกลุ่มให้หันไปในแนวอื่นได้
6. ความจริงกลุ่มควรเป็นผู้ตัดสินใจ แต่ในบางกรณีศึกษานิเทศก์อาจจะต้องเป็นผู้ตัดสินใจเพราะกลุ่มต้องการเช่นนั้น

9. การพาครูไปดูงานที่เกี่ยวกับการสอน

การพาครูไปดูงานหรือการศึกษาดูงาน หรือการทัศนศึกษา เป็นการพาครูในโรงเรียนไปศึกษาค้นคว้าและเพิ่มพูนประสบการณ์ในสถานที่ต่างๆ เพื่อให้ครูพัฒนาตนเองพัฒนางานให้มีคุณภาพ (หน่วยศึกษานิเทศก์, สำนักงานคณะกรรมการการประถมศึกษาแห่งชาติ, ม.ป.ป.: 51)

การพาครูไปดูงานหรือไปทัศนศึกษานอกโรงเรียน จัดขึ้นเพื่อให้ครูเห็นการจัดการเรียนการสอนในโรงเรียนอื่น ๆ ถึงแม้กิจกรรมนี้จะเป็นที่นิยมของครูและนักเรียน แต่ก็ยังเป็นกิจกรรมที่ไม่ได้จัดให้มีบ่อยนักในการพัฒนาบุคลากรหรือการคัดเลือกบุคลากร การทัศนศึกษามักจะไม่มีมีการเยี่ยมชั้นเรียนหรือสังเกตการสอน เป็นแต่เพียงการดูบรรยากาศทั่วไป การจัดทัศนศึกษามีข้อควรคำนึงบางอย่าง เช่น ความเหมาะสมของบุคลากรที่จะร่วมเดินทาง สถานที่หรือแหล่งสำหรับเยี่ยมชม ความสอดคล้องกับความต้องการ หรือวิชาที่ผู้ร่วมเดินทางสอน (Ben M. Harris, 1983 อ้างถึงใน วไลรัตน์ บุญสวัสดิ์, 2538 : 95)

ขั้นตอนการศึกษาดูงานหรือการทัศนศึกษา (หน่วยศึกษานิเทศก์, สำนักงานคณะกรรมการการประถมศึกษาแห่งชาติ, ม.ป.ป. : 52)

1. เลือกสถานที่ดูงานที่ตรงกับปัญหาและความต้องการ
2. กำหนดวัตถุประสงค์ของการดูงาน
3. วางแผนประสานงานกับหน่วยงานที่จะไปดู
4. กำหนดให้หน่วยงานนั้นบรรยายสรุปให้ฟัง
5. ควรใช้เวลาดูงานให้นานพอสมควร
6. หลังจากดูงานแล้วควรกลับไปสรุปแนวความคิดและวางแผนปรับปรุงงาน

ต่อไป

คุณค่าของการศึกษาดูงานหรือการทัศนศึกษา อาจกล่าวได้ 2 อย่าง คือ (Ben M. Harris, 1983 อ้างถึงใน วไลรัตน์ บุญสวัสดิ์, 2538 : 95) แนวทางในการหางานใหม่สำหรับครู เมื่อเห็นว่าคนไม่มีความสามารถในการสอน และคัดเลือกคนที่มีความสามารถและเด่นมาทำหน้าที่สอนหรือผู้บริหาร

10. การจัดนิทรรศการ

การจัดนิทรรศการเป็นการนำความรู้ ข่าวสาร ผลงาน มาจัดแสดงเพื่อนำเสนอเป็นความรู้หรือประชาสัมพันธ์ การดำเนินงานแก่บุคคลทั่วไป ในรูปแบบต่างๆ กัน (หน่วยศึกษานิเทศก์, สำนักงานคณะกรรมการการประถมศึกษาแห่งชาติ, ม.ป.ป. : 59) กิจกรรมนี้ช่วยในการพัฒนาบุคลากรภายในหน่วยงานและการปรับปรุงงานด้านอุปกรณ์ การจัดนิทรรศการมักจะจัดในรูปของนิทรรศการของหน่วยงานทางด้านวิชาชีพและการค้า เนื่องจากค่านิยมทางการค้าเข้ามาเกี่ยวข้องจึงทำให้การจัดนิทรรศการไม่ให้เกิดผลดีสำหรับการนิเทศการสอน แต่อย่างไรก็ตาม ยังมีการจัดนิทรรศการเกี่ยวกับหนังสือในห้องสมุด และการจัดนิทรรศการต่างๆ ที่โรงเรียน เช่น การจัดสัปดาห์เกี่ยวกับเรื่องต่างๆ การจัดนิทรรศการแสดงผลงานของนักเรียน ซึ่งทำให้เกิดความสัมพันธ์อันดีระหว่างผู้ปกครองและโรงเรียน การจัดนิทรรศการจะบังเกิดผลดีมากขึ้น ถ้ามีกิจกรรมอื่น ๆ เสริมด้วย เพื่อให้ผู้ชมได้มีส่วนร่วมในกิจกรรมเกี่ยวกับนิทรรศการนั้นๆ เช่น การจัดนิทรรศการเกี่ยวกับผลงานของนักเรียนทางด้านวิทยาศาสตร์ ศิลปะหรือคหกรรม และจะมีความหมายต่อผู้ปกครองหรือครูมากขึ้น ถ้ามีการให้แสดงความคิดเห็นเกี่ยวกับหลักสูตรและการสอน

ความรู้ความเข้าใจเกี่ยวกับการจัดการเรียนการสอนที่จำเป็นสำหรับครูภาษาไทย ชั้นประถมศึกษาปีที่ 1

จากการศึกษา ทฤษฎี หลักการ แนวคิดและงานวิจัยที่เกี่ยวข้องสามารถนำมาสรุปเป็นขอบเขตการศึกษาความต้องการในการจัดการศึกษาวิชาภาษาไทยชั้นประถมศึกษาปีที่ 1 ให้ประสบผลสำเร็จ โดยครูผู้สอนควรมีความรู้ความเข้าใจในด้านต่างๆ ดังต่อไปนี้

1. ด้านหลักสูตร
2. ด้านการเตรียมการสอน
3. ด้านกิจกรรมการเรียนการสอนและเทคนิควิธีสอน
4. ด้านสื่อการเรียนการสอน
5. ด้านการวัดผลและประเมินผล

1. ด้านหลักสูตร

หลักสูตรเป็นแม่บทสำคัญต่อการจัดการศึกษาทุกรูปแบบทุกระบบการศึกษา การเปลี่ยนแปลงระบบการศึกษาแต่ละครั้งหลักสูตรจึงเป็นพื้นฐานและแกนสำคัญที่ทุกคนทุกฝ่าย ที่เกี่ยวข้องต้องทำความเข้าใจให้ตรงกัน โดยเฉพาะในเรื่องของหลักการ จุดหมาย และโครงสร้างของหลักสูตร เพื่อจะสามารถกำหนดวิธีการสอนของครู เนื้อหาวิชาที่เกี่ยวข้อง ลักษณะการเรียนรู้ของนักเรียน การสร้างสื่อการเรียนประเภทต่างๆ ได้อย่างถูกต้องตามจุดมุ่งหมายที่กำหนดไว้ (สุมน อมรวิวัฒน์, สมพงษ์ จิตระดับ, 2531: 108)

ความหมายของหลักสูตร

นักการศึกษาและนักวิชาการได้ให้ความหมายของคำว่า หลักสูตร ไว้ดังนี้

บุญมี เถรยอด (ม.ป.ป.: 5) สรุปความหมายของหลักสูตรเป็น 2 นัย คือ หลักสูตรในความหมายแคบ กับหลักสูตรในความหมายกว้าง

หลักสูตรในความหมายแคบ หมายถึง เอกสารที่กำหนดโครงการของผู้เรียน ประกอบด้วยความมุ่งหมายของการให้การศึกษา เนื้อหาวิชา อัตราเวลาเรียน กิจกรรมและประสบการณ์ที่จัดให้กับผู้เรียน การวัดผลและประเมินผลการเรียนการสอน เช่น หนังสือหลักสูตรระดับประถมศึกษาและมัธยมศึกษาของกระทรวงศึกษาธิการ เป็นต้น

หลักสูตรในความหมายกว้าง หมายถึง โครงการที่ประมวลความรู้และประสบการณ์ที่โรงเรียนจัดให้ผู้เรียน เพื่อพัฒนาความรู้ความสามารถด้านต่าง ๆ ของผู้เรียนไปตามความมุ่งหมายที่กำหนดไว้ ทั้งในและนอกโรงเรียน เช่น หลักสูตรตัดสินเลือก หลักสูตรการอบรม เป็นต้น

ธำรง บัวศรี (2532 :7) ได้กำหนดคำนิยามว่าหลักสูตร หมายถึง แผนซึ่งได้ออกแบบจัดทำขึ้นเพื่อแสดงถึงจุดหมาย การจัดเนื้อหาสาระ กิจกรรมและมวลประสบการณ์ในแต่ละโปรแกรมการศึกษาเพื่อให้ผู้เรียนมีพัฒนาในด้านต่าง ๆ ตามจุดหมายที่กำหนดไว้

ใจทิพย์ เชื้อรัตนพงษ์ (2539 : 3) ได้รวบรวมความหมายของ หลักสูตร โดยใช้คำย่อว่า SOPEA ไว้ดังนี้

- Curriculum as Subjects and Subject Matter
(หลักสูตร คือ รายวิชาหรือเนื้อหาวิชาที่เรียน)
- Curriculum as Objectives
(หลักสูตร คือ จุดหมายที่ผู้เรียนพึงบรรลุ)
- Curriculum as Plans
(หลักสูตร คือ แผนสำหรับจัดโอกาสการเรียนรู้หรือประสบการณ์ที่คาดหวังแก่นักเรียน)

- Curriculum as learners' Experiences
(หลักสูตร คือ ประสบการณ์ทั้งปวงของผู้เรียนที่จัดโดยโรงเรียน)
- Curriculum as Educational Activities
(หลักสูตร คือ กิจกรรมทางการศึกษาที่จัดให้กับผู้เรียน)

Good (1973 : 157) ได้ให้ความหมายของหลักสูตรไว้ 3 ประการ คือ

1. หลักสูตร คือ เนื้อหาวิชาที่จัดไว้เป็นระบบให้ผู้เรียนได้ศึกษา เช่น หลักสูตร สังคมศึกษา หลักสูตรศิลปศึกษา เป็นต้น ความมุ่งหมายของหลักสูตรในข้อนี้ หมายถึง หลักสูตร เป็นวิชา
2. หลักสูตร คือ คำโครงทั่วไปของเนื้อหาหรือสิ่งเฉพาะที่จะต้องสอน ซึ่งโรงเรียนจัดให้แก่เด็ก เพื่อให้มีความรู้ขั้น หรือให้รับประกาศนียบัตร เพื่อให้สามารถเข้าเรียน ต่อในทางอาชีพต่อไป ความหมายในข้อนี้หมายถึง หลักสูตรทั้งฉบับรวมทุกวิชาเข้าด้วยกัน
3. หลักสูตร คือ กลุ่มวิชาและการจัดประสบการณ์ที่กำหนดไว้ ซึ่งนักเรียนได้เรียน ภายใต้การแนะนำของโรงเรียนและสถาบันศึกษา ความหมายในข้อนี้หมายถึง หลักสูตรทั้งฉบับ ซึ่งประกอบด้วยเนื้อหาวิชาส่วนหนึ่งและประสบการณ์อีกส่วนหนึ่ง

จากนิยามความหมายของหลักสูตรความที่การศึกษาให้ไว้ นั้น จึงสรุปได้ว่าหลักสูตร คือ แผนการเรียนรู้อหรือการจัดประสบการณ์ให้แก่ผู้เรียน เพื่อเป็นไปตามจุดมุ่งหมายที่กำหนด

องค์ประกอบของหลักสูตร

บุญมี เถรยอค (ม.ป.ป. : 69) กล่าวว่า หลักสูตรมีองค์ประกอบสำคัญ 4 องค์ประกอบ ดังนี้

1. จุดมุ่งหมายของหลักสูตร เพื่อเป็นแนวทางที่ชี้แนะว่าเรากำลังทำอะไร และจะดำเนินการในลักษณะใด เพื่อผลประโยชน์อะไรและจะติดตามผลโดยวิธีไหน
2. เนื้อหาของหลักสูตร คือ องค์แห่งความรู้และประสบการณ์การเรียนรู้ที่จัดให้แก่ผู้เรียนเพื่อบรรลุจุดมุ่งหมายของหลักสูตร ส่วนการที่จะได้เนื้อหาและประสบการณ์ที่พึงประสงค์ต้องอาศัยกระบวนการ 2 อย่าง คือ การเลือกเนื้อหาและการจัดลำดับเนื้อหา
3. การนำหลักสูตรไปใช้ เป็นกระบวนการที่แปลงหลักสูตรไปสู่การสอน ซึ่งรวมถึงกิจกรรมหลัก 4 ประการ คือ การศึกษาหลักสูตร การวางแผนการสอน การสอน และการประเมินผลการสอน
4. การประเมินผลหลักสูตร เพื่อหาคำตอบว่า หลักสูตรสัมฤทธิ์ผลตามที่ตั้งจุดมุ่งหมายไว้หรือไม่อย่างน้อยเพียงใด มีอะไรเป็นสาเหตุของความล้มเหลวและความล้มเหลว ซึ่งมีขอบเขตรวมถึงการวิเคราะห์ตัวหลักสูตร การวิเคราะห์กระบวนการนำหลักสูตรไปใช้ การวิเคราะห์ผลสัมฤทธิ์ของผู้เรียนและวิเคราะห์โครงการประเมินผลหลักสูตร

วราภรณ์ สุนาลัย (3535: 5-6) กล่าวถึงองค์ประกอบของหลักสูตรว่ามี 4 องค์ประกอบด้วยกัน คือ

1. วัตถุประสงค์ (Objectives)

วัตถุประสงค์ของหลักสูตรควรกำหนดว่ามีความต้องการที่จะให้ผู้เรียนเป็นอย่างไร และจะให้บรรลุกับจุดประสงค์ที่ต้องการนั้น ๆ หรือไม่ ก็ต้องมีการตั้งมาตรฐานของวัตถุประสงค์ให้ถูกต้องและชัดเจน ดังนั้นส่วนที่สำคัญของหลักสูตรจึงจำเป็นต้องวางหลักเกณฑ์ให้เหมาะสม เนื่องจากการเรียนการสอนนั้นขึ้นอยู่กับหลักสูตร ในทางตรงกันข้ามหลักสูตร ก็ขึ้นอยู่กับ การเรียนการสอน ดังนั้นการสร้างหลักสูตรใหม่ขึ้นมากก็ต้องเน้นถึงวัตถุประสงค์ให้มากที่สุด

2. เนื้อหาสาระวิชา (Contents)

เนื้อหาสาระวิชาของหลักสูตร คือ ส่วนสำคัญในการที่จะเป็นตัวสำคัญในการจัดการเรียนการสอน เนื่องจากว่าในแต่ละระดับชั้นนั้นมีเนื้อหาสาระวิชาที่แตกต่างกัน จึงจำเป็นต้องเรียงลำดับความยาก-ง่ายของสารวิชานั้นๆ ตลอดจนการจัดลำดับวิชาที่มาก่อนและหลังให้เหมาะสม และให้ผู้เรียนเรียนรู้และนำความรู้ไปพัฒนาตนเองได้อย่างมีประสิทธิภาพ

3. การนำหลักสูตรไปใช้ (Curriculum implementation)

การนำเอาหลักสูตรไปใช้นั้น เป็นหน้าที่ของครู-อาจารย์ ตลอดจนผู้มีหน้าที่เกี่ยวข้องกับการบริหารโรงเรียน ต้องเป็นผู้ดำเนินการนำโครงการของหลักสูตรไปใช้ จะได้ผลสำเร็จตามที่กำหนดไว้หรือไม่ ก็ขึ้นอยู่กับการจัดการเรียนการสอนของครูผู้สอน และการเรียนของผู้เรียน ซึ่งควรได้รับความร่วมมือจากทั้งผู้เรียนและผู้สอนด้วย สรุปแล้วการนำหลักสูตรไปใช้ก็คือการสอน ส่วนผู้ที่มีความสำคัญมากในการนำหลักสูตรไปใช้ก็คือ ครูผู้สอนนั่นเอง

4. การประเมินผล (Evaluation)

การประเมินผลหลักสูตรที่ดีได้ เราต้องคำนึงถึงตัวหลักสูตรเอง เนื่องจากการประเมินผลหลักสูตรเป็นงานที่ต้องการความละเอียดถี่ถ้วน จึงจำเป็นต้องมีผู้ทรงคุณวุฒิเป็นผู้ตรวจสอบและประเมินผลหลักสูตรว่าหลักสูตรที่ใช้แล้วมีผลสัมฤทธิ์ตรงตามวัตถุประสงค์ที่กำหนดไว้หรือไม่ ถ้าไม่สัมฤทธิ์ผล ก็ต้องมีการติดตามค้นหาสาเหตุว่า หลักสูตรที่จัดทำขึ้นนั้นวางวัตถุประสงค์ไว้สูงเกินไปหรือไม่ หรือเนื้อหาสาระไม่สัมพันธ์กันกับวัตถุประสงค์ ผู้สอนไม่เข้าใจในหลักสูตร ไม่มีเทคนิคในการสอน ไม่ทำบันทึกการสอนประจำวัน ขาดอุปกรณ์ในการเรียนการสอน เป็นต้น สรุปแล้วการประเมินผลหลักสูตรที่สมบูรณ์แบบควรมีการวางแผนการประเมินผลไว้ล่วงหน้าเพื่อหาสาเหตุว่า ขาดตกบกพร่องในส่วนไหน แล้วจึงจะได้นำผลการประเมินหลักสูตรไปวิเคราะห์ต่อไป

ใจทิพย์ เชื้อรัตนพงษ์ (2539: 35) กล่าวถึงองค์ประกอบที่สำคัญของหลักสูตร คือ

1. จุดหมายหรือจุดหมายของหลักสูตร
2. เนื้อหาสาระ
3. กิจกรรมการเรียนการสอน

4. การประเมินผล

องค์ประกอบทั้ง 4 องค์ประกอบนี้จะเรียงตามลำดับ

ดังนี้

1. จุดหมาย
2. เนื้อหาสาระ
3. กิจกรรมการเรียนการสอน
4. การประเมินผล

หลักสูตรกลุ่มทักษะภาษาไทย

หลักสูตรประถมศึกษา พุทธศักราช 2521 (ฉบับปรับปรุง พ.ศ.2533) กำหนดให้ภาษาไทยอยู่ในกลุ่มทักษะที่เป็นเครื่องมือการเรียนรู้ จึงมีจุดประสงค์จะให้นักเรียนเรียนภาษาไทย เพื่อให้เป็นเครื่องมือในการใช้ประโยชน์ต่าง ๆ ในชีวิตประจำวัน ได้แก่ การติดต่อสื่อสาร การเรียนรู้ในกลุ่มประสบการณ์ต่างๆ การแสวงหาความเพลิดเพลินและการประกอบอาชีพ การเรียนการสอนภาษาไทยจึงมีความสำคัญกับนักเรียนทุกคน ครูและนักเรียนควรตระหนักถึงความสำคัญของภาษา โดยครูจัดการเรียนการสอนอย่างมีประสิทธิภาพและมีประสิทธิผลและนักเรียนจะต้องเอาใจใส่ศึกษาเล่าเรียนเพื่อให้เกิดประโยชน์แก่ตนเอง นอกจากนี้ทุกคนยังต้องช่วยกันอนุรักษ์ภาษาไทยไว้เป็นมรดกทางวัฒนธรรมแก่คนรุ่นหลังต่อไป

หลักสูตรภาษาไทย ฉบับปรับปรุง ระบุเป้าหมายสำคัญที่จะให้เกิดกับนักเรียน 4 ด้าน คือ

1. ด้านความรู้
 - ความรู้เรื่องหลักเกณฑ์ทางภาษา
2. ด้านทักษะ
 - ทักษะการใช้ภาษาเพื่อสื่อความหมาย ด้านการฟัง พูด อ่านและเขียน
 - ทักษะกระบวนการคิดอย่างมีระบบ
 - ทักษะความคิดเชิงสร้างสรรค์
3. ด้านค่านิยม
 - การตระหนักในสำคัญของภาษา
 - การมองเห็นความงามและความซาบซึ้งในภาษา
 - การมีนิสัยรักการอ่าน
 - การเห็นความสำคัญในการแสวงหาความรู้
 - การทำงานอย่างเป็นระเบียบ
4. ด้านการจัดการ

- การนำความรู้ที่ได้จากการเรียนภาษาไทยไปใช้ให้เกิดประโยชน์
- การวางแผน
- การปรับปรุงงาน
- การแสวงหาความรู้
- การใช้ภาษาในการประกอบอาชีพ

หลักสูตรภาษาไทยฉบับปรับปรุงระบุคุณลักษณะของนักเรียนที่พึงประสงค์ไว้ดังนี้

1. ใช้ภาษาสื่อความได้

นักเรียนต้องมีทักษะทางภาษา ได้แก่ การฟัง การพูด การอ่าน และการเขียน สามารถนำไปใช้ในการติดต่อสื่อสารได้อย่างมีประสิทธิภาพ โดยมีพฤติกรรม ดังนี้

1.1 ใช้ภาษาได้ถูกต้องตามหลักเกณฑ์ทางภาษา สามารถพูด อ่าน เขียน สื่อความได้ชัดเจน คล่องแคล่ว ถูกต้องตามหลักเกณฑ์ทางภาษา และอักขรวิธี

1.2 ใช้ภาษาได้เหมาะสมกับกาลเทศะและบุคคล เน้นการใช้ภาษาโดยคำนึงถึงกาล (เวลาหรือโอกาส) และสถานที่ เช่น รูปแบบการใช้ภาษาอย่างเป็นทางการ หรือไม่ทางการ เป็นต้น นอกจากนี้ต้องคำนึงถึงบุคคลที่จะพูดด้วย ซึ่งต้องพิจารณาใช้สรรพนามและถ้อยคำให้ถูกต้องเหมาะสม เช่น พูดกับเพื่อนใช้ถ้อยคำที่แสดงความเป็นกันเอง พูดกับผู้อาวุโสใช้คำพูดที่ยกย่องและสุภาพ พูดกับพระบรมวงศานุวงศ์ใช้คำราชาศัพท์ เป็นต้น นอกจากนี้ยังต้องคำนึงถึงมารยาทและบุคลิกภาพที่ดีในการใช้ภาษา ซึ่งจะช่วยให้การสื่อความมีประสิทธิภาพ

1.3 มีความคิดและวิจารณ์ญาณในการใช้ภาษา สามารถใช้ความคิดในการลำดับเหตุการณ์ คิดวิเคราะห์หาหลักการ วิพากษ์วิจารณ์ และสรุปความ เพื่อให้การใช้ภาษาสื่อความได้ตรงกัน

2. เน้นคุณค่าและความงามของภาษาไทย

มุ่งให้นักเรียนเห็นความสำคัญและประโยชน์ที่ได้รับจากการเรียนภาษาไทย และช่วยอนุรักษ์ไว้ในฐานะที่เป็นมรดกทางวัฒนธรรมของชาติ ซึ่งจะต้องมีพฤติกรรม ดังนี้

2.1 ตระหนักในความสำคัญของภาษาไทย ให้นักเรียนเห็นคุณค่าของการเรียนภาษาไทยโดยเห็นประโยชน์ที่จะได้รับ นักเรียนจะต้องมีความเข้าใจว่าผู้ที่สามารถเรียนภาษาไทยและใช้ภาษาไทยได้ดี มักจะเป็นผู้ที่ประสบความสำเร็จในชีวิต

2.2 เห็นความงามของภาษาไทย โดยให้นักเรียนได้สัมผัสกับบทร้อยแก้วและร้อยกรองที่มีคุณค่า มีความไพเราะ อ่านแล้วเกิดภาพพจน์ มีความอึ้งใจ สุขใจ เพื่อเป็นพื้นฐานให้นักเรียนเกิดความชื่นชอบและชื่นชมต่อการเรียนภาษาไทย รักภาษาไทยห่วงแหนและอนุรักษ์ภาษาไทยให้คงอยู่ตลอดไป

2.3 มีความภูมิใจในการใช้ภาษาไทย โดยเน้นให้นักเรียนชื่นชมและยกย่องผู้ที่ใช้ภาษาไทยได้ถูกต้อง และพยายามพัฒนาตนเองให้ใช้ภาษาไทยได้ถูกต้อง นอกจากนี้ควรสร้างความรู้สึกภูมิใจในการใช้ภาษาได้สมกับเป็นคนไทย

3. นิสัยรักการอ่าน

ส่งเสริมให้นักเรียนอ่านคล่อง เขียนคล่อง มีนิสัยที่ดีในการอ่าน อ่านหนังสือได้หลายประเภท และอ่านได้เป็นจำนวนมาก เพื่อให้มีนิสัยรักการอ่าน ซึ่งจะเป็นพฤติกรรมที่ส่งเสริมการเรียนรู้และสร้างนิสัยในการแสวงหาความรู้ นักเรียนที่มีนิสัยรักการอ่านจะมีความรู้และความคิดกว้างไกล ซึ่งจะเป็นประโยชน์แก่ตนเองในการดำรงชีวิตประจำวัน

4. จุดประสงค์ของการเรียนการสอนภาษาไทย

การเรียนการสอนภาษาไทยมุ่งให้นักเรียนมีพัฒนาการทางภาษา ทั้งในด้านการฟัง พูด อ่าน และเขียนตามควรแก่วัย เห็นคุณค่าของภาษา สามารถใช้เป็นเครื่องมือสื่อความคิด ความเข้าใจ รักการอ่าน แสวงหาความรู้และมีเหตุผล จึงต้องปลูกฝังให้มีคุณลักษณะดังต่อไปนี้

1. มีทักษะในการฟัง พูด อ่าน และเขียน โดยมีความรู้ความเข้าใจหลักเกณฑ์อันเป็นพื้นฐานของการเรียนภาษา
2. สามารถใช้ภาษาติดต่อสื่อสารทั้งการรับรู้และถ่ายทอดความรู้สึกนึกคิดอย่างมีประสิทธิภาพและสัมฤทธิ์ผล
3. สามารถใช้ภาษาได้ถูกต้อง เหมาะสมกับกาลเทศะและบุคคล ตลอดจนสามารถใช้ภาษาในเชิงสร้างสรรค์ได้
4. มีนิสัยรักการอ่าน รู้จักเลือกหนังสืออ่านและใช้เวลาว่างในการแสวงหาความรู้เพิ่มเติมจากหนังสือ สื่อมวลชนและแหล่งความรู้อื่น ๆ
5. สามารถใช้ประสบการณ์จากการเรียนภาษาไทย ในการคิดตัดสินใจ แก้ปัญหาและวินิจฉัยเหตุการณ์ต่าง ๆ อย่างมีเหตุผล
6. มีความรู้ความเข้าใจและเจตคติที่ถูกต้องต่อการเรียนภาษาไทยและวรรณคดีทั้งในด้านวัฒนธรรมประจำชาติ และการสร้างเสริมความงามในชีวิต

จุดประสงค์ที่ต้องการให้เป็นคุณลักษณะประจำตัวของนักเรียนตามระดับหลักสูตรประถมศึกษาสรุปได้ดังนี้

1. ความพร้อม การเตรียมความพร้อมก่อนเรียน เป็นการเตรียมตัวนักเรียนให้มีความพร้อมในด้านต่าง ๆ ดังนี้
 - การฟัง เน้นปฏิบัติตามคำสั่งได้
 - การพูด แสดงความต้องการของตนเองได้
 - การอ่านและเขียน ให้สามารถสังเกต จัดหมวดหมู่สิ่งของต่าง ๆ มีทักษะในการใช้ตา กล้ามเนื้อมือ และกล้ามเนื้ออื่น ๆ ให้สัมพันธ์กัน
 - ด้านอารมณ์ สามารถแสดงออกทางอารมณ์ได้อย่างเหมาะสม
2. การฟัง
 - มีมารยาทในการฟัง

ภาษา

- นำทักษะการฟังไปใช้ในการเพิ่มพูนความรู้ความคิดและประสบการณ์ทางภาษา
- หาคความเพลิดเพลินจากการฟังได้
- 3. การพูด
 - พูดได้ชัดเจน ถูกต้องและสื่อความได้
 - มีมารยาทที่ดีในการพูด
 - พูดเพื่อความบันเทิงได้
- 4. การอ่าน
 - มีทักษะในการอ่านออกเสียงและอ่านในใจ
 - อ่านถูกต้องชัดเจน
 - มีความเข้าใจในการอ่าน
 - รู้หลักเกณฑ์การอ่าน
 - มีนิสัยที่ดีในการอ่าน
 - รักการอ่าน
- 5. การเขียน
 - มีทักษะในการเขียน เขียนได้ถูกต้องสวยงามและสื่อความได้
 - ลำดับเหตุการณ์เกี่ยวกับเรื่องที่เขียนได้
 - มีนิสัยที่ดีในการเขียน
 - รักการเขียน
 - นำการเขียนไปใช้ประโยชน์ในชีวิตประจำวันได้

ขอบข่ายเนื้อหาของหลักสูตร

เนื่องจากภาษาไทยเป็นกลุ่มทักษะที่มุ่งให้นักเรียนได้มีโอกาสฝึกฝนทักษะทางภาษาให้เกิดความชำนาญคล่องแคล่ว สามารถนำความรู้ไปใช้ในชีวิตประจำวันได้อย่างมีประสิทธิภาพ ดังนั้น เนื้อหาที่ใช้ในการเรียนการสอนภาษาไทยในระดับประถมศึกษาจึงมีลักษณะที่แตกต่างไปจากกลุ่มประสบการณ์อื่นในประเด็นต่างๆ ดังต่อไปนี้ (อัจนรา ชิวพันธ์, 2531:15-17)

1. ลักษณะของเนื้อหาที่ใช้ในการเรียนการสอนภาษาไทยในระดับประถมศึกษาไม่แบ่งเนื้อหาออกจากกันอย่างเด็ดขาดเหมือนกลุ่มประสบการณ์อื่นๆ แต่จะจัดเนื้อหาบางเรื่องอาจเรียนในทุกระดับชั้นหรือหลายระดับชั้นโดยเพิ่มความซับซ้อนและความยากมากขึ้นตามลำดับชั้น และวัยของนักเรียน ได้แก่ เรื่องมารยาทในการฟัง มารยาทในการพูด การเล่าเรื่อง ฯลฯ

2. เนื้อหาที่กำหนดไว้ตามหลักสูตรภาษาไทย มุ่งให้ฝึกทักษะทั้ง 4 คือ ทักษะการฟัง การพูด การอ่าน และการเขียน โดยแบ่งแยกตามช่วงระดับชั้น แบ่งออกเป็น 3 ช่วง คือ ป.1-2 ป.3-4 ป.5-6 นอกจากนี้เนื้อหายังได้กำหนดไว้ชัดเจนเป็นลำดับตามความยากง่าย และขั้นตอนของการเรียนรู้ รวมทั้งมีระเบียบวิธีการฝึกฝนทักษะทางภาษาด้วย

3. เนื้อหาที่มีความสอดคล้องกับปัญหาและการใช้ภาษาในชีวิตประจำวัน โดยใช้ สังคมและสิ่งแวดล้อมที่นักเรียนมีส่วนร่วมอยู่เป็นหลักในการจัดกิจกรรมต่างๆให้ผู้เรียนสามารถ นำความรู้ความเข้าใจไปใช้ให้เกิดประโยชน์ในชีวิตประจำวันได้

4. เนื้อหาที่กำหนดไว้จะเป็นแนวทางสำหรับครูในการจัดการเรียนการสอนให้ บรรลุวัตถุประสงค์ที่ต้องการ ดังนั้นครูควรจะต้องรู้จักตัดแปลงหรือปรับปรุงรายละเอียดของเนื้อหา ให้มีความเหมาะสมกับสภาพของนักเรียนและท้องถิ่นด้วย

5. ลักษณะของการจัดเนื้อหาที่เกี่ยวกับหลักเกณฑ์ทางภาษานั้น มิได้แบ่งแยกเป็น วิชาหลักภาษาเหมือนอย่างเดิม แต่ได้นำส่วนที่มีความจำเป็นต่อการใช้ภาษาในชีวิตประจำวัน มาผสมผสานสอดแทรกไว้ในทักษะต่าง ๆ เพื่อมุ่งให้นักเรียนเข้าใจหลักเกณฑ์ทางภาษาและใช้ ภาษาได้ถูกต้อง

6. เนื้อหาที่กำหนดไว้ที่กำหนดให้มีกิจกรรมฝึกความพร้อม และกิจกรรมฝึกทักษะ ทางภาษาของแต่ละบุคคลเพื่อให้นักเรียนเกิดนิสัยรักในการแสวงหาความรู้ด้วยตนเองคิดตัวไป

7. ในด้านวรรณคดีนั้นมีการกำหนดเนื้อหาสอดแทรกไว้ในบางเรื่อง ให้นักเรียนได้ รับความรู้ที่เหมาะสมกับวัยโดยให้อ่านวรรณคดีสำหรับเด็กในท้องถิ่น และวรรณคดีอื่นๆ ตามลำดับ เพื่อให้นักเรียนได้รับความสนุกสนานและพึงพอใจ อันจะเป็นการปูพื้นฐานของความรู้สึกในคุณค่าและความซาบซึ้งในรสวรรณคดี

8. เนื้อหาในระดับชั้นต่าง ๆ มีการกำหนดไว้แน่นอน โดยเฉพาะอย่างยิ่งกำหนด ประมวลคำเพื่อเป็นมาตรฐานขั้นต้นของผู้เรียนแต่ละระดับชั้นให้สามารถใช้คำที่กำหนดให้ใน ระดับชั้นต่าง ๆ นั้นได้

9. เนื้อหาที่นำมาใช้ในการเรียนการสอนภาษาไทยตามหลักสูตรนั้น กำหนดให้ เรียนจากหนังสือเรียนก็จริงอยู่ แต่มิใช่ใช้เนื้อหาจากหนังสือเรียนแต่เพียงอย่างเดียวเท่านั้น ครู สามารถนำเนื้อหาจากสิ่งต่าง ๆ มาใช้เชื่อมโยงในการสอนได้ทุกรูปแบบ เช่น จากการสนทนา กัน จากการศึกษาค้นคว้า จากสื่อมวลชนต่าง ๆ ดังนั้น การกำหนดเนื้อหาจึงต้องคำนึงถึง ประสบการณ์ที่นักเรียนพบเห็นในชีวิตประจำวัน

10. ในด้านการปลูกฝังนิสัยรักการอ่านให้แก่แก่นักเรียนนั้น ครูควรจัดทำเนื้อหาโดยนำ สิ่งที่มีอยู่ในชุมชน ซึ่งคนในท้องถิ่นภาคภูมิใจ มาทำเป็นสื่อประกอบการอ่าน เช่น ในระดับชั้น ประถมศึกษาปีที่ 6 มีเนื้อหาเน้นให้เห็นความรักชาติ ความกล้าหาญของพระยาพิชัยดาบหัก เพื่อให้นักเรียนเกิดจินตนาการคล้อยตามไปด้วยในคุณลักษณะอันดีงาม เกิดความพึงพอใจ สนุกสนานที่จะอ่านและก็จะมึนิสัยรักการอ่านติดตามมาในที่สุด

จากลักษณะของเนื้อหาสาระต่าง ๆ ดังที่กล่าวมานี้จะเห็นได้ว่า การที่ครูได้มีความรู้ ความเข้าใจในลักษณะต่าง ๆ ของเนื้อหาสาระในการเรียนการสอนภาษาไทยอย่างถ่องแท้แล้ว ก็ จะทำให้ครูสามารถจัดกิจกรรมการเรียนการสอนภาษาไทยให้สอดคล้องกับหลักสูตร ตลอดจน

สามารถสนองตอบต่อความต้องการของนักเรียนรวมทั้งช่วยสร้างเสริมให้นักเรียนได้มีพฤติกรรมการเรียนรู้ที่พึงประสงค์ต่อไป

เนื้อหาสาระที่ใช้ในการสอนภาษาไทยชั้นประถมศึกษาปีที่ 1

ในการเรียนการสอนนั้น ครูผู้สอนจะต้องยึดหลักสูตรของกระทรวงศึกษาธิการเป็นหลักสำคัญ ก่อนสอนผู้สอนต้องศึกษาหลักสูตรให้เข้าใจโดยละเอียด ว่าหลักสูตรได้กำหนดไว้ว่าอย่างไร ให้สอนอะไร และสอนมากน้อยแค่ไหน เมื่อเข้าใจหลักสูตรแล้วจึงจะเตรียมเนื้อหาที่จะสอน เตรียมกิจกรรม และเตรียมประเมินผลจากกิจกรรมที่ได้สอนไป เพื่อคือนักเรียนบรรลุจุดประสงค์ตามที่กำหนดไว้หรือไม่ (กรรณการ์ พวงเกษม, 2535 : 20) หลักสูตรภาษาไทยระดับประถมศึกษาที่ครูผู้สอนจะต้องศึกษาและทำความเข้าใจในปัจจุบันนี้ก็คือ หลักสูตรประถมศึกษา พุทธศักราช 2521 (ฉบับปรับปรุง พ.ศ.2533) เนื้อหาที่มุ่งฝึกฝนให้นักเรียนมีทักษะทั้ง 4 ด้าน คือ การฟัง การพูด การอ่าน และการเขียน

ในระดับชั้นประถมศึกษาปีที่ 1 เนื้อหาทางภาษาไทยตามที่กำหนดไว้มีดังนี้

การฟัง เน้นให้ดัดกันการฟังคำที่มีเสียงสระต่างกัน มารยาทการฟัง การฟังคำสัมผัส คล้องจอง ฯลฯ

การพูด เน้นมารยาทการพูด การพูดแสดงความคิดเห็น การเล่าเรื่อง ฯลฯ

การอ่าน ฝึกการอ่านคำ ข้อความ การอ่านออกเสียงพยัญชนะที่เสียงคล้ายกัน การอ่านในใจ การอ่านออกเสียง การอ่านคำควบกล้ำ การอ่านอักษรนำ ฯลฯ

การเขียน ให้นักเรียนฝึกการเขียนพยัญชนะ สระ การประสมอักษรโดยใช้สระ พยัญชนะ วรรณยุกต์ การเขียนคำ เขียนประโยค เขียนข้อความ ฯลฯ

เนื้อหาภาษาไทยที่จะต้องนำมาจากกลุ่มประสบการณ์อื่น ๆ หรือจากเหตุการณ์ในชีวิตประจำวัน เพื่อจะได้ช่วยให้การเรียนการสอนภาษาไทยเป็นไปตามจุดประสงค์ของหลักสูตร

การฟัง ให้นักเรียนได้ฟังเนื้อหาสาระโดยใช้เพลงไทยบ้าง เพลงไทยสากลบ้างหรือ เพลงพื้นเมืองบ้าง หรือนำเรื่องจากวิทยุหรือหนังสือพิมพ์มาใช้ในการฝึกทักษะการฟัง ฯลฯ

การพูด ให้นักเรียนพูดแสดงความคิดเห็นโดยใช้หนังสือเรียนอื่น ๆ นอกจากหนังสือเรียนภาษาไทยบ้าง เล่าเรื่องจากเหตุการณ์ที่มีประสบการณ์บ้าง ฯลฯ

การอ่าน ให้นักเรียนฝึกค้นคว้าจากห้องสมุดบ้าง ใช้แหล่งอื่น ๆ บ้างให้อ่านข่าวสารบ้าง อ่านป้ายประกาศบ้าง ฯลฯ

การเขียน นำเรื่องจากเหตุการณ์ประจำวันมาให้นักเรียนเขียนบ้าง เขียนคำยากหรือ คำศัพท์จากกลุ่มประสบการณ์อื่น ๆ บ้าง นำข้อความที่มีข้อคิดที่ดีมาให้นักเรียนฝึกคัดลายมือ บ้าง ฯลฯ

การพัฒนาหลักสูตรให้สอดคล้องกับผู้เรียนและท้องถิ่น

หลักสูตรประถมศึกษา พุทธศักราช 2521 (ฉบับปรับปรุง พ.ศ. 2533) ได้เปิดโอกาสและส่งเสริมให้ท้องถิ่น คือ โรงเรียน กลุ่มโรงเรียน จังหวัด เขตการศึกษา กรมต้นสังกัด หน่วยงานที่เกี่ยวข้องมีส่วนร่วมในการพัฒนาหลักสูตรให้สอดคล้องกับความต้องการมากขึ้น เพื่อให้ผู้เรียนได้เรียนรู้ชีวิตจริงของตนเอง (ใจทิพย์ เชื้อรัตนพงษ์, 2539: 113)

ความหมายของการพัฒนาหลักสูตร

จำเนียร ศิลพานิช (2538 : 29) กล่าวว่า การพัฒนาหลักสูตร หมายถึง การเปลี่ยนแปลงปรับปรุงหลักสูตรเดิมให้ดีขึ้น ในด้านการกำหนดจุดมุ่งหมายการเรียนการสอน การจัดเนื้อหาวิชา การวัดประเมินผล เพื่อให้บรรลุจุดมุ่งหมายใหม่ที่วางไว้และเพื่อก่อให้เกิดการพัฒนาการในด้านอารมณ์และความรู้สึก เพื่อให้สามารถดำเนินชีวิตอยู่ในสังคมไทยอย่างมีความสุข

สังัด อุทรานันท์ (2527:30) กล่าวถึงการพัฒนาหลักสูตรว่ามีความหมาย 2 ลักษณะ คือ

- การทำหลักสูตรที่มีอยู่แล้วให้ดีขึ้นหรือสมบูรณ์ยิ่งขึ้น
- การสร้างหลักสูตรขึ้นมาใหม่ โดยไม่มีหลักสูตรเดิมเป็นพื้นฐานอยู่เลย

บุญมี เณรยอด (ม.ป.ป. : 6) กล่าวว่า การพัฒนาหลักสูตร หมายถึง การปรับปรุงโครงการที่ประมวลความรู้และประสบการณ์ทั้งหลาย เพื่อพัฒนาผู้เรียนให้ดีขึ้นให้เหมาะสมและสอดคล้องกับสภาพสังคม และเพื่อบรรลุความมุ่งหมายที่วางไว้

Saylor and Alexander (1974 : 7) กล่าวถึง การพัฒนาหลักสูตรไว้ว่าหมายถึง การทำหลักสูตรที่มีอยู่แล้วให้ดีขึ้น หรือการจัดทำหลักสูตรขึ้นมาใหม่โดยไม่มีหลักสูตรเดิมเป็นพื้นฐานอยู่แล้ว

จากความหมายของการพัฒนาหลักสูตรที่นักการศึกษากล่าวมาจึงสรุปได้ว่าการพัฒนาหลักสูตร คือ การปรับปรุง หรือการสร้างหลักสูตรขึ้นมาใหม่ เพื่อพัฒนาให้ผู้เรียนมีความรู้และประสบการณ์ที่เหมาะสมสอดคล้องกับสภาพผู้เรียนและท้องถิ่น และเพื่อให้บรรลุตามความมุ่งหมายที่วางไว้

การพัฒนาหลักสูตรที่จะมีผลต่อการพัฒนาประเทศได้นั้น คือ การพัฒนาและปรับหลักสูตรให้เหมาะสมกับท้องถิ่น ที่สำคัญคือด้านศิลปวัฒนธรรม ประเพณี และอาชีพของแต่ละท้องถิ่น การให้การศึกษที่เหมาะสมกับท้องถิ่นจะช่วยพัฒนาความเป็นอยู่ของประชาชนให้ดีขึ้น จะช่วยแก้ปัญหาสำคัญของประเทศได้ (บุญมี เณรยอด, ม.ป.ป. : 49)

ใจทิพย์ เชื้อรัตนพงษ์ (2539 : 123) ได้สรุปการพัฒนาหลักสูตรในระดับท้องถิ่นไว้ 3 ลักษณะใหญ่ ๆ ดังนี้

1. การจัดทำหรือการสร้างหลักสูตรรายวิชาใหม่ที่ไม่ได้ปรากฏอยู่ในหลักสูตรแม่บทให้สอดคล้องกับสภาพปัญหาและความต้องการของท้องถิ่น หรือการสร้างหลักสูตรย่อยในระดับท้องถิ่นขึ้นมาเสริมหลักสูตรแม่บท โดยไม่ทำให้จุดประสงค์และคาบเวลาเรียนเปลี่ยนแปลงไปจากที่กำหนดไว้ในหลักสูตรแม่บท

2. การปรับหลักสูตรแม่บทให้สอดคล้องกับสภาพปัญหาและความต้องการของท้องถิ่น ซึ่งสามารถดำเนินการได้ดังนี้

ก. ปรับเพิ่ม และ / หรือขยายเนื้อหาสาระวิชาในหลักสูตรแม่บท

ข. ปรับ เพิ่ม และ / หรือขยายกิจกรรมการเรียนการสอนและกิจกรรมเสริม

ค. ปรับ เพิ่ม และ / หรือจัดทำสื่อการเรียนการสอนขึ้นมาใหม่

3. การพัฒนาหลักสูตรระดับท้องถิ่นในลักษณะหลักสูตรระยะสั้นสำหรับท้องถิ่นใดท้องถิ่นหนึ่งโดยเฉพาะ (โดยไม่มีหลักสูตรแม่บทเป็นกรอบในการกำหนด)

ในการพัฒนาหลักสูตรให้สอดคล้องกับผู้เรียนและท้องถิ่น ครูถือได้ว่าเป็นผู้มีบทบาทสำคัญที่สุด หลักสูตรจะมีความสมบูรณ์ก็ต่อเมื่อครูนำไปใช้ในห้องเรียน โดยจัดเป็นประสบการณ์ให้เหมาะสมกับสภาพของโรงเรียนและความต้องการของนักเรียน บุญมี เณรยอด (ม.ป.ป.: 53) ได้กล่าวถึงหน้าที่ของครูผู้สอนที่มีต่อการพัฒนาหลักสูตรไว้ดังนี้

1. ครูจะต้องศึกษาหลักสูตร แบบเรียน วัสดุอุปกรณ์เพื่อจะได้เลือกใช้และแปลงไปสู่การสอนได้อย่างถูกต้องเหมาะสมกับสภาพของท้องถิ่นตลอดจนปัญหาและความต้องการของเด็ก

2. ศึกษาวิธีการสอนแบบต่างๆ ให้เข้าใจแจ่มแจ้ง และสามารถเลือกใช้สอนได้อย่างเหมาะสมกับจุดประสงค์และลักษณะเนื้อหาวิชา

3. ครูจะต้องเป็นผู้ที่ใฝ่ใจศึกษาหาความรู้เพิ่มเติมอยู่เสมอ

4. ทำการสอนทุกครั้งอย่างมีจุดมุ่งหมาย

5. จัดทำและใช้วัสดุอุปกรณ์การสอนให้เหมาะสมกับสภาพของท้องถิ่นและบทเรียน

6. มีส่วนร่วมในการเขียนคู่มือหลักสูตร และวัสดุประกอบรายวิชา

7. คัดเลือกครูที่มีความรู้ในเรื่องหลักสูตร มีความเข้าใจการเรียนรู้อันของเด็กและมีทัศนคติที่ดี ร่วมเป็นคณะกรรมการพัฒนาหลักสูตร

2. ด้านการเตรียมการสอน

การเตรียมการสอนเป็นการเตรียมตัวล่วงหน้าอย่างรอบคอบว่าจะสอนอะไร เพื่อจุดประสงค์ใด สอนอย่างไร ใช้สื่ออะไร และวัดผลประเมินผลโดยวิธีใด เป็นการเตรียมตัวให้พร้อม

ก่อนสอน เมื่อถึงเวลาสอนจริงก็จะดำเนินการไปตามแผนงานที่กำหนดไว้ การที่ผู้สอนได้เตรียมการสอนอย่างถูกต้องตามหลักการย่อมช่วยให้เกิดความมั่นใจในการสอน ทำให้สอนได้ครอบคลุมเนื้อหา สอนอย่างมีแนวทางและมีเป้าหมาย และเป็นการสอนที่ให้คุณค่าแก่ผู้เรียน ดังนั้นผู้สอนจึงจำเป็นต้องมีความรู้ความเข้าใจเกี่ยวกับการวางแผนการสอน และแผนการสอน เพื่อส่งผลให้การเรียนการสอนดำเนินไปสู่จุดมุ่งหมายปลายทางที่กำหนดไว้อย่างมีประสิทธิภาพ

ความหมายของการวางแผนการสอน

บุญส่ง ลอยสุวรรณ (2530 : 8) กล่าวถึง การวางแผนการสอน ว่าเป็นการเตรียมล่วงหน้าก่อนสอน เพื่อให้การเรียนการสอนบรรลุจุดมุ่งหมายที่กำหนดไว้ โดยอาศัยข้อมูลที่ได้จากการสำรวจปัญหา การสำรวจทรัพยากร การวิเคราะห์เนื้อหา การวิเคราะห์ผู้เรียน การกำหนดความคิดรวบยอด วัตถุประสงค์ การกำหนดกิจกรรม สื่อการสอน ตลอดจนจนถึงการวัดผลและประเมินผล แล้วเขียนออกมาในรูปของแผนการสอน

อาภรณ์ ใจเที่ยง (2537 : 106) กล่าวว่า การวางแผนการสอน คือ การเตรียมการสอนอย่างเป็นลายลักษณ์อักษรไว้ล่วงหน้า เพื่อเป็นแนวทางการสอนสำหรับครู อันจะช่วยให้การเรียนการสอนบรรลุจุดประสงค์ที่กำหนดไว้อย่างมีประสิทธิภาพ

ใจทิพย์ เชื้อรัตนพงษ์ (2539 : 162) ให้ความเห็นว่า การวางแผนการสอนเป็นการเตรียมการสอนวิชาหนึ่งวิชาใดล่วงหน้าโดยวิเคราะห์หลักสูตรและเอกสารหลักสูตรต่างๆ แล้วนำมาสร้างเป็นกำหนดการสอนและแผนการสอน เพื่อให้ผู้เรียนบรรลุตามจุดมุ่งหมายที่กำหนดไว้ในหลักสูตร

จากทัศนะของนักการศึกษาและนักวิชาการ จึงสรุปได้ว่า การวางแผนการสอนเป็นการเตรียมการสอนอย่างเป็นลายลักษณ์อักษรไว้ล่วงหน้าของผู้สอน โดยการศึกษาหลักสูตรและเอกสารหลักสูตรต่างๆ นำมาสร้างเป็นแผนการสอน เพื่อให้การเรียนการสอนบรรลุตามจุดประสงค์ที่กำหนดไว้อย่างมีประสิทธิภาพ

อาภรณ์ ใจเที่ยง (2537 : 196-197) กล่าวว่า การวางแผนการสอนเป็นงานสำคัญของครูผู้สอน การสอนจะประสบความสำเร็จด้วยดีหรือไม่ มากน้อยเพียงใด ขึ้นอยู่กับการวางแผนการสอนเป็นสำคัญประการหนึ่ง ถ้าผู้สอนมีการวางแผนการสอนที่ดีก็เท่ากับบรรลุจุดหมายปลายทางไปแล้วครึ่งหนึ่ง การวางแผนการสอนจึงมีความสำคัญหลายประการ ดังนี้

1. ทำให้ผู้สอนสอนด้วยความมั่นใจ เมื่อเกิดความมั่นใจย่อมจะสอนด้วยความคล่องแคล่ว เป็นไปตามลำดับขั้นตอนอย่างราบรื่น ไม่ติดขัด เพราะได้เตรียมการทุกอย่างไว้พร้อมแล้ว การสอนก็จะดำเนินไปสู่จุดหมายปลายทางอย่างสมบูรณ์

2. ทำให้เป็นการสอนที่มีคุณค่าคุ้มกับเวลาที่ผ่านไป เพราะผู้สอนสอนอย่างมีแผน มีเป้าหมาย และมีทิศทางในการสอน มิใช่สอนอย่างเลื่อนลอย ผู้เรียนก็จะได้รับความรู้ ความคิด เกิดเจตคติ เกิดทักษะ และเกิดประสบการณ์ใหม่ตามที่ผู้สอนวางแผนไว้ ทำให้เป็นการเรียน การสอนที่มีคุณค่า

3. ทำให้เป็นการสอนที่ตรงตามหลักสูตร ทั้งนี้เพราะในการวางแผนการสอนผู้สอน ต้องศึกษาหลักสูตรทั้งด้านจุดประสงค์การสอน เนื้อหาสาระที่จะสอน กิจกรรมการเรียนการสอน การใช้สื่อการสอน และด้านวัดผลประเมินผล แล้วจัดทำออกมาเป็นแผนการสอน เมื่อผู้สอนสอน ตามแผนการสอน ก็ย่อมทำให้เป็นการสอนที่ตรงตามจุดหมายและทิศทางของหลักสูตร

4. ทำให้การสอนบรรลุผลอย่างมีประสิทธิภาพ ดีกว่าการสอนที่ไม่มีมีการวางแผน เนื่องจากในการวางแผนการสอนผู้สอนต้องวางแผนอย่างรอบคอบในทุกองค์ประกอบของการสอน รวมทั้งการจัดเวลา สถานที่ และสิ่งอำนวยความสะดวกต่างๆ ซึ่งจะเอื้ออำนวยให้เกิด การเรียนรู้ได้โดยสะดวกและง่ายดายขึ้น ดังนั้น เมื่อมีการวางแผนการสอนที่รอบคอบและปฏิบัติตามแผนการสอนที่วางไว้ ผลการสอนย่อมสำเร็จได้ดีกว่าการไม่ได้วางแผนการสอน

5. ทำให้ผู้สอนมีเอกสารเตือนความจำสามารถนำมาใช้เป็นแนวทางในการสอนต่อไป ทำให้ไม่เกิดความซ้ำซ้อนและเป็นแนวทางในการทบทวนหรือการออกข้อทดสอบเพื่อวัดผล ประเมินผลผู้เรียนได้ นอกจากนี้ทำให้ผู้สอนมีเอกสารไว้ให้แนวทางแก่ผู้ที่เข้าสอนแทนในกรณี จำเป็น เมื่อผู้สอนไม่สามารถเข้าสอนเองได้ผู้เรียนจะได้รับความรู้และประสบการณ์ที่ต่อเนื่องกัน

6. ทำให้ผู้เรียนเกิดเจตคติที่ดีต่อผู้สอนและต่อวิชาที่เรียน ทั้งนี้เพราะผู้สอนสอน ด้วยความพร้อม เป็นความพร้อมทั้งทางด้านจิตใจ และความพร้อมทางด้านวัตถุ ความพร้อม ทางด้านจิตใจคือความมั่นใจในการสอน เพราะผู้สอนได้เตรียมการสอนมาอย่างรอบคอบ ส่วน ความพร้อมทางด้านวัตถุ คือการที่ผู้สอนได้เตรียมเอกสารหรือสื่อการสอนไว้อย่างพร้อมเพียง เมื่อผู้สอนเกิดความพร้อมในการสอน ย่อมสอนด้วยความกระฉ่างแจ้ว ทำให้ผู้เรียนเกิดความ เข้าใจอย่างชัดเจนในบทเรียน อันส่งผลให้ผู้เรียนเกิดเจตคติที่ดีต่อผู้สอนและต่อวิชาที่เรียน

การวางแผนการสอนทำให้ผู้สอนได้ทราบว่าจะต้องสอนอะไร สอนอย่างไร สอน เมื่อใด ใช้เวลาเท่าใด ใช้สื่ออะไรประกอบการสอนบ้าง และวัดผลประเมินผลอย่างไร ดังนั้น ในการวางแผนการสอนเพื่อให้ได้ทราบข้อมูลดังกล่าว จึงต้องจัดทำเป็นแผนการสอน

ความหมายของแผนการสอน

หน่วยศึกษานิเทศก์ (ม.ป.ป. : 116) ให้ความหมายของแผนการสอน คือ การนำ แนวการสอนมาจัดทำแผนการสอนหรือบันทึกการสอน โดยมีรายละเอียดของการจัดกิจกรรม การเรียนการสอนตามความเหมาะสม

สุมน อมรวิวัฒน์, สมพงษ์ จิตระดับ (2531 : 109) กล่าวว่า แผนการสอน คือ สิ่งที
ระบุนกระบวนการสอน กล่าวถึงกระบวนการสอนที่ต้องการให้เกิดขึ้นในการเรียนการสอนจริง
ของครูเพื่อให้ครูผู้สอนได้นำไปใช้เป็นแนวทางในการจัดกิจกรรมการเรียนการสอนต่อไป

โสภณ นุ่มทอง (2536 : 72) กล่าวว่า แผนการสอน หมายถึง โครงการหรือแผนการ
ที่จัดไว้เพื่อทำการสอนวิชาใดวิชาหนึ่ง แผนการสอนหนึ่งควรประกอบด้วย จุดประสงค์การเรียนรู้
เนื้อหา การจัดประสบการณ์การเรียนรู้และการวัดผลประเมินผล

จากคำจำกัดความของแผนการสอนที่นักวิชาการและนักการศึกษาได้ให้ไว้ สรุปได้
ว่าแผนการสอน คือ โครงการหรือแผนการที่ระบุนกระบวนการสอนที่ต้องการให้เกิดขึ้นใน
การเรียนการสอนจริงของครู ซึ่งประกอบด้วย จุดประสงค์ เนื้อหา กิจกรรมการเรียนการสอน สื่อ
การเรียนการสอน และการวัดผลและประเมินผล

ความสำคัญของแผนการสอน

โสภณ นุ่มทอง (2536 : 72) กล่าวว่า แผนการสอนมีความสำคัญกับครูผู้สอนและ
ผู้ที่เกี่ยวข้องมาก ซึ่งอาจกล่าวได้ ดังนี้

1. เป็นแนวทางให้ผู้สอนได้ดำเนินการสอนให้เป็นไปตามระบบที่แน่นอน
2. เป็นแนวทางให้ผู้สอนเตรียมการล่วงหน้าก่อนสอนได้ทุกเรื่อง ทุกคาบหรือทุก
ครั้งการสอน
3. เป็นแนวทางให้ผู้สอนคนอื่นใช้สอนแทนได้
4. ผู้บริหารหรือผู้ที่เกี่ยวข้องสามารถทราบขั้นตอนกระบวนการต่างๆเพื่อการ
นิเทศการติดตามตลอดจนการประเมินผลได้

ชนิดของแผนการสอน

เพ็ญศรี กันกา (ม.ป.ป. : 30) กล่าวว่า แผนการสอนมี 3 ชนิด คือ

1. แผนการสอนระยะยาว คือการกำหนดโครงสร้างในการสอนโดยระบุวันเวลาที่
ทำการสอนในแต่ละบทเรียนตลอดภาคการศึกษา
2. แผนการสอนระดับหน่วย คือการกำหนดเนื้อหาที่จะสอนในหนึ่งหน่วย โดยยึด
เนื้อหาในแต่ละหน่วยเป็นหลัก หนึ่งหน่วยอาจจะใช้เวลาสอนหลายคาบ
3. แผนการสอนระดับบทเรียน คือแผนการสอนอย่างละเอียดในหนึ่งบทเรียนใช้
เวลาสอนไม่เกิน 3 คาบ หรือ 1 ชั่วโมง

องค์ประกอบของแผนการสอน

ใจทิพย์ เชื้อรัตนพงษ์ (2539 : 174-176) กล่าวว่า แผนการสอนไม่ว่าจะมีรูปแบบใด ส่วนใหญ่มักจะมียุทธศาสตร์ประกอบคล้ายคลึงกัน อาจมีแตกต่างกันบ้างก็ตรงที่บางแผนการสอนมีองค์ประกอบที่ละเอียดกว่า อย่างไรก็ตาม องค์ประกอบสำคัญที่ควรระบุในแผนการสอนมีดังนี้ คือ

1. ชื่อกลุ่มประสบการณ์ / กลุ่มวิชา ชื่อระดับชั้น ชื่อแผนการสอน / เรื่อง และ จำนวนคาบ

2. สารสำคัญหรือความคิดรวบยอด คือข้อสรุปหรือความคิดครั้งสุดท้ายที่เกิดแก่ผู้เรียนในลักษณะที่สั้นที่สุด เป็นสาระหรือแก่นแท้ของเนื้อหาที่ต้องการให้ผู้เรียนได้รับ หรือเป็นความคิดที่เกิดขึ้นหลังจากที่ผู้เรียนได้รับประสบการณ์ หรือการเรียนรู้ในเรื่องนั้นๆ การเขียนความคิดรวบยอดจะต้องคำนึงถึงวัยและระดับสติปัญญาของผู้เรียน มักจะเขียนในรูปประโยคบอกเล่าหรืออาจเขียนเป็นข้อ ๆ ก็ได้

3. จุดประสงค์การเรียนรู้หรือจุดประสงค์เชิงพฤติกรรม เป็นพฤติกรรมหรือสิ่งที่มุ่งหวังจะให้เกิดกับผู้เรียนหลังจากที่ได้เขียนแผนการสอนนั้นๆ ควรเขียนโดยระบุพฤติกรรมให้ชัดเจน กระชับรัดกุมและเข้าใจง่าย จะได้เป็นประโยชน์ต่อการกำหนดกิจกรรมการเรียนการสอน รวมทั้งการวัดและประเมินผลการเรียนของผู้เรียน นอกจากนี้ควรครอบคลุมพฤติกรรมด้านพุทธิพิสัย (Cognitive Domain) จิตพิสัย (Affective Domain) และทักษะพิสัย (Psychomotor Domain)

4. เนื้อหาสาระ เป็นสิ่งที่ครูต้องศึกษาจากหลักสูตรและเอกสารต่างๆ ที่เกี่ยวข้อง และควรสอดคล้องกับจุดประสงค์การเรียนรู้ ไม่ควรยากเกินไปหรือง่ายเกินไปสำหรับผู้เรียน

5. กิจกรรมการเรียนการสอน ควรระบุวิธีการสอนและกิจกรรมที่จะจัดให้ผู้เรียนเกิดการเรียนรู้โดยเน้นกิจกรรมที่เปิดโอกาสให้ผู้เรียนได้ปฏิบัติกิจกรรมมากที่สุด โดยครูมิใช่เป็นผู้ให้ความรู้แก่ผู้เรียนโดยตรง แต่จะคอยชี้แนะหรือกระตุ้นให้ผู้เรียนเกิดการเรียนรู้ได้เอง ครูจึงควรเน้นการสอนที่ให้ผู้เรียนเกิดทักษะกระบวนการเรียนรู้ มิใช่เนื้อหาวิชา แผนการสอนอาจระบุขั้นตอนของกิจกรรมการเรียนการสอนออกเป็น 3 ขั้นตอน คือ ขั้นตอนการนำเข้าสู่บทเรียน ขั้นตอนการสอน และขั้นสรุปบทเรียน ซึ่งอาจระบุแยกเป็น 3 ขั้นตอนให้ชัดเจน หรือเขียนรวมกันและแบ่งเป็นรายข้อก็ได้

6. สื่อการเรียนการสอน เป็นตัวกลางที่ช่วยให้การถ่ายทอดความรู้ ทักษะ และเจตคติไปยังผู้เรียนได้อย่างรวดเร็วและมีประสิทธิภาพ สื่อการเรียนการสอนมีความหมายครอบคลุมถึงวัสดุอุปกรณ์การเรียนการสอนต่างๆ เทคนิควิธีการที่ครูและผู้เรียนใช้ในการประกอบกิจกรรมการเรียนการสอน รวมทั้งสิ่งพิมพ์ต่าง ๆ เช่น ตำราเรียน แบบเรียน แบบฝึกหัด ฯลฯ ครูควรเลือกและใช้สื่อการเรียนการสอนที่ตอบสนองจุดประสงค์การเรียนรู้ สอดคล้องกับกิจกรรมการเรียนการสอนและเนื้อหาวิชา เหมาะสมกับวัยและวุฒิภาวะของผู้เรียน รวมทั้งควรใช้สื่อที่มีราคาไม่แพงมากและหาได้ง่ายในท้องถิ่น

7. การวัดผลและประเมินผล เป็นการตรวจสอบว่าหลังจากที่เรียนบทเรียนในแผนการสอนแล้วผู้เรียนมีพฤติกรรมเปลี่ยนไปตามที่ได้ระบุไว้ในจุดประสงค์การเรียนรู้หรือไม่อย่างไร ควรเขียนแนวทางการวัดผลให้มีความสอดคล้องกับจุดประสงค์การเรียนรู้ ระเบียบวิธีการวัดผล เครื่องมือที่ใช้ในการวัดผลและเกณฑ์ในการตัดสินให้ชัดเจน

ลักษณะของแผนการสอนที่ดี

อาภรณ์ ใจเที่ยง (2537 : 218) กล่าวว่า แผนการสอนที่ดีจะช่วยให้การเรียนการสอนประสบผลสำเร็จได้ดี ดังนั้น ผู้สอนจึงควรทราบถึงลักษณะของแผนการสอนที่ดีซึ่งมีดังนี้

1. สอดคล้องกับหลักสูตรและแนวการสอนของกรมวิชาการ กระทรวงศึกษาธิการ
2. นำไปใช้สอนได้จริงและมีประสิทธิภาพ
3. เขียนอย่างถูกต้องตามหลักวิชา เหมาะสมกับผู้เรียนและเวลาที่กำหนด
4. มีความกระชับชัดเจน ทำให้ผู้อ่านเข้าใจง่ายและเข้าใจได้ตรงกัน

ประโยชน์ของแผนการสอน

แผนการสอนมีประโยชน์ ดังนี้ (ใจทิพย์ เชื้อรัตนพงษ์, 2539 : 179)

1. ช่วยให้ครูสอนได้ครบถ้วนและตรงตามเวลาที่หลักสูตรกำหนด
2. ช่วยให้ครูรู้สึกมั่นใจในการสอน
3. ช่วยให้ครูดำเนินการสอนได้ผลดีขึ้น และสามารถปรับปรุงการเรียนการสอนในครั้งต่อไป
4. ช่วยให้ครูที่ได้รับมอบหมายให้สอนแทนสามารถดำเนินการสอนได้ดีและต่อเนื่องจากการสอนครั้งก่อน

3. ด้านกิจกรรมการเรียนการสอนและเทคนิควิธีสอน

การสอนภาษาไทยไม่ได้มุ่งหวังเพียงเพื่อการอ่านออกเขียนได้เท่านั้นยังต้องการให้มีความสามารถใช้ภาษาไทยได้อย่างคล่องแคล่วในทุกๆ ทักษะตามวัยและความสามารถของผู้เรียน และต้องสอนให้เกิดนิสัยรักการอ่าน มีเจตคติที่ดีต่อการเรียนภาษาและวรรณคดี ทั้งในแง่ที่เป็นวัฒนธรรมประจำชาติ และในแง่ที่สร้างความมั่งคั่งในชีวิต อันจะนำไปสู่ชีวิตที่ผาสุกในสังคมตามระบอบประชาธิปไตย (เพ็ญศรี กันกา, ม.ป.ป. : 19) การสอนภาษาไทยต้องอาศัยการฝึกฝนจึงจะสามารถใช้ภาษาได้อย่างคล่องแคล่ว ได้ทั้งการฟัง การพูด การอ่านและการเขียน การฝึกฝนที่จะช่วยให้นักเรียนได้รับความรู้ได้แก่ การจัดกิจกรรมการเรียนการสอน

ความหมายของกิจกรรมการเรียนการสอน

Good (1973 : 164) ได้ให้ความหมายของคำว่า กิจกรรม ไว้หลายความหมาย เช่น

- สภาพการเรียนรู้ทั้งชุดที่นักเรียนกระทำด้วยความเต็มใจ เพราะการกระทำเช่นนั้นทำให้นักเรียนไปสู่เป้าหมายที่คาดหวังไว้
- เป็นกิจกรรมที่เริ่มต้นจากสิ่งสนใจชนิดใหม่ ทำให้เกิดความคิดสร้างสรรค์โดยให้นักเรียนได้เห็นความสัมพันธ์ระหว่างการคิดและการเรียนรู้
- เป็นการเล่นหรือการทำงาน ซึ่งเกิดจากแนวความคิดหรือความรู้สึกของผู้ทำ ซึ่งแสดงออกมาในรูปที่ซับซ้อน เพื่อสื่อความเข้าใจให้ผู้อื่นได้ทราบ

ทัศนีย์ สุขเมธี (2533 : 188-190) ให้ความหมายของกิจกรรมการเรียนการสอนไว้ว่า กิจกรรมการเรียนการสอน หมายถึง ทุกสิ่งทุกอย่างที่กระทำขึ้นเพื่อให้การเรียนการสอนในครั้งนั้น ๆ ได้ผลดี หมายถึง การสอนของครูเป็นไปอย่างมีความหมาย นักเรียนได้ทั้งความรู้และความสนุกสนานเพลิดเพลิน

อาภรณ์ ใจเที่ยง (2537:71) กล่าวว่า กิจกรรมการเรียนการสอน หมายถึงการปฏิบัติต่าง ๆ ที่เกี่ยวกับการเรียนการสอนเพื่อให้การสอนดำเนินไปอย่างมีประสิทธิภาพ และการเรียนรู้ของผู้เรียนบรรลุจุดประสงค์การสอนที่กำหนดไว้

จากคำจำกัดความของกิจกรรมการเรียนการสอน จึงสรุปได้ว่า กิจกรรมการเรียนการสอนเป็นการปฏิบัติทุกสิ่งทุกอย่างเพื่อให้การเรียนการสอนดำเนินไปอย่างมีประสิทธิภาพ บรรลุตามจุดประสงค์การสอนที่กำหนดไว้

หลักการจัดกิจกรรมการเรียนการสอนภาษาไทย

การจัดกิจกรรมการเรียนการสอนวิชาภาษาไทยในระดับประถมศึกษาที่มีคุณค่านั้น จะช่วยให้นักเรียนได้รับประโยชน์และประสบการณ์ในการเรียนรู้ได้อย่างเต็มที่ ดังนั้น ผู้สอนก็ควรจะต้องมีความรู้ความเข้าใจในหลักการจัดกิจกรรมการเรียนการสอนดังนี้ (อัจฉรา ชิวพันธ์, 2531 : 20-24)

1. การจัดกิจกรรมการเรียนการสอนภาษาไทย ในระดับประถมศึกษาจะต้องจัดให้สอดคล้องกับจุดประสงค์ของการสอนตามหลักสูตรหรือบทเรียนนั้นๆ เพื่อช่วยให้นักเรียนสามารถบรรลุจุดประสงค์ในด้านความรู้ความเข้าใจด้านเนื้อหาสาระ ด้านเจตคติ และด้านทักษะทางภาษา เช่น การตอบคำถามสรุปบทเรียน การแต่งประโยคจากสำนวนภาษาในบทเรียน การแสดงบทบาทสมมติสรุปเรื่องที่เรียน การเล่นเกมอักษรปริศนาทบทวนความเข้าใจในคำศัพท์ต่างๆ การร้องเพลงสรุปบทเรียน ฯลฯ สิ่งต่างๆ ดังกล่าวนี้ ครูอาจนำมาจัดเป็นกิจกรรมการเรียนการสอนเพื่อทำให้นักเรียนเกิดความสนใจในบทเรียนยิ่ง ๆ ขึ้น

2. การจัดกิจกรรมการเรียนการสอนภาษาไทยในระดับประถมศึกษาจะต้องจัดอย่างมีลำดับขั้นตอน เพื่อช่วยให้นักเรียนเกิดการเรียนรู้อย่างต่อเนื่อง โดยเฉพาะอย่างยิ่งภาษา

ไทยเป็นทักษะที่จะต้องมีการฝึกฝนให้เกิดความชำนาญ สามารถใช้ได้อย่างถูกต้องคล่องแคล่ว ดังนั้นกิจกรรมที่จัดขึ้นเพื่อฝึกทักษะทางภาษาไทย จึงควรจัดให้นักเรียนเรียนจากสิ่งที่ย้ายไปสู่สิ่งที่ยากและซับซ้อนขึ้น จากสิ่งที่ใกล้ตัวไปยังสิ่งที่ไกลตัว และจากสิ่งที่เป็นรูปธรรมไปสู่สิ่งที่เป็นนามธรรม

3. การจัดกิจกรรมการเรียนการสอนภาษาไทยในระดับประถมศึกษา ควรจะให้สอดคล้องและเหมาะสมกับวัย ความสามารถและความต้องการของนักเรียน เช่น นักเรียนในระดับประถมศึกษานี้มีความต้องการความสำเร็จ ดังนั้นผู้สอนควรคำนึงถึงการจัดกิจกรรมส่งเสริมให้นักเรียนประสบความสำเร็จมากกว่าความล้มเหลว

4. การจัดกิจกรรมการเรียนการสอนภาษาไทยในระดับประถมศึกษา จะต้องใช้เวลาไม่ยาวนานเกินไปทั้งนี้เนื่องจากนักเรียนในระดับประถมศึกษาในช่วงความสนใจค่อนข้างสั้น ดังนั้นถ้ากิจกรรมใดต้องใช้เวลามากเกินไปนักเรียนอาจเบื่อหน่ายทำให้การเรียนรู้ไม่ดีเท่าที่ควรจะเป็น

5. การจัดกิจกรรมการเรียนการสอนภาษาไทยในระดับประถมศึกษา จะต้องจัดในรูปแบบของทักษะสัมพันธ์ เพื่อให้นักเรียนได้มีโอกาสฝึกฝนทักษะทางภาษาในด้านการฟัง การพูด การอ่าน และการเขียนได้อย่างสอดคล้องกัน ทั้งนี้เนื่องจากการใช้ภาษาในชีวิตประจำวันจำเป็นต้องมีการรับสารและส่งสารอยู่ตลอดเวลา ดังนั้น การจัดกิจกรรมในเชิงทักษะสัมพันธ์จะช่วยให้นักเรียนได้มีโอกาสฝึกฝนทักษะต่าง ๆ ได้มากขึ้นและมีความหมายยิ่งขึ้น

6. การจัดกิจกรรมการเรียนการสอนภาษาไทยในระดับประถมศึกษา ควรคำนึงเสมอว่า สื่อการเรียนการสอนที่จะนำมาใช้ในการจัดกิจกรรมนั้นควรจะต้องเป็นวัสดุอุปกรณ์ที่จัดหาได้ง่ายในท้องถิ่นแต่ละแห่งและควรเน้นวัสดุอุปกรณ์ที่มีราคาถูก ในการสอนแต่ละครั้ง กิจกรรมที่ดีไม่ควรใช้อุปกรณ์มากขึ้นจนเกินไป จะดูเป็นการฟุ่มเฟือยและใช้สื่อการเรียนนั้นได้ไม่คุ้มค่าของการใช้สื่อการเรียนน้อยชิ้นแต่คุ้มค่า

7. การจัดกิจกรรมการเรียนการสอนภาษาไทยในระดับประถมศึกษา ควรจัดในรูปแบบกิจกรรมต่าง ๆ โดยพยายามดัดแปลงหรือเปลี่ยนแปลงให้น่าสนใจ ไม่ควรใช้การสอนโดยใช้กิจกรรมแบบเดียวที่ซ้ำซาก จะทำให้นักเรียนเกิดความเบื่อหน่ายไม่สนใจบทเรียนเท่าที่ควร เช่น ผู้สอนบางคนใช้กิจกรรมนำเข้าสู่บทเรียนด้วยการทนายปัญหาเพียงอย่างเดียว ไม่รู้จักพลิกแพลงใช้เกมอย่างอื่น หรือให้เล่นเกมประกอบการเรียนรู้ซ้ำซากบ่อยๆ จนน่าเบื่อ ให้ทำแบบฝึกหัดที่ซ้ำซากจนนักเรียนไม่เกิดความสนใจ

8. การจัดกิจกรรมการสอนภาษาไทยในระดับประถมศึกษาจะต้องให้นักเรียนทุกคนได้มีส่วนร่วมในการแสดงออกอย่างทั่วถึง เช่น การจัดกิจกรรมการแสดงละคร ครูควรฝึกให้นักเรียนกล้าและมั่นใจ ไม่ควรเลือกเฉพาะคนพูดเก่งคล่องแคล่วมาแสดงเป็นตัวเด่นอยู่รำไป แต่ควรส่งเสริมให้กำลังใจแก่เด็กคนอื่น ๆ บ้าง

หน่วยศึกษานิเทศก์ สำนักงานคณะกรรมการการประถมศึกษาแห่งชาติ(ม.ป.ป.:106-107) ได้กล่าวถึงข้อควรคำนึงในการจัดกิจกรรมการเรียนการสอนภาษาไทยในระดับประถมศึกษา ไว้ดังนี้

1. ผูกทักษะทั้ง 4 ให้สัมพันธ์กัน ทั้งการฟัง การพูด การอ่านและการเขียน ซึ่งเป็นกระบวนการใช้ภาษาที่ถูกต้องแต่อาจแยกย่อยออกไปฝึกแต่ละทักษะ
2. ผูกทักษะทางภาษาซ้ำๆ และบ่อยๆ จนเกิดความชำนาญ และหมั่นฝึกฝนทบทวนอยู่เสมอควรต้องส่งเสริมให้นักเรียนฝึกทักษะเป็นรายบุคคลอย่างทั่วถึง
3. ฝึกให้นักเรียนรู้หลักเกณฑ์ทางภาษาควบคู่ไปกับการใช้ภาษาและให้รู้วัฒนธรรมทางภาษา
4. ส่งเสริมให้นักเรียนนำความรู้และทักษะที่ได้จากการเรียนภาษาไทยไปใช้เป็นเครื่องมือสื่อสารในชีวิตประจำวัน และใช้เป็นพื้นฐานในการเรียนกลุ่มประสบการณ์อื่น ๆ
5. ปลุกฝังเจตคติที่ดีต่อการเรียนภาษาไทย โดยสอนให้เห็นคุณค่าและตระหนักในความสำคัญของภาษาไทยทั้งในส่วนที่จำเป็นต้องใช้เพื่อการสื่อสารและในด้านการอนุรักษ์มรดกทางวัฒนธรรมที่สำคัญของชาติ
6. ส่งเสริมให้ผู้เรียนเกิดความพึงพอใจในความงดงามของภาษา เพื่อให้เกิดความจรรโลงใจ โดยใช้ธรรมชาติ บทร้อยแก้ว และร้อยกรอง ที่เหมาะสมกับวัยและระดับชั้นมาเป็นสื่อในการสอน
7. ส่งเสริมให้ผู้เรียนมีนิสัยรักการอ่าน และใฝ่หาความรู้จากแหล่งต่างๆ เพื่อประโยชน์ในการดำเนินชีวิต
8. สอดแทรกคุณธรรมต่าง ๆ เช่น การมีระเบียบวินัย ความอดทน ความขยัน ความรับผิดชอบ ฯลฯ เพื่อให้การเรียนบรรลุตามหลักสูตร
9. ฝึกให้นักเรียนเป็นคนช่างสังเกต จดจำและจดบันทึกสิ่งต่าง ๆ เพื่อเสริมสร้างประสบการณ์ทางภาษา ได้รับความรู้ ความเพลิดเพลิน และเป็นการใช้เวลาว่างให้เป็นประโยชน์
10. นำภาษาที่ใช้ในสังคมแวดล้อมมาเป็นสื่อประกอบการเรียนการสอนเพื่อให้สัมพันธ์กับการเรียนและสามารถนำไปใช้ได้จริงในชีวิตประจำวัน
11. ให้แบบอย่างที่ดีแก่นักเรียนโดยเฉพาะในเรื่องการใช้ภาษาครูในการสอนและการสื่อความในโรงเรียน
12. เน้นพัฒนาการทางภาษาของนักเรียน ในการวัดผลประเมินผลต้องคำนึงถึงวัย และระดับชั้น นักเรียนในชั้นต้นๆ จะฝึกเรื่องที่มีโครงสร้างง่าย ๆ พอชั้นสูงขึ้นจะยากและซับซ้อนยิ่งขึ้นตามลำดับ ดังนั้นขั้นตอนความสามารถของนักเรียนจะเป็นไปตามกระบวนการที่ครูสอน เรื่องบางเรื่องสามารถเรียนได้ตั้งแต่ระดับประถมศึกษาจนถึงมหาวิทยาลัย เช่น การรายงาน การอภิปราย การโต้เถียง ฯลฯ จึงต้องมีการวัดผลหรือประเมินผลโดยใช้เกณฑ์ที่ต่างกันโดยคำนึงถึงพัฒนาการทางภาษาของนักเรียนเป็นหลัก

13. ส่งเสริมให้นักเรียนประเมินผลการเรียนภาษาของตนเองเพื่อพัฒนาให้ดียิ่งขึ้นตามลำดับ

14. ศึกษา ติดตาม และแก้ไขข้อบกพร่องทางภาษาของนักเรียนอย่างสม่ำเสมอและต่อเนื่อง โดยใช้วิธีการที่เหมาะสมเพื่อให้นักเรียนใช้ภาษาได้ถูกต้อง

15. สอนซ่อมเสริมเมื่อทราบว่านักเรียนขาดทักษะทางภาษาด้านใดด้านหนึ่งหรือหลายๆ ด้าน เพื่อช่วยให้นักเรียนบรรลุผลสำเร็จในการเรียนภาษาไทย

16. จัดการเรียนการสอนให้นักเรียนเรียนภาษาไทยด้วยความสนุกสนาน สนใจ โดยใช้เกม เพลง เป็นสื่อช่วยเพื่อให้นักเรียนชอบเรียนภาษาไทยและรักภาษาไทย

17. จัดหาหนังสือที่เหมาะสมมาให้นักเรียนอ่านมากๆ หรือส่งเสริมการอ่านหนังสือในห้องสมุด เพื่อให้นักเรียนอ่านคล่องและมีความรู้กว้างขวาง

ประเภทของกิจกรรมที่ใช้ในการเรียนการสอนภาษาไทยในระดับประถมศึกษา

กิจกรรมการเรียนการสอนภาษาไทยจำแนกตามจุดมุ่งหมายที่จะให้นักเรียนเกิดความรู้ ความคิด ทักษะและเจตคติ ได้ดังนี้ (ถัจฉรา ชิวพันธ์, 2531 : 25-29)

1. กิจกรรมการเรียนการสอนเพื่อส่งเสริมความรู้

ในการสอนภาษาไทยให้นักเรียนมีความรู้ในเนื้อหาสาระที่เรียนนั้น ครูควรจัดกิจกรรมในแนวทางต่อไปนี้

1.1 ส่งเสริมให้นักเรียนรู้จักการแสวงหาความรู้ด้วยตนเอง เพิ่มเติมจากการเรียนจากครู เช่น หาความรู้จากการอ่านหนังสือพิมพ์ และหนังสือประเภทต่างๆ ดูภาพยนตร์ โทรทัศน์ ฟังการอภิปราย พูดคุยแลกเปลี่ยนความคิดเห็นกับเพื่อนๆ สัมภาษณ์บุคคลต่างๆ ทัศนศึกษาตามสถานที่ต่างๆ ชมงานนิทรรศการโอกาสต่างๆ ฯลฯ วิจัยหาความรู้ดังกล่าวล้วนแต่เป็นกิจกรรมที่ช่วยส่งเสริมความรู้ให้แก่กันนักเรียนทั้งสิ้น

1.2 จัดกิจกรรมการเรียนการสอนที่ท้าทายความสนใจและความสามารถของนักเรียนให้มีความสนใจที่จะหาความรู้ เช่น การจัดกิจกรรมการทายปัญหาซึ่งเป็นกิจกรรมที่นักเรียนในระดับประถมศึกษาชอบมาก เพราะเป็นเครื่องกระตุ้นและท้าทายความคิดของนักเรียนให้อยากค้นหาคำตอบ ทำให้เกิดความรู้สึกอยากเรียนมากขึ้น

1.3 จัดประสบการณ์การเรียนให้นักเรียนรู้จักการทำรายงานค้นคว้าประกอบการเรียนเพื่อฝึกฝนให้นักเรียนค้นคว้าหาความรู้ได้ด้วยตนเอง นอกจากนี้ควรแนะนำให้นักเรียนจัดทำสมุดรวบรวมคำศัพท์ต่างๆ ที่น่ารู้ เพื่อส่งเสริมนิสัยรักการค้นคว้าและสะสมความรู้

1.4 ในการเรียนการสอนครูควรพยายามหาตัวอย่างต่างๆ มาให้นักเรียนดูและฝึกนักเรียนให้รู้จักการหาข้อสรุปด้วยตนเองอย่างมีหลักเกณฑ์ ดีกว่าที่ครูจะบอกไปเสียทุกสิ่ง ทำให้นักเรียนไม่ได้รับความรู้ด้วยการเรียนรู้ของตัวเอง

2. กิจกรรมการเรียนการสอนเพื่อส่งเสริมความคิดวิจารณ์ญาณ

ในการสอนภาษาไทยมีความจำเป็นอย่างยิ่งที่จะต้องสอนให้นักเรียนคิด วิचारณญาณ คือ รู้จักคิด และตัดสินใจในทางที่ถูกที่ควร ครูควรจัดกิจกรรมการสอนให้นักเรียน ได้ฝึกความคิดวิचारณญาณ ดังนี้

2.1 ให้นักเรียนวิचारณข้อดีข้อเสียของตัวละครบางตัวจากบทเรียนว่ามีนิสัย อย่างไร มีการกระทำใดที่ไม่ถูก ไม่ควรเอาแบบอย่าง หรือตัวละครใดเป็นแบบอย่างที่ดี ควรค่า แก่การปฏิบัติตาม

2.2 ให้นักเรียนสรุปข้อคิดด้วยตนเองว่าในบทเรียนที่เรียนนั้นมีข้อคิดอย่างไรบ้าง

2.3 จัดกิจกรรมและประสบการณ์ในการเรียนการสอนที่ส่งเสริมการใช้ ความคิดวิचारณญาณของนักเรียน เช่น การอภิปรายแสดงความคิดเห็น การโต้ว่าที่ การแสดง บทบาทสมมติประกอบการเรียน ฯลฯ

2.4 อาจจัดกิจกรรมให้นักเรียนโดยการนำข่าวเหตุการณ์ที่ประสบอยู่ในชีวิต ประจำวันมาเชื่อมโยงกับเนื้อหาที่เรียน เช่น หาตัวอย่างเหตุการณ์มาประกอบคำพังเพยหรือ สำนวนต่าง ๆ

3. กิจกรรมการเรียนการสอนเพื่อส่งเสริมทักษะ

แนวทางในการจัดกิจกรรมการเรียนการสอนทักษะมีดังนี้

3.1 ในการสอนทักษะทั้ง 4 อย่าง คือ การฟัง การพูด การอ่าน และ การเขียนให้สัมพันธ์กันนั้น ในขั้นต้นควรฝึกทักษะแต่ละอย่างให้คล่องแคล่วเสียก่อน แล้วจึงจัด ให้สัมพันธ์กัน ดังนั้นในการสอนครูควรจัดเวลาสำหรับฝึกนักเรียนในด้านต่าง ๆ เช่น ฝึกฟัง ฝึก พูด ฝึกอ่าน และฝึกเขียน เพื่อให้เกิดความคล่องแคล่วในทักษะแต่ละอย่างและสามารถนำมาใช้ สัมพันธ์กันได้อย่างดี กล่าวคือ ให้นักเรียนฟังเสียงที่ถูกต้องเพื่อจะได้พูดได้ถูก และฝึกอ่านให้ถูก ต้อง เพื่อจะได้เขียนได้ถูกต้องด้วย

3.2 ในการฝึกทักษะควรเริ่มจากสิ่งที่ย่างไปยากเพื่อให้นักเรียนมีกำลังใจ ในการฝึก ขณะเดียวกันครูก็ควรให้กำลังใจนักเรียนโดยการชมเชย และถ้าพบว่านักเรียนมีข้อ บกพร่องก็ควรหาทางแนะนำให้แก่ไข้อย่างนุ่มนวล

3.3 ในการฝึกทักษะให้นักเรียนนั้น ครูควรจัดกิจกรรมและประสบการณ์ให้ นักเรียนมีโอกาสฝึกทักษะบ่อย ๆ โดยจัดให้มีการอภิปราย การแสดงละคร การแข่งขัน กิจกรรม ฝึกทักษะทางภาษาในด้านต่าง ๆ เช่น การประกวดคัดลายมือ ประกวดอ่านออกเสียง ประกวด แต่งบทร้อยกรอง ประกวดอ่านทำนองเสนาะ ฯลฯ

3.4 ในการฝึกทักษะให้นักเรียนมีประสบการณ์อย่างกว้างขวางขึ้น เพื่อจะ ได้เรียนรู้ศิลปะการใช้ภาษานั้น ครูควรจัดกิจกรรมในด้านต่าง ๆ เพื่อส่งเสริมให้นักเรียนรู้จัก สังเกตแนวทางในการใช้ภาษาอย่างมีศิลปะ โดยเชิญผู้ที่มีวาทศิลป์ทางการพูดมาบรรยายบ้าง จัดหาบทความดี ๆ มีสำนวนเด่นมาอ่านให้นักเรียนฟังบ้าง จัดหาหรือแนะนำให้นักเรียนได้อ่าน

หนังสือดี ๆ บ้าง รวมไปถึงการจัดบทร้อยกรองที่ดีเพื่อเป็นแบบอย่างแก่นักเรียนในด้านการใช้ภาษาอย่างมีศิลปะอันดีงาม

4. กิจกรรมการเรียนการสอนที่ส่งเสริมเจตคติ

ในการสอนเพื่อให้นักเรียนเกิดเจตคติที่ดีต่อการเรียนภาษาไทยนั้น นับว่าเป็นสิ่งสำคัญยิ่ง ทั้งนี้เพราะเจตคติของนักเรียนจะมีผลต่อการเรียนเป็นอย่างมาก ถ้าผู้เรียนมีเจตคติที่ดีก็จะเกิดความสนใจรักที่จะเรียน เห็นคุณค่าของการเรียนที่จะนำความรู้ไปใช้ในชีวิตประจำวัน ครูผู้สอนควรจัดกิจกรรมการสอนเพื่อเสริมสร้างเจตคติที่ดีต่อการเรียนภาษาไทยตามแนวทางต่อไปนี้

4.1 หาวิธีการจูงใจให้นักเรียนมีความสนใจในการเรียนภาษาไทยโดยจัดกิจกรรมการเรียนการสอนให้เข้าใจและเกิดความสนุกสนานแก่นักเรียน เช่น การใช้เพลงประกอบ การเรียน การให้นักเรียนเล่นเกม การทายปัญหา ฯลฯ นอกจากนี้ครูควรมีความรู้ความเข้าใจในการใช้สื่อการเรียนการสอนประเภทต่าง ๆ เพื่อเป็นเครื่องจูงใจให้นักเรียนอยากเรียนมากขึ้น เช่น การทำหุ่นเชิดมือประกอบการเล่านิทาน การใช้เครื่องบันทึกเสียงประกอบการสอน การใช้รูปภาพประกอบคำประกอบภาพ ฯลฯ สิ่งต่าง ๆ ดังกล่าว จะเป็นเครื่องจูงใจให้นักเรียนเกิดความสนใจและผลิตผลในการเรียนมากยิ่งขึ้น เพราะได้มีโอกาสลงมือปฏิบัติในกิจกรรมต่าง ๆ

4.2 จัดกิจกรรมพิเศษเพื่อจูงใจให้นักเรียนเกิดเจตคติที่ดีในการเรียน จัดการแสดงละครเสริมการเรียน

4.3 ส่งเสริมความสามารถของนักเรียนให้ได้มีโอกาสใช้ความสามารถที่มีอยู่ให้เป็นประโยชน์ เช่น ถ้านักเรียนมีความสามารถในการแต่งบทร้อยกรอง ครูควรส่งเสริมในทุก ๆ ทางโดยการให้กำลังใจยกย่อง ชมเชยผลงานให้เกิดกำลังใจยิ่งขึ้น

4.4 สำหรับการจัดเนื้อหาความรู้ที่จะนำมาใช้สอนนั้น เพื่อเป็นการจูงใจให้นักเรียนเกิดความสนใจ ครูควรคำนึงถึงความต้องการและความสนใจของนักเรียน เช่น ในการเขียนเรียงความ ถ้าครูกำหนดเรื่องที่ไม่น่าสนใจ ไกลจากตัวนักเรียนเกินไปนักเรียนก็ไม่สนใจ ดังนั้นครูอาจจะต้องหาวิธีในการจูงใจโดยการตั้งชื่อเรื่องที่ท้าทายความสามารถของนักเรียน

4.5 ในการสอนเนื้อหาภาษาไทยที่เป็นหลักเกณฑ์ทางภาษานั้น ครูควรเน้นให้นักเรียนเห็นประโยชน์ของการนำไปใช้ มิใช่เรียนเพียงเพื่อจำอย่างไร้ความหมาย เช่น การเรียนเรื่องคำพ้องเสียง เพื่อช่วยให้เขียนคำต่าง ๆ ได้ถูกต้องตามความหมาย การเรียนเรื่องการแบ่งวรรคตอนจะทำให้สามารถใช้ในการพูด การอ่าน การเขียน และการฟังเพื่อสื่อความหมายได้ตรงกัน ถ้านักเรียนเข้าใจและเห็นคุณค่าของการนำภาษาไทยไปใช้ให้เกิดประโยชน์แล้วก็จะทำให้นักเรียนเกิดเจตคติที่ดีต่อการเรียน

การเตรียมความพร้อม

หลักสูตรประถมศึกษา พุทธศักราช 2521 (ฉบับปรับปรุง พ.ศ.2533) ได้สังเกตเห็นความสำคัญของการเตรียมความพร้อมแก่นักเรียน เพราะถือว่า การเริ่มเรียนภาษาไทย

ของนักเรียนจะทำได้ดีและมีประสิทธิภาพเมื่อนักเรียนมีความพร้อม ทั้งด้านการใช้มือ ตา อย่างมีสัมพันธ์กัน ตลอดจนความคิดความเข้าใจในสิ่งที่เป็นามธรรม ที่จำเป็นและเหมาะสมกับวัยนักเรียนโดยทั่วไปมีความพร้อมไม่เท่ากัน การเตรียมให้นักเรียนพร้อมก่อนเริ่มเรียน อ่าน เขียน จึงเป็นสิ่งที่จำเป็น

กรรณิการ์ พวงเกษม (2535 : 36) กล่าวว่า ความพร้อม (Readines) คือ ความเจริญเติบโตของร่างกาย ความรู้สึกพื้นฐาน และความสนใจที่จะรับรู้สิ่งที่ครูสอนให้ ซึ่งองค์ประกอบของความพร้อมของนักเรียนมีหลายประการ ได้แก่

1. วุฒิภาวะ (Maturation) คือ ความพร้อมที่จะรับรู้เรื่องราวต่าง ๆ ตามอายุของเขา นักเรียนยิ่งมีอายุมากขึ้นความพร้อมที่จะรับรู้จะมีมากขึ้น
2. ประสบการณ์เดิม (Experience) หมายถึงประสบการณ์ที่นักเรียนมีอยู่ก่อนที่จะรับรู้สิ่งที่ครูสอนใหม่ ถ้าประสบการณ์เดิมเกี่ยวข้องกับประสบการณ์ใหม่ที่ครูสอน นักเรียนจะรับรู้ประสบการณ์ใหม่ได้เร็วขึ้น
3. ความสัมพันธ์ของบทเรียนกับตัวนักเรียน หมายถึง การจัดบทเรียนที่มีธรรมชาติสัมพันธ์กับความสนใจของนักเรียน นักเรียนจะรับรู้ได้รวดเร็วยิ่งขึ้น

ความไม่พร้อมของนักเรียนจะปรากฏให้เห็นหลาย ๆ ทางเช่น

- นักเรียนไม่สามารถบังคับมือของตนเองให้เขียนไปในทิศทางที่ต้องการได้
- การเขียนหนังสือหวักลับ
- ลายมือไม่สวย
- การไม่เข้าใจสัญลักษณ์ใด ๆ แทนความหมายของคำ

ฉะนั้น การเตรียมความพร้อมก่อนเริ่มอ่าน เขียน จึงเป็นความจำเป็น เพราะเมื่อนักเรียนพร้อมแล้วการจะสอนสิ่งใหม่ ๆ ให้อยู่จะเป็นผลดี ทั้งทางด้านการศึกษา และด้านจิตใจของนักเรียน (ทัศนีย์ สุภเมธี, 2533 : 52)

องค์ประกอบของความพร้อมในการเรียนภาษา

ความพร้อมในการเรียนเป็นองค์ประกอบที่สำคัญในการเรียนภาษา นักเรียนเข้าเรียนชั้นประถมศึกษาโดยมีประสบการณ์ทางภาษาที่ต่างกันไป นักเรียนในวัยนี้มีพัฒนาการทางการฟังและพูดมาพอสมควร แต่ในระดับประถมศึกษา นักเรียนต้องเรียนทั้ง การฟัง พูด อ่านและเขียน การฟังและพูดเป็นทักษะที่ต้องพัฒนาและฝึกฝนเพิ่มขึ้นไปเป็นลำดับเพราะใช้ในการติดต่อสื่อสาร และเป็นทักษะที่สัมพันธ์กับการอ่านและเขียน ส่วนการเรียนอ่านและเขียนนั้น นักเรียนต้องเรียนรู้สัญลักษณ์ต่างๆ ซึ่งเป็นนามธรรม นักเรียนจึงต้องมีความพร้อมในด้านต่างๆ อย่างเพียงพอ ความพร้อมในการเรียนภาษามีองค์ประกอบดังนี้ (สุโขทัยธรรมมาธิราช, 2536 : 152-153)

1. ความพร้อมทางด้านร่างกาย เช่น มีสุขภาพดี ไม่มีปัญหาทางสายตา หู และ อวัยวะที่ใช้ในการพูด ไช้กล้ามเนื้อคอและมือสัมพันธ์กันได้ดี
2. ความพร้อมทางสมอง เช่น สามารถคิดหาเหตุผล จัดจำสิ่งต่างๆ ได้ จำแนก ความแตกต่างของภาพและเสียงได้ สำนับเหตุการณ์ได้ รู้จักสังเกตซักถาม ทำงานได้ในช่ วง เวลารานานพอควร ฯลฯ
3. ความพร้อมทางอารมณ์และสังคม เช่น มีความมั่นคงทางอารมณ์ มีความอดทน ทำงานร่วมกับผู้อื่นได้ ฯลฯ

กิจกรรมการเตรียมความพร้อม (สุปรียา มาลากาญจน์, 2528 : 34-41)

การจัดกิจกรรมเพื่อการเตรียมความพร้อมให้แก่เด็กเรียนในระดับประถมศึกษา ครู ต้องทำตลอดเวลาอย่างต่อเนื่อง เพราะการใช้ภาษาเป็นกระบวนการธรรมชาติ ซึ่งใช้ในการสื่อสารในชีวิตประจำวัน ดังนั้นในการจัดกิจกรรมเตรียมความพร้อม ครูจึงควรใช้ประโยชน์จาก สภาพแวดล้อมที่นักเรียนได้เห็นและได้ใช้ภาษาอยู่ โดยจัดกิจกรรมที่สัมพันธ์กับภาษาที่นักเรียน ได้พบเห็นในชีวิตประจำวัน จัดสภาพแวดล้อมที่เอื้อต่อการเรียนรู้ภาษา ให้นักเรียนมีโอกาสใช้ ภาษา และมีบทบาทในฐานะเป็นผู้ริเริ่มและมีส่วนร่วมอย่างจริงจัง

การเตรียมความพร้อมในการฟัง

นักเรียนที่มีความพร้อมในการฟัง หมายถึง ฟังได้ยินชัดเจน เข้าใจสิ่งที่ครูพูด เพื่อน พูด ปฏิบัติตามคำสั่งได้ พูดทวนประโยคได้ชัดถ้อยชัดคำ ก่อนเตรียมความพร้อมในการฟัง ครู ควรทดสอบการได้ยินของนักเรียนเสียก่อน เช่น ให้ฟังเสียงพูดในระดับเสียงที่ต่างกัน เสียงดัง เสียงค่อย เสียงกระซิบ ฯลฯ ทั้งนี้เพื่อทราบว่านักเรียนคนไหนมีความผิดปกติหรือไม่อย่างไร

จุดประสงค์ของการเตรียมความพร้อมในการฟัง

1. เพื่อฝึกสมาธิในการฟัง หมายถึง ให้นักเรียนฟังอย่างตั้งใจออกตั้งใจ รู้จักว่า โอกาสไหนควรฟัง โอกาสไหนควรพูด
2. เพื่อให้นักเรียนเข้าใจสิ่งที่ได้ฟังและปฏิบัติตามได้
3. สังเกตและแยกแยะเสียงที่ได้ฟังว่าเป็นเสียงอะไร
4. ฝึกมารยาทในการฟัง

กิจกรรมเสนอแนะในการเตรียมความพร้อมด้านการฟัง เช่น

- ฝึกเล่นเกมง่ายๆ เพื่อฝึกให้นักเรียนฟังและปฏิบัติตามคำสั่งหรือคำแนะนำของครู ได้ถูกต้อง
- ฝึกฟังและหัดทำเสียงสัตว์ร้อง
- ฝึกฟังและหัดร้องเพลงง่าย ๆ มีท่าทางประกอบ

- ฟังครูร้องเพลงประกอบการละเล่นของนักเรียนให้นักเรียนทำท่าทางประกอบ

การเตรียมความพร้อมในการพูด

นักเรียนแรกเข้าเรียนยังไม่คุ้นเคยกับสภาพแวดล้อมใหม่ๆ ในการฝึกความพร้อมในการพูด ครูต้องพยายามสร้างบรรยากาศให้เป็นกันเองมากที่สุด เพราะถ้านักเรียนเกิดความหวาดกลัว ไม่มั่นใจ นักเรียนจะไม่กล้าพูด ไม่กล้าแสดงออก

จุดประสงค์ของการเตรียมความพร้อมในการพูด

1. เพื่อฝึกให้นักเรียนกล้าแสดงออก กล้าพูด
2. เพื่อฝึกให้ออกเสียงพูดได้ชัดเจนถูกต้อง
3. เพื่อฝึกให้นักเรียนถ่ายทอดความคิดของตนออกมาเป็นภาษาพูดให้คนอื่นเข้าใจ
4. เพื่อฝึกให้ใช้สรรพนามแทนตัวเองและผู้อื่นได้ถูกต้องเหมาะสม
5. เพื่อฝึกให้ใช้คำพูดในชีวิตประจำวันได้ถูกต้อง
6. เพื่อให้นักเรียนมีความคิดสร้างสรรค์ มีจินตนาการ

ได้

กิจกรรมเสนอแนะในการเตรียมความพร้อมด้านการพูด เช่น

- ครูสนทนากับนักเรียน
- ให้อ่านคำพูด คำว่า สวัสดิ์ ขอโทษ ขอบใจ ขอบคุณ เสียใจ ไม่เป็นไร
- อธิบายภาพที่เห็น
- สนทนาเกี่ยวกับนิทานสั้น ๆ
- ฝึกฟังคำที่มีเสียงคล้ายกัน

การเตรียมความพร้อมในการอ่าน

องค์ประกอบที่สำคัญของการอ่าน ได้แก่ สายตาที่มองเห็นอะไรได้ชัดเจน มองดูตัวหนังสือเห็นความแตกต่างของตัวหนังสือได้ ข้อที่ควรคำนึงอย่างหนึ่งคือ นักเรียนจะเข้าใจสัญลักษณ์ได้ดีกว่าตัวหนังสือ ความเจริญเติบโตในการอ่านที่นักเรียนควรได้รับเริ่มมาตั้งแต่การพัฒนาทางร่างกาย ความคล่องแคล่วของการใช้กล้ามเนื้อต่าง ๆ ทักษะทางการรับรู้และเข้าใจเรื่องราว สถิติปัญหาทางสมองเพื่อเตรียมพร้อมที่จะรับประสบการณ์จากการเรียนการสอนอ่านต่อไป

จุดประสงค์ของการเตรียมความพร้อมในการอ่าน

1. ฝึกให้นักเรียนรู้จักเลือก หรือแยกของที่แตกต่างกันออกจากกัน หรือมองเห็นความแตกต่างของรูปร่าง แบบฟอร์ม

2. ฝึกให้นักเรียนพัฒนาความจำ ความคิด หรือสติปัญญาโดยฝึกให้นักเรียนช่างสังเกต

3. ฝึกการกวาดสายตาจากซ้ายไปขวา
4. ส่งเสริมการอ่าน สร้างนิสัยในการอ่าน
5. ให้นักเรียนอ่านเป็นคำและเป็นประโยคสั้น ๆ ได้

กิจกรรมเสนอแนะในการเตรียมความพร้อมในการอ่าน เช่น

- ให้นักเรียนฝึกเลือกหรือแยกสิ่งของที่มองเห็นออกมาได้ว่าแตกต่างกันหรือเหมือนกันหรือไม่
- ฝึกเล่นเกมต่าง ๆ เพื่อให้นักเรียนรู้จักเลือกภาพ หรือสิ่งของที่เหมือนกัน
- ให้นักเรียนดูภาพจากหนังสือต่าง ๆ นักเรียนจะสนใจภาพ ความกระหายอยากรู้เรื่องในภาพนั้น ๆ จะทำให้นักเรียนอยากอ่านหนังสือให้ออก
- ฝึกอ่านจากบัตรภาพ ด้านหนึ่งเป็นภาพ ด้านหนึ่งเป็นคำ

การเตรียมความพร้อมในการเขียน

การเขียนนั้นต้องอาศัยประสาทสัมผัสหลายอย่างสัมพันธ์กัน นับตั้งแต่สายตา กล้ามเนื้อมือ นิ้ว การจับดินสอ ปากกา ทำนอง ความช่างสังเกต ฉะนั้นการฝึกความพร้อมทางด้านนี้ จึงควรเริ่มฝึกตั้งแต่ประสาทสัมผัสและองค์ประกอบต่างๆ ไม่ใช่เริ่มต้นเขียนด้วยการให้เขียนพยัญชนะ สระ เลขที่เดียว

จุดประสงค์ของการเตรียมความพร้อมในการเขียน

1. เพื่อให้นักเรียนได้ฝึกกล้ามเนื้อและลีลามือ
2. เพื่อให้นักเรียนจับดินสอ หรือปากกาได้ถูกต้อง
3. เพื่อให้นักเรียนนั่งในท่าที่ถูกต้องขณะเขียน และรู้สึกสบายขณะเขียน
4. เพื่อให้นักเรียนวางสมุดหรือกระดาษได้ถูกต้อง
5. เพื่อให้นักเรียนสังเกตเห็นความแตกต่างระหว่างพยัญชนะที่คล้ายคลึงกัน

กิจกรรมเสนอแนะในการเตรียมความพร้อมด้านการเขียน เช่น

- ฝึกทำท่าเขียนในลักษณะต่าง ๆ ในอากาศด้วยมือเปล่า
- ฝึกเขียนด้วยนิ้วมือลงในกะบะทราย
- ฝึกการจับดินสอ ปากกาให้ถูกต้อง ในขณะเดียวกันฝึกทำนั่งและการวางสมุดไปด้วย เช่น พยายามให้นักเรียนจับดินสอ หรือปากกาด้วยมือขวา นั่งตัวตรงกับหน้าพอสวมควรวางสมุดตรงหน้า
- ฝึกเขียนวงกลมวงรี

- ฝึกเขียนเส้นต่างๆ ตามแบบลีลามือซึ่งเป็นพื้นฐานของการเขียนหนังสือไทย ฝึกลากเส้นแนวตั้ง แนวนอน จากบนลงล่าง จากล่างขึ้นบน จากซ้ายไปขวา ขวาไปซ้าย โดยไม่หยุดมือ

เทคนิควิธีสอนภาษาไทยในระดับประถมศึกษา

การสอนภาษาไทยได้มีการพัฒนาแนวการสอนหลายวิธีด้วยกัน เพื่อที่จะให้นักเรียนอ่านออกเขียนได้อย่างรวดเร็ว โดยคำนึงถึงจิตวิทยาการเรียนการสอนทางภาษาและวัยของเด็ก การสอนบางวิธีก็ใช้การสอนอ่านเป็นคำ เป็นประโยคเพื่อเน้นความเข้าใจ การอ่านบางวิธีก็เน้นการสอนอ่านโดยการสะกดคำและแจกลูกเพื่อนำหลักการสะกดคำไปอ่านคำใหม่ได้ถูกต้อง การสอนภาษาไทยในระดับชั้นประถมศึกษาปีที่ 1 บางวิธีดังต่อไปนี้ (กรมวิชาการ, 2535 : ก-ถ)

1. การสอนภาษาไทยโดยใช้ประสบการณ์ทางภาษา

การสอนวิธีนี้เป็นลักษณะของการจัดกิจกรรมการเรียนรู้โดยสร้างประสบการณ์ทางภาษาให้แก่นักเรียน ให้นักเรียนได้คิด ฟัง พูด อ่าน และเขียนเป็นหลัก การสอนอ่านโดยใช้ประสบการณ์ทางภาษานี้จะสัมพันธ์กับการพูด ฟัง และเขียน

ขั้นที่ 1 สร้างประสบการณ์ร่วม ขั้นนี้ครูอาจใช้รูปภาพให้นักเรียนดู สนทนาเกี่ยวกับภาพ หรือเล่าเรื่องให้นักเรียนฟัง อ่านเรื่องให้ฟัง

ขั้นที่ 2 กระตุ้นให้คิด หลังจากนักเรียนฟังเรื่องราวดูรูปภาพแล้วครูซักถามโดยใช้คำถามนำให้นักเรียนคิด และอภิปรายร่วมกัน

ขั้นที่ 3 บันทึกข้อความ เมื่อนักเรียนมีความเข้าใจและคิดเรื่องราวที่ฟังตรงกันแล้วให้นักเรียนเล่าเรื่องที่ฟัง ครูบันทึกข้อความที่นักเรียนพูดบนกระดานคำหรือแผนภูมิ ถ้านักเรียนใช้คำพูดหรือใช้ภาษาผิด ครูแก้ไขให้

ขั้นที่ 4 อ่านข้อความที่บันทึก เมื่อครูบันทึกข้อความบนกระดานคำหรือบันทึกลงกระดาษแผนภูมิตามที่นักเรียนบอก ครูจะให้นักเรียนฝึกอ่านข้อความที่บันทึกนั้นเป็นรายบุคคลและเป็นกลุ่ม จนนักเรียนอ่านคล่อง จำคำและข้อความได้

ขั้นที่ 5 จัดกิจกรรมส่งเสริมการอ่านและเขียน เพื่อพัฒนาทักษะทางภาษา ครูอาจจัดกิจกรรมได้ดังนี้

1. นักเรียนลอกข้อความลงกระดาษเพื่อทำแผนภูมิและวาดภาพประกอบ
2. นักเรียนคัดลอกข้อความลงสมุดสำหรับฝึกอ่านที่บ้านและวาดภาพประกอบ
3. ฝึกอ่านบัตรคำหรือแถบประโยค
4. นักเรียนแต่ละคนทำบัตรคำอ่านเฉพาะตนโดยใช้กระดาษขนาด 3 × 4 นิ้ว เขียนคำบนแผนภูมิและวาดภาพประกอบ เพื่อทำบัตรคำฝึกอ่านของแต่ละคน

5. อภิปรายข้อคิดเห็นจากเรื่องที่อ่านในแผนภูมิแล้วเขียนข้อคิดเห็นเพื่อฝึกอ่าน
6. สกกดคำจากคำในแผนภูมิ โดยนำคำที่อ่านได้แล้วจากคำในแผนภูมิมาสกกดคำ เพื่อให้นำหลักการไปอ่านคำให้ได้
7. เขียนเรื่องราวจากประสบการณ์หรือจากการอ่านหนังสือร่วมกัน แล้วทำเป็นหนังสืออ่านประจำชั้น
8. อ่านหนังสืออื่นเพิ่มเติม

2. การสอนภาษาไทยโดยใช้หนังสือเรียน

การสอนวิธีนี้เป็นการสอนโดยยึดหนังสือเรียนเป็นหลัก ซึ่งได้จัดลำดับเนื้อหาตามความยากง่ายของบทเรียนไว้แล้ว บทเรียนแต่ละบทเน้นการอ่าน การสะกกดคำ และการใช้ภาษา

คำที่อยู่ในเนื้อหาเป็นคำคุณค่าที่นักเรียนรู้จักและเป็นคำพื้นฐานที่นักเรียนจำเป็นต้องใช้ในชีวิตประจำวัน การสอนจะให้นักเรียนอ่านเป็นคำและเป็นประโยค ดูภาพประกอบเพื่อให้ความหมาย และจำคำได้ จากนั้นจึงสอนสะกกดคำเพื่อให้เป็นกุญแจไขไปสู่การอ่านคำใหม่ได้ด้วยตนเอง และสอนเนื้อหาทางหลักภาษาเพื่อให้ใช้ภาษาได้ถูกต้อง

ขั้นตอนการสอนโดยใช้หนังสือเรียนมีดังนี้

ขั้นที่ 1 นำเข้าสู่บทเรียน โดยสร้างความสนใจในการเรียนให้แก่ นักเรียน และ ทบทวนประสบการณ์พื้นฐานการเรียนรู้ให้แก่ นักเรียนด้วย เพื่อเชื่อมโยงประสบการณ์เก่ากับ ประสบการณ์ใหม่ในบทเรียน

ขั้นที่ 2 สอนคำใหม่ทบทวนคำเก่า โดยการสอนคำใหม่ในบทเรียน คำยากใน บทเรียน และอ่านทบทวนคำที่เคยเรียนมาแล้วในบทเรียนใหม่

ขั้นที่ 3 บอกจุดประสงค์ของการอ่านให้นักเรียนทราบ เช่น อ่านเพื่อตอบคำถาม อ่านเพื่ออภิปรายเรื่อง อ่านเพื่อเขียนเล่าเรื่อง

ขั้นที่ 4 อ่านในใจและอ่านออกเสียง โดยครูจะแนะนำวิธีการอ่านแก่นักเรียน ตามจุดประสงค์ที่กำหนดไว้ตลอดจนวิธีปฏิบัติตนให้ถูกต้องในการอ่าน หลังจากการอ่านในใจ แล้ว ครูจะจัดกิจกรรมให้ตอบคำถาม อภิปราย ตามจุดประสงค์ที่กำหนดไว้ในบทเรียน จากนั้น ครูจะให้นักเรียนฝึกการอ่านออกเสียงเป็นกลุ่มและรายบุคคล แล้วครูแก้ไขข้อบกพร่องการอ่าน

ขั้นที่ 5 จัดกิจกรรมฝึกฝนทักษะทางภาษา เพื่อให้ให้นักเรียนเกิดทักษะทาง ภาษาโดยครูจัดกิจกรรมการสะกกดคำ เกมทางภาษา ทำแบบฝึกหัด และกิจกรรมต่าง ๆ ตามที่ กำหนดในคู่มือครู

3. การสอนภาษาไทยโดยใช้วิธีการทางหลักภาษา

เป็นการสอนสะกดคำ แจกลูก ผันอักษร โดยจะเริ่มจากการให้นักเรียนรู้จักเสียงของพยัญชนะ สระ และจํารูปพยัญชนะสระให้ได้เสียก่อน จึงจะนำมาสกดคำ และ แจกลูก

การสะกดคำ หมายถึง การออกเสียงตามพยัญชนะ และสระที่ประสมกันเป็นคำ เช่น กอ-อา-งอ-กาง หรือ จะสะกดทีละชั้น เช่น กอ-อา-กา-กา-งอ-กาง ทั้งนี้ขึ้นอยู่กับครูผู้สอนจะถนัด

การแจกลูก หมายถึง การออกเสียงคำที่ประสมด้วยเสียงพยัญชนะ สระ วรรณยุกต์ และตัวสะกด โดยมีเสียงพยัญชนะต้นเป็นเสียงหลักแล้วเปลี่ยนเสียงสระไปตามลำดับ หรือเปลี่ยนเสียงตัวสะกดไปที่ละมาตรา เช่น

กะ กา กิ กี่
กง กัง กาง กิ่ง
กัน กาน กิน กีน

หรือการออกเสียงคำที่ประสมด้วยพยัญชนะ สระ วรรณยุกต์ และตัวสะกด โดยมีเสียงสระเป็นหลักแล้วเปลี่ยนเสียงพยัญชนะต้น หรือเสียงตัวสะกด เช่น

ดั่ง จั่ง บั่ง บัง
ริน ริม ริก ริบ

การสอนโดยวิธีการทางหลักภาษานี้ ควรเริ่มจากการสะกดคำและแจกลูกปากเปล่าจนคล่องเสียก่อนแล้วจึงให้สังเกตรูปคำและเขียนคำพร้อมกับสะกดคำไปด้วย จะช่วยให้นักเรียนอ่านและเขียนได้อย่างถูกต้อง

ขั้นตอนการสอนมีดังนี้

ขั้นที่ 1 ฝึกสะกดคำให้คล่อง โดยให้ดูรูปคำแล้วสะกดปากเปล่าเป็นกลุ่มและรายบุคคล เช่น ดูคำว่า มากแล้วให้สะกดคำปากเปล่าว่า มอ-อา-กอ-มาก

ขั้นที่ 2 สังเกตการวางพยัญชนะ สระของคำ แล้วฝึกสะกด

ขั้นที่ 3 สอนความหมายของคำโดยใช้ภาพ หรือท่าทางประกอบ

ขั้นที่ 4 นำคำที่สะกดแล้วมาอ่านเป็นคำโดยไม่ต้องสะกด คำใดอ่านไม่ได้ให้ใช้การสะกดคำช่วย โดยให้คัดหรือเขียนคำตามคำบอกจนจำได้

ขั้นที่ 5 นำคำที่อ่านได้แล้วมาใช้ในสถานการณ์ต่าง ๆ ทั้ง ฟัง พูด อ่าน และเขียน โดยเน้นการอ่านและเขียนบ่อย ๆ

4. การสอนภาษาไทยโดยอ่านหนังสือเป็นรายบุคคล

การสอนวิธีนี้จะช่วยให้นักเรียนรักการอ่านหนังสือ การสอนจะแตกต่างจาก 3 แนวทางแรก

ขั้นตอนการสอนมีดังนี้

ขั้นที่ 1 เลือกหนังสือ ให้นักเรียนเลือกหนังสืออ่านตามความสนใจและความสามารถของแต่ละคน ขั้นนี้ครูนำหนังสือมาให้ให้นักเรียนดู แล้วนักเรียนเลือกอ่าน โดยมีครูเป็นที่ปรึกษา

ขั้นที่ 2 ตั้งจุดหมายและวางแผนงาน ให้นักเรียนตั้งจุดมุ่งหมายในการอ่าน เช่น อ่านแล้วจะทำกิจกรรมอะไรบ้าง จะใช้เวลาอ่านนานเท่าใด จะให้จบในกี่วัน เป็นต้น

ขั้นที่ 3 ปฏิบัติ เมื่อนักเรียนตั้งจุดมุ่งหมายการอ่านแล้ว นักเรียนแต่ละคนจะทำงานตามที่วางแผนไว้และเสนอผลการอ่านกับครูทุก ๆ 2 วัน ครั้งละ 5 นาที โดยจัดกลุ่มมาพบครูทุกคน เสนอผลการอ่านให้ครูฟัง พร้อมกับสามารถบอกแนวคิดสำคัญในเรื่องที่อ่าน ครูกับนักเรียนจะอภิปรายร่วมกันเกี่ยวกับเรื่องที่นักเรียนอ่าน นักเรียนจะต้องบอกรายละเอียดของเรื่องที่อ่านได้

ขั้นที่ 4 ทำกิจกรรมหลังการอ่าน นักเรียนแต่ละคนจะทำกิจกรรมดังนี้

- เขียนเรื่องย่อ ท้าบทละครจากเรื่องที่อ่าน
- เขียนข้อคิดจากเรื่องที่อ่าน
- วาดภาพในเรื่องแล้วเขียนคำบรรยายประกอบภาพ
- หาความหมายของคำในหนังสือที่อ่านจากพจนานุกรม
- อภิปรายเรื่องที่อ่านกับเพื่อน
- เล่าเรื่องและบอกข้อคิดในเรื่องที่อ่านให้เพื่อนฟัง
- คัดและเขียนคำหรือข้อความที่นักเรียนชอบ
- วิพากษ์วิจารณ์เรื่องที่อ่าน

ขั้นที่ 5 เสนอผลงานและประเมินผลงาน นักเรียนเสนอผลงาน โดยนำกิจกรรมในขั้นที่ 4 มาเสนอให้ครูและเพื่อนทราบ และประเมินผลงานนั้น

การสอนภาษาไทยแบบประสมประสาน

การสอนภาษาไทยทั้ง 4 วิธีดังกล่าวข้างต้นนั้น มีทั้งจุดดีและจุดอ่อนในแต่ละวิธี หากได้นำวิธีการสอน 4 วิธีมาประสมประสานกัน จะช่วยให้การสอนภาษาไทยมีประสิทธิภาพมากขึ้น การสอนในหนังสือเรียนตามหลักสูตรประถมศึกษาฉบับปรับปรุง พ.ศ.2533 นี้ได้เสนอแนวทางการสอนโดยวิธีประสมประสานจาก 4 วิธีข้างต้น โดยจัดขั้นตอนการสอนตามลำดับ ดังแผนภูมิต่อไปนี้

ขั้นที่ 1 การสอนโดยใช้ประสบการณ์ทางภาษาจากหนังสือเรียน

ขั้นที่ 2 การสอนอ่านในใจจากหนังสือเรียน

ขั้นที่ 3 การสอนสะกดคำจากแบบฝึกในหนังสือเรียน

ขั้นที่ 4 การสอนอ่านออกเสียงจากหนังสือเรียน

ขั้นที่ 5 การฝึกการใช้ภาษา

ขั้นที่ 6 การจัดกิจกรรมพัฒนาทักษะทางภาษาและการอ่านรายบุคคล

ขั้นที่ 7 การสอนซ่อมเสริม

ขั้นที่ 1 การสอนโดยใช้ประสบการณ์ทางภาษาจากหนังสือเรียน

ขั้นนี้ให้นำเนื้อหาในบทเรียนจากหนังสือเรียนมาสร้างประสบการณ์ทางภาษา ให้แบ่งการสอนเป็น 2 ขั้นตอน คือ

ขั้นตอนที่ 1 สร้างประสบการณ์ทางเนื้อหา เพื่อให้นักเรียนอ่านจากประสบการณ์ มีขั้นตอนการสอนดังนี้

1.1 สร้างประสบการณ์ร่วม ครูให้นักเรียนดูรูปภาพในบทเรียนแล้วสนทนากับนักเรียนเกี่ยวกับภาพ จากนั้นครูเล่าเรื่องหรืออ่านบทเรียนให้นักเรียนฟังซ้ำๆ พร้อมกับให้นักเรียนดูภาพประกอบการเล่าเรื่องหรืออ่านบทเรียน

1.2 กระตุ้นให้คิด ครูใช้คำถามแนะนำให้นักเรียนคิดเกี่ยวกับบทเรียนที่ฟัง และอภิปรายร่วมกัน นักเรียนอาจแสดงบทบาทสมมติตามเรื่องที่ฟัง เพื่อทำความเข้าใจเกี่ยวกับเรื่องที่ฟังหลังการอภิปรายก็ได้

1.3 บันทึกข้อความ นักเรียนช่วยกันสรุปความคิดจากเรื่องที่ฟังและเล่าเรื่องที่ฟังเป็นคำพูดของนักเรียนเอง ครูช่วยแก้ไขถ้านักเรียนพูดผิด แล้วครูบันทึกคำพูดของนักเรียนลงบนกระดานคำหรือลงแผนภูมิ (ไม่จำเป็นต้องเหมือนในหนังสือ)

1.4 อ่านข้อความที่บันทึก ครูให้นักเรียนอ่านข้อความที่บันทึกบนกระดานคำหรือในแผนภูมิ เป็นกลุ่มและเป็นรายบุคคล

1.5 จัดกิจกรรมส่งเสริมการอ่านและการเขียน

1.5.1 คัดลอกแผนภูมิ ถ้านักเรียนคัดลอกแผนภูมิได้แล้วให้แบ่งกลุ่มนักเรียนคัดลอกข้อความจากกระดานคำลงในแผนภูมิแล้ววาดภาพประกอบ ถ้านักเรียนยังคัดลอกไม่ได้ ครูคัดลอกแผนภูมิให้นักเรียนอ่านแล้ววาดภาพประกอบ

1.5.2 อ่านแผนภูมิหรือข้อความในแผนภูมิบ่อยๆ ทั้งเป็นกลุ่มและรายบุคคล

1.5.3 คัดข้อความในแผนภูมิลงสมุดเพื่อฝึกอ่านที่บ้าน

1.5.4 อ่านบัตรคำหรือแถบประโยค

1.5.5 หัดเขียนคำจากบัตรคำหรือแถบประโยคทั้งดูแบบและไม่ดูแบบ

ขั้นตอนที่ 2 สร้างประสบการณ์การสะกดคำปากเปล่า เพื่อให้นักเรียนคุ้นกับระบบเสียงการสะกดคำ ขั้นตอนนี้ครูควรดูว่าบทเรียนนั้นสอนสะกดคำสระใด ก็ให้นำคำใหม่ในบทเรียนที่สะกดคำด้วยสระนั้นมาฝึก เช่น บทเรียนบทที่ 1 สอนประสมสระอา ก็ให้นำคำใหม่ที่ประสมสระอามาสะกดคำ หรือครูอาจนำคำใหม่ที่ประสมสระอามาสะกดคำได้ตามความจำเป็นและเหมาะสม ส่วนคำที่ไม่ใช่คำใหม่หรือคำใหม่ที่ไม่ได้ประสมสระอาไม่ต้องนำมาสะกด เช่น คำว่า รถไฟให้อ่านและจำเป็นคำ การสอนสะกดคำมีดังนี้

2.1 อ่านคำ นักเรียนอ่านคำจากบัตรคำหรือคำที่ครูเขียนบนกระดานคำให้ถูกต้อง และรู้ความหมาย

2.2 สะกดคำปากเปล่า นักเรียนสะกดคำปากเปล่าเพื่อให้เข้าใจระบบเสียงสะกดคำ เช่น ดอ-อา-ดา มอ-อา-มา โดยสะกดคำทีละคนและเป็นกลุ่ม

2.3 สังเกตคำ นักเรียนสะกดคำพร้อมครูรูปคำและสังเกตการวางพยัญชนะ สระ ตัวสะกด และวรรณยุกต์

2.4 เขียนคำ นักเรียนเขียนคำที่สะกดลงในสมุดหรือบนกระดานคำ

2.5 ประเมินผลการสะกดคำ นักเรียนดูคำแล้วสะกดคำได้ถูกต้อง

ขั้นที่ 2 การสอนอ่านในใจจากหนังสือเรียน

การอ่านในใจให้อ่านเนื้อหาที่เป็นเนื้อเรื่องของบทเรียนมีขั้นตอนการสอนดังนี้

1. อ่านออกเสียงคำใหม่ในบทเรียนและบททวนคำเก่า

ก่อนอ่านในใจควรให้นักเรียนอ่านออกเสียงคำใหม่และบททวนคำเก่าในบทเรียนให้คล่องและรู้ความหมายของคำโดย

- อ่านคำใหม่จากบัตรคำและบททวนคำเก่า
- อ่านคำได้ภาพในบทเรียน
- อ่านคำใหม่จากบทเรียนในหนังสือเรียน

2. สร้างจุดมุ่งหมายของการอ่าน

ครูบอกจุดมุ่งหมายตามจุดประสงค์ของการอ่าน อย่างใดอย่างหนึ่ง ดังนี้

- อ่านเพื่อหาคำตอบหรือตอบคำถาม
- อ่านเพื่อหาข้อความสำคัญในเรื่อง
- อ่านเพื่อเล่าเรื่อง
- อ่านเพื่อสรุปความ
- อ่านเพื่ออภิปรายข้อคิดเห็น

3. อ่านในใจ

- อ่านในใจแล้วทำกิจกรรมตามจุดมุ่งหมายการอ่าน เช่น ตอบคำถาม เล่าเรื่องปากเปล่า สรุปเรื่อง อภิปราย ฯลฯ

4. เขียนตามจุดมุ่งหมายการอ่าน

- เขียนคำตอบ
- เขียนเล่าเรื่อง
- เขียนข้อความสำคัญในเรื่อง
- เขียนสรุปความ
- เขียนข้อความอภิปราย

ขั้นที่ 3 การสอนสะกดคำจากแบบฝึกในหนังสือเรียน
ครูให้นักเรียนอ่านแบบฝึกอ่านในหนังสือเรียน ดังนี้

- อ่านพยัญชนะและสระ เพื่อจำรูปพยัญชนะและสระให้ได้
- อ่านสะกดคำและแจกลูก
- อ่านเป็นคำและรูปภาพประกอบ (ถ้ามี) เพื่อรู้ความหมาย
- อ่านสะกดคำและอ่านเป็นคำแล้วให้ตัดและเขียนจนคล่อง
- นำคำที่สะกดมาแต่งประโยคปากเปล่าและเขียน

ขั้นที่ 4 การสอนอ่านออกเสียงจากหนังสือเรียน

การอ่านออกเสียงให้อ่านจากเนื้อหาที่เป็นเนื้อเรื่องของบทเรียน เพื่อออกเสียงให้ถูกต้อง คล่องแคล่ว ชัดเจน การสอนมีขั้นตอนดังนี้

- ครูอ่านให้ฟังเป็นตัวอย่าง
- นักเรียนอ่านตามครูเป็นกลุ่มเล็ก ๆ
- อ่านเป็นรายบุคคลและเป็นกลุ่มกับครู
- ฝึกอ่านตามลำพังหรืออ่านกับเพื่อน

ขั้นที่ 5 การฝึกการใช้ภาษา

จัดกิจกรรมการใช้ภาษาตามที่เสนอแนะไว้ในคู่มือครูเพื่อให้นักเรียนฝึกฝนการใช้ภาษาทั้งการฟัง พูด อ่าน และเขียน ครูอาจเลือกกิจกรรมได้ตามความเหมาะสม เช่น

- การแต่งประโยคโดยนำคำในบทเรียนมาแต่งประโยคปากเปล่าและเขียน
- การเขียนคำให้ถูกต้อง
- การฝึกพูดอภิปรายเนื้อเรื่องในบทเรียนแล้วเขียนข้อคิดเห็นจากการอภิปราย
- การเขียนเรียงความ เขียนข้อสรุป เขียนแสดงความคิดเห็น
- การค้นคว้าเขียนรายงาน และการรายงานหน้าชั้น

๔๗๔

ขั้นที่ 6 การจัดกิจกรรมพัฒนาทักษะทางภาษาและการอ่านรายบุคคล

การจัดกิจกรรมพัฒนาทักษะทางภาษา จัดกิจกรรมตามที่เสนอแนะไว้ในคู่มือครู โดยเลือกกิจกรรมตามดุลยพินิจของครู หรือครูจัดกิจกรรมนอกเหนือจากกิจกรรมที่เสนอแนะไว้ได้แก่

- กิจกรรมการฟัง การพูด การอ่าน และการเขียน โดยจัดเกมทางภาษา
- กิจกรรมการสะกดคำ และเขียนตามคำบอก
- กิจกรรมการคิดเกี่ยวกับบทเรียน
- กิจกรรมการอ่านจากบทเพลงและร้องเพลง

- กิจกรรมการอ่านบทเรียนหรือหนังสืออื่นแล้วเขียนเรื่องเป็นถ้อยคำภาษา
ของนักเรียน วาดภาพประกอบ จัดทำหนังสือเล่มใหญ่ไว้อ่านในชั้น

การอ่านบทร้อยกรองในหนังสือเรียน เพื่อให้เกิดความซาบซึ้งและคุ้นเคยกับ
บทร้อยกรอง การสอนให้อ่านตามครูแบ่งวรรคตอนให้ถูกต้องกับลักษณะคำประพันธ์ ฝึกอ่าน
กับเพื่อน อ่านตามลำพัง ส่งเสริมให้ท่องจำบทร้อยกรอง

การอ่านเป็นรายบุคคล ให้อ่านบทอ่านเสริมในหนังสือเรียน ซึ่งบทอ่านเสริม
จะเป็นบทอ่านที่ช่วยพัฒนานิสัยรักการอ่าน โดยนำนิทานเรื่องราวที่สนุกสนานมาให้อ่าน คำที่ใช้
อ่านจะนำคำที่ได้ฝึกฝนการอ่านจากคำในบทเรียนที่เป็นคำใหม่ คำที่เคยสะกดคำและผันอักษร
มาแล้ว มาแต่งเป็นเรื่องราวในบทอ่านเสริม การสอนบทอ่านเสริมบทเรียนควรดำเนินการดังนี้

- กำหนดให้นักเรียนอ่านที่บ้าน อ่านตามลำพังหรืออ่านกับเพื่อน
- กำหนดกิจกรรมหลังการอ่าน ได้แก่ กำหนดให้มาอ่านให้ครูฟัง เมื่อมีเวลา
ว่าง (นักเรียนควรทำตารางกำหนดการอ่านกับครู) อ่านแล้วเขียนเรื่องประกอบการวาดภาพโดย
ใช้ภาษาของนักเรียนเอง อ่านแล้วให้ตอบคำถาม คัด เขียน แสดงความคิดเห็น (ครูควรเขียน
บัตรงานเพื่อกำหนดงานให้นักเรียนทำและนักเรียนทำงานตามลำพังหรือทำงานกับเพื่อน แล้ว
นำผลงานส่งครู)

ขั้นที่ 7 การสอนซ่อมเสริม

เมื่อมีนักเรียนที่บกพร่องในการฟัง การพูด การอ่าน และการเขียน ครูจะต้อง
สอนซ่อมเสริมให้ทั้งในเวลาเรียนและนอกเวลาเรียน ตามแนวทางกิจกรรมที่เสนอแนะไว้ในคู่มือ
ครู ซึ่งครูอาจใช้วิธีซ่อมเสริมนอกเหนือจากกิจกรรมที่กำหนดไว้ โดยจัดกิจกรรมให้ตรงกับ
การแก้ไขข้อบกพร่องของนักเรียน

การสอนภาษาไทยตามแนวการสอนดังกล่าวครูจะต้องส่งเสริมทักษะกระบวนการ
การเรียนรู้ กระบวนการคิดกระบวนการอ่านเพื่อแสวงหาความรู้ การอ่านตามลำพัง กระบวนการ
การทำงานกลุ่ม กระบวนการคิดริเริ่มสร้างสรรค์กระบวนการแก้ปัญหา ฯลฯ แก่นักเรียนตลอด
เวลา ครูไม่ควรยึดหนังสือเรียนเป็นหลักอย่างเดียว แต่ควรยึดกระบวนการสอนเป็นหลักโดยใช้
หนังสือเรียนเป็นสื่อการสอนเพื่อฝึกทักษะทางภาษาให้นักเรียนสามารถใช้ภาษาเพื่อการติดต่อ
สื่อสาร การแสวงหาความรู้และการพัฒนาตนเองเพื่อพัฒนาศักยภาพในการดำรงชีวิต

หลักการสอนซ่อมเสริม

การสอนซ่อมเสริม คือ การจัดการเรียนการสอนเพื่อให้ความช่วยเหลือนักเรียน
ที่มีข้อบกพร่องในด้านทักษะต่าง ๆ ทางภาษาไทยทั้งด้านการฟัง การพูด การอ่าน และการ
เขียน รวมถึงการให้ความช่วยเหลือแก่นักเรียนที่มีความสามารถในการทำความเข้าใจในบท
เรียนได้ค่อนข้างช้า ไม่สามารถติดตามบทเรียนได้ทันกลุ่มเพื่อน ๆ ในชั้นเรียนทำให้นักเรียน
เหล่านี้เรียนไม่ทันเพื่อน เกิดความรู้สึกเป็นปมด้อยและมีความเบื่อหน่ายท้อแท้ใจ ไม่มีแรงจูงใจ

ในการเรียน ซึ่งเป็นผลให้นักเรียนไม่สามารถสอบผ่านตามจุดประสงค์การเรียนรู้และไม่ประสบความสำเร็จในการเรียน

ในการสอนซ่อมเสริมนั้นนอกจากครูจะจัดกิจกรรมการเรียนการสอนเพื่อช่วยเหลือและแก้ไขข้อบกพร่องของนักเรียนที่เรียนช้าหรือมีปัญหาในการเรียนโดยพยายามซ่อมให้เขามีพัฒนาการเรียนได้ดีขึ้น ขณะเดียวกันสำหรับนักเรียนที่เรียนปานกลาง และเก่ง ครูก็ควรจะช่วยเสริมการเรียนของเขาให้เขาได้พัฒนาศักยภาพได้อย่างเต็มที่โดยการจัดกิจกรรมส่งเสริมความสามารถในรูปแบบต่าง ๆ รวมถึงการที่让孩子ที่เรียนเก่งได้พัฒนาสังคมนิสัย โดยการเปิดโอกาสให้เข้าร่วมกิจกรรมกับเพื่อนที่เรียนช้าเพื่อช่วยเหลือเพื่อนที่เรียนช้าในการเรียนบ้างในบางโอกาส จะช่วยให้เขาได้พัฒนาตนเองเป็นคนเก่งและคนที่มีน้ำใจไปในเวลาเดียวกัน

หลักพึงปฏิบัติในการสอนซ่อมเสริม

1. ครูควรหมั่นสังเกตและจดบันทึกพฤติกรรมกรเรียนของนักเรียนเพื่อจะได้ ข้อมูลเกี่ยวกับตัวนักเรียนแต่ละคนว่าเขามีข้อบกพร่องในด้านใดบ้างที่ควรจะได้รับ การแก้ไข หรือส่งเสริมให้เขามีพัฒนาการได้ดียิ่งขึ้นตามความสามารถ ในการหาข้อมูลเพื่อทราบข้อบกพร่องของนักเรียนนอกจากครูจะใช้การสังเกตและจดบันทึกพฤติกรรมแล้ว ครูอาจหาข้อมูลจากการสอบถามครูคนเดิม จากการศึกษาระเบียบวาระหรือจากการทดสอบพื้นฐานความรู้ทั่วไป ทางภาษาไทยก่อนเรียนซ่อมเสริม การหาข้อมูลจากหลาย ๆ ทางและนำมาประมวลกันจะช่วยให้ ครูได้ข้อมูลซึ่งเป็นรายละเอียดเกี่ยวกับตัวนักเรียนได้กว้างขวางและแม่นยำ

2. ในการจัดกิจกรรมการสอนซ่อมเสริมครูควรคำนึงถึงสิ่งต่อไปนี้

2.1 ครูต้องพยายามตระหนักถึงบทบาทหน้าที่ของตนที่จะต้องเป็นผู้คอย ส่งเสริมให้กำลังใจแก่นักเรียน จูงใจและคอยกระตุ้นให้เด็กได้เรียนอย่างสนุกสนานไม่เบื่อหน่าย ท้อแท้ ในลักษณะดังกล่าวครูจะต้องเป็นผู้ที่มีความอดทนสูงใจเย็น มีความรักเมตตาต่อเด็ก ๆ ให้ คำชมเชยผลงานของนักเรียนที่เรียนซ่อมเสริมซึ่งผลงานของเขาที่ทำขึ้นมาด้วยความมานะ พยายามแม้จะยังไม่ดีนักก็ตาม การเสริมแรงด้วยการชมเชยเพียงเล็กน้อยโดยพยายามค้นหา ส่วนดีที่เขาทำอยู่มากแล้วชมก็ช่วยให้เขาเกิดกำลังใจได้

2.2 การจัดสื่อและกิจกรรมการสอนครูควรจัดเตรียมหาสื่อที่จูงใจ เช่น การใช้เกม ใช้เพลง หรือจัดกิจกรรมต่าง ๆ ที่เร้าความสนใจให้นักเรียนเกิดความสนุกสนาน เพลิดเพลินและมีความกระตือรือร้นรักที่จะเรียน นอกจากนี้กิจกรรมควรจัดหลากหลายไม่ซ้ำ ซาก นักเรียนจะได้เรียนไม่เกิดความเบื่อหน่าย สามารถทำความเข้าใจในบทเรียนได้อย่าง ง่าย ๆ และแม่นยำ

2.3 ในการดำเนินการสอน ครูควรให้คำอธิบายช้า ๆ ชัดเจน มีลำดับชั้น ตอน เริ่มการฝึกจากสิ่งที้ง่าย ๆ ไปก่อนจึงค่อยเพิ่มความยากและความซับซ้อนขึ้นจนกระทั่งนัก เรียนเกิดความเข้าใจได้แม่นยำ นอกจากนี้ครูควรตระหนักเสมอว่า กิจกรรมที่จัดให้นักเรียนนั้น เป็นกิจกรรมที่มีนักเรียนเป็นศูนย์กลาง เปิดโอกาสให้เขาได้มีส่วนร่วมในการเรียนได้อย่างทั่วถึง

2.4 การจัดช่วงเวลาในการสอนซ่อมเสริมนั้นไม่ควรใช้เวลานานเกินไป จะทำให้นักเรียนเกิดความเบื่อหน่ายท้อแท้ ส่งผลให้การเรียนซ่อมเสริมไม่ประสบผลสำเร็จ สำหรับช่วงเวลาที่เหมาะสมจะใช้คือประมาณ 15 นาที ซึ่งครูอาจเลือกใช้ช่วงเวลาใดก็ได้ เช่น สอนทุกวัน สอนหลังเลิกเรียนบางวัน หรือก่อนเข้าเรียนเป็นบางวัน หรือจัดในเวลาเรียน โดยจัดตารางไว้ตามดุลยพินิจของครูผู้สอน

2.5 การจัดกลุ่มนักเรียนที่เรียนซ่อมเสริม ควรจัดเป็นกลุ่มเล็กๆ โดยรวม นักเรียนที่มีข้อบกพร่องในด้านที่คล้ายๆ หรือเหมือนกันเข้าด้วยกัน เพื่อจัดกิจกรรมให้เขาได้ฝึกฝนร่วมกันหรือมีการแข่งขันกันบ้างเพื่อความสนุกสนานและช่วยกระตุ้นให้นักเรียนมีการพัฒนาตนเองยิ่งขึ้น ส่วนนักเรียนที่มีข้อบกพร่องเฉพาะตัวแตกต่างจากกลุ่มเพื่อน ครูก็อาจนัดแนะนำมาซ่อมเสริมเป็นรายบุคคลตามที่ครูเห็นสมควร

3. การประเมินผลการเรียนการสอนซ่อมเสริม

1. ครูต้องหมั่นสังเกตพฤติกรรมการเรียนและผลการเรียนของนักเรียน โดยพยายามจดบันทึกผลการเรียนทุกครั้ง

2. เมื่อสอนเรื่องใดเรื่องหนึ่งไปแล้ว ครูควรทดสอบเพื่อทราบพัฒนาการของนักเรียนเป็นระยะ ๆ ถ้าครูพบว่านักเรียนคนใดยังมีข้อบกพร่องอยู่ก็ต้องสอนซ้ำ โดยจัดกิจกรรมรูปแบบใหม่มาเสริมการเรียน แล้วจึงทดสอบใหม่

3. ครูควรจัดทำแผนภูมิบันทึกความก้าวหน้าในการเรียนของนักเรียนให้เขาได้ทราบผลความสำเร็จในการเรียนของเขาโดยใช้รูปแบบต่าง ๆ ดังตัวอย่างต่อไปนี้

3.1 ใช้กราฟแสดงความก้าวหน้า

3.2 ใช้เกมระบายสีกลีบดอกไม้ ระบายสีดอกไม้ 1 กลีบ แทนจำนวนคำศัพท์ที่เขียนได้ถูกต้อง 5 คำ

3.3 ใช้เกมกรอกน้ำใส่ขวด ระบายสีน้ำในขวดระดับหนึ่งแทนจำนวนคะแนนสะสมอ่านคำได้ถูกต้อง 10 คำ

การสอนภาษาไทยแบบมุ่งประสบการณ์ภาษา

การสอนภาษาไทยสำหรับชั้นประถมศึกษา อีกวิธีหนึ่งที่น่าสนใจคือ การสอนแบบมุ่งประสบการณ์ภาษา มีรายละเอียดในการจัดกิจกรรมดังต่อไปนี้ (สมชาย กระจายศรี, 2536:125-126)

ขั้นที่ 1 ครูอ่านเรื่องให้นักเรียนฟัง

จุดมุ่งหมาย เพื่อให้ให้นักเรียนเข้าใจความหมายโดยรวมของเรื่อง

การประเมินผล สังเกตดูว่านักเรียนสามารถตอบคำถามง่ายๆ ของครูได้หรือไม่ เช่น เรื่องเกี่ยวกับอะไร มีใครบ้าง ทำอะไร ที่ไหน อย่างไร เป็นต้น

ขั้นที่ 2 ให้นักเรียนเล่าเรื่องกลับ ลำดับเรื่อง สนทนาหรืออภิปรายเกี่ยวกับเรื่อง
อ่านออกเสียง และเล่นบทบาทสมมุติ

จุดมุ่งหมาย 1. เพื่อฝึกการระลึกเรื่องที่อ่านได้

2. เพื่อให้นักเรียนเข้าใจความหมายในรายละเอียดของเรื่องได้

การประเมินผล สังเกตความถูกต้องจากการเล่าเรื่องย้อนกลับของนักเรียน
การลำดับเรื่อง และการสื่อความเข้าใจเนื้อเรื่อง จากการแสดงบทบาทสมมุติ

ขั้นที่ 3 เขียนเรื่องร่วมกันระหว่างครูและนักเรียน

จุดมุ่งหมาย 1. เพื่อฝึกการระลึกสิ่งที่อ่านได้

2. เพื่อให้นักเรียนรู้จักตัวอักษรที่ใช้แทนความหมายของคำต่างๆ

ที่เคยเรียนรู้อยู่แล้วในขั้นที่ 1 และ 2

3. เพื่อให้นักเรียนเข้าใจลีลาของการเขียนตัวอักษร และความ

สัมพันธ์ของเสียงตัวอักษร

4. เพื่อให้นักเรียนสื่อความหมายของภาษาที่เขียนได้

5. เพื่อให้นักเรียนมีโอกาสแสดงความคิดเห็นสร้างสรรค์และใช้

จินตนาการในการสื่อความหมาย

การประเมินผล สังเกตการลำดับเรื่องของนักเรียน การอ่านออกเสียงคำและ
ประโยคต่างๆ และการจำคำในประโยคต่างๆ

ขั้นที่ 4 ทำหนังสือเล่มใหญ่

จุดมุ่งหมาย เพื่อให้นักเรียนอ่านออกเสียง และแสดงออกถึงความเข้าใจ
ความหมายของคำ และประโยคของเรื่องที่อ่านได้

การประเมินผล 1. สังเกตการทำงานร่วมกันของนักเรียน ความรับผิดชอบใน
การทำงานกลุ่ม การเก็บของเข้าที่ การรู้จักแบ่งปัน และการช่วยเหลือซึ่งกันและกัน ให้งาน
เสร็จลุล่วงไปด้วยดี

2. สังเกตภาพที่สื่อความหมายของเรื่องว่ามีความสอดคล้อง
กับเรื่องได้ดี

ขั้นที่ 5 ให้นักเรียนเล่นเกมหรือกิจกรรมเสริมทักษะภาษา

จุดมุ่งหมาย เพื่อให้นักเรียนมีโอกาสฝึกปฏิบัติการใช้ภาษาด้วยองค์ประกอบ
ย่อยของภาษาต่างๆ จนเกิดความแม่นยำ สามารถอ่าน เรียบเรียงคำเป็นประโยค สะกดคำ
ได้ เขียนคำและประโยคได้ รวมทั้งเข้าใจการใช้เครื่องหมายวรรคตอนที่เรียนมาแล้วได้

การประเมินผล สังเกตความถูกต้องในการใช้บัตรคำ และการเล่นเกม เช่น ความถูกต้องในการเทียบคำ การเรียบเรียงคำเป็นประโยค การเขียนสะกดคำ การจัดหรือเขียนเครื่องหมายวรรคตอนในประโยค หรือในการเล่นเกมนต่าง ๆ

จากที่กล่าวมา จะเห็นได้ว่า เทคนิคและวิธีสอนภาษาไทยมีหลายรูปแบบ แต่ไม่มีรูปแบบการสอนวิธีใดที่ดีที่สุด แต่อาจมีบางวิธีที่ดีกว่าแบบอื่นในบางเรื่อง บางวัตถุประสงค์ บางโอกาส หรือนักเรียนบางคนหรือบางกลุ่ม ครูผู้สอนจึงไม่ควรยึดรูปแบบการสอนสอนวิธีใดเป็นสรณะแต่เพียงอย่างเดียว ควรสรรหาและพัฒนารูปแบบเทคนิควิธีสอนเป็นของตนเองใน ส่วนที่ก่อให้เกิดประโยชน์ต่อการเรียนรู้ของนักเรียนให้มากที่สุด

4. ด้านสื่อการเรียนการสอน

สื่อการเรียนการสอน เป็นสิ่งที่มีบทบาทอย่างมากในการเรียนการสอน เนื่องจากเป็นตัวกลางที่ช่วยให้การสื่อสารระหว่างผู้สอนและผู้เรียนดำเนินไปได้อย่างมีประสิทธิภาพ ทำให้ผู้เรียนมีความเข้าใจความหมายของเนื้อหาบทเรียนได้ตรงกับที่ผู้สอนต้องการ ไม่ว่าสื่อนั้นจะเป็นรูปแบบใดก็ตาม ล้วนแต่เป็นสิ่งที่สามารถอำนวยความสะดวกในการเรียนรู้ได้ทั้งสิ้น ในการใช้สื่อ ผู้สอนจำเป็นต้องศึกษาถึงลักษณะเฉพาะและคุณสมบัติของสื่อแต่ละชนิด เพื่อเลือกสื่อให้ตรงกับวัตถุประสงค์ และสามารถจัดประสบการณ์การเรียนรู้ให้แก่ผู้เรียน ทั้งนี้เพื่อให้การเรียนการสอนดำเนินไปอย่างมีประสิทธิภาพ

ความหมายของสื่อการเรียนการสอน

สมบูรณ์ สงวนญาติ (2534 : 43) กล่าวว่า สื่อการเรียนการสอน หมายถึง ทุกสิ่งทุกอย่างที่ผู้สอนและผู้เรียนนำมาใช้ในการเรียนการสอน เพื่อช่วยให้กระบวนการเรียนรู้ดำเนินไปสู่เป้าหมายอย่างมีประสิทธิภาพ ได้แก่ วัตถุประสงค์ของที่มีอยู่ในธรรมชาติหรือมนุษย์สร้างขึ้น รวมทั้งวิธีการสอนและกิจกรรมในรูปแบบต่าง ๆ

เชียรศรี วิวิธสิริ (2535 : 60) กล่าวว่า สื่อการเรียนการสอน คือ ตัวกลางหรือสิ่งต่าง ๆ ใช้ในกระบวนการเรียนการสอน เพื่อใช้เป็นเครื่องมือหรือช่องทางสำหรับการถ่ายทอดความรู้ของครูถึงผู้เรียน และทำให้ผู้เรียนเรียนรู้ได้ตามวัตถุประสงค์ หรือจุดมุ่งหมายที่วางไว้เป็นอย่างดี หรือ สื่อการเรียนการสอนก็คือ วัสดุ อุปกรณ์ วิธีการหรือเทคนิค ที่ใช้เป็นสื่อกลางให้ผู้สอนส่งหรือถ่ายทอดความรู้ เจตคติ และทักษะไปยังผู้เรียนได้อย่างมีประสิทธิภาพ

ทัศนีย์ ศุภเมธี (2535 : 175) กล่าวว่า สื่อการเรียนการสอน หมายถึง วัสดุอุปกรณ์ เครื่องมือ รวมทั้งวิธีการต่าง ๆ ที่ใช้เป็นสื่อกลางระหว่างครูผู้สอน ให้สามารถสื่อหรือถ่ายทอด

ความรู้ ความคิดเห็น และประสบการณ์ไปยังผู้เรียน หรือหมายถึงสิ่งใดก็ตามที่เป็นตัวกลางในการนำความรู้ ความคิด ตลอดจนเจตคติจากครูไปสู่ผู้เรียนและทำให้การเรียนการสอนครั้งนั้นๆ ได้เป็นไปตามจุดประสงค์ที่ได้วางไว้หรือกล่าวได้ว่า สื่อการเรียนการสอนเป็นตัวกลางที่ทำให้ผู้เรียนเกิดการเรียนรู้ได้รวดเร็วถูกต้อง และตรงเป้าหมาย

จากความหมายของสื่อการเรียนการสอนดังกล่าว สรุปได้ว่า สื่อการเรียนการสอนคือ วัสดุ อุปกรณ์ เทคนิควิธีการต่าง ๆ ที่เป็นตัวกลางทำให้เกิดการถ่ายทอดความรู้จากครูถึงผู้เรียน และผู้เรียนเรียนรู้ได้ตามวัตถุประสงค์ที่วางไว้

ประเภทของสื่อการเรียนการสอน

กรมวิชาการ (2539 : 17-18) ได้จำแนกประเภทของสื่อการเรียนการสอนตามลักษณะของสื่อการเรียนการสอนไว้ดังนี้

1. หนังสือเรียนเป็นหนังสือที่กระทรวงศึกษาธิการกำหนดให้ใช้สำหรับการเรียน มีสาระตรงตามที่ระบุไว้ในหลักสูตรอย่างถูกต้อง อาจมีลักษณะเป็นเล่ม เป็นแผ่น หรือเป็นชุดก็ได้
2. คู่มือครู แผนการสอน แนวการสอน หรือเอกสารอื่น ๆ ที่จัดทำขึ้น เพื่อช่วยครูในการจัดกิจกรรมการเรียนการสอนแต่ละรายวิชาให้เป็นไปตามจุดประสงค์ของหลักสูตร
3. หนังสือเสริมประสบการณ์ เป็นหนังสือที่จัดทำขึ้น โดยคำนึงถึงประโยชน์ในด้านต่อไปนี้

- การศึกษาหาความรู้ของตนเอง
- ความสนุกสนานเพลิดเพลิน ความซาบซึ้งในคุณค่าของภาษา
- การเสริมสร้างทักษะและนิสัยรักการอ่าน
- การเพิ่มพูนความรู้ ความเข้าใจในสิ่งที่เรียนรู้ตามหลักสูตรให้กว้างขวางขึ้น

หนังสือประเภทนี้โรงเรียนควรจัดหาไว้บริการครูและนักเรียนในโรงเรียน หนังสือเสริมประสบการณ์จำแนกออกเป็น 4 ประเภท คือ

ก. หนังสืออ่านนอกเวลา เป็นหนังสือที่กระทรวงศึกษาธิการกำหนดให้ใช้ในการเรียนวิชาใดวิชาหนึ่งตามหลักสูตรนอกเหนือจากหนังสือเรียนสำหรับให้นักเรียนอ่านนอกเวลาเรียน โดยถือว่ากิจกรรมการเรียนเกี่ยวกับหนังสือนี้เป็นส่วนหนึ่งของการเรียนตามหลักสูตร

ข. หนังสืออ่านเพิ่มเติม เป็นหนังสือที่มีสาระอิงหลักสูตรสำหรับให้นักเรียนอ่านเพื่อศึกษาหาความรู้เพิ่มเติมด้วยตนเอง ตามความเหมาะสมกับวัยและความสามารถในการอ่านของแต่ละบุคคล หนังสือประเภทนี้เคยเรียกว่า หนังสืออ่านประกอบ

ค. หนังสืออุเทศเป็นหนังสือสำหรับใช้ค้นคว้าอ้างอิงเกี่ยวกับการเรียน โดยมีการเรียบเรียงเชิงวิชาการ

ง. หนังสือส่งเสริมการอ่าน เป็นหนังสือที่จัดทำขึ้นโดยมีวัตถุประสงค์เน้นไปในทางส่งเสริมให้ผู้อ่านเกิดทักษะในการอ่าน และมีนิสัยรักการอ่านมากยิ่งขึ้น อาจเป็นหนังสือสารคดี นวนิยาย นิทาน ฯลฯ ที่มีลักษณะไม่ขัดต่อวัฒนธรรม ประเพณีและศีลธรรมอันดีงาม ให้ความรู้ มีคติและสาระประโยชน์

4. แบบฝึกหัด เป็นสื่อการเรียนสำหรับผู้เรียนได้ฝึกปฏิบัติ เพื่อช่วยเสริมให้เกิดทักษะและความแตกต่างในบทเรียน

5. สื่อการเรียนการสอนอื่น ๆ ที่นอกเหนือจากที่กล่าวมา เช่น สื่อประสม วิทยุทัศน์ แถบบันทึกเสียง ภาพพลิก แผ่นภาพ เป็นต้น

สุพร วงศ์สุนทรเลิศ (2535 : 1-2) แบ่งประเภทของสื่อการเรียนการสอนออกเป็น 3 ประเภทใหญ่ ๆ ได้ดังนี้

1. สื่อประเภทวัสดุ (Software) สื่อประเภทนี้เป็นสื่อขนาดเล็กเก็บความรู้ในลักษณะของภาพ เสียงหรืออักษรในรูปแบบต่างๆ แบ่งเป็น 2 ชนิดตามลักษณะการใช้งานคือ

1.1 วัสดุที่สามารถสื่อความหมายในการเรียนรู้ได้ด้วยตัวของมันเองไม่ต้องอาศัยอุปกรณ์อื่นใดช่วยได้แก่ รูปภาพ สมุดภาพ แผนภูมิ แผนสถิติ แผนที่ ลูกโลกของจริง หุ่นจำลอง หุ่นมือ บัตรคำ แถบประโยค ตำรา หนังสือ แบบฝึกหัด ป้ายนิเทศ โปสเตอร์ เป็นต้น

1.2 วัสดุที่ไม่สามารถสื่อความหมายในการเรียนรู้ได้ด้วยตัวของมันเอง ต้องอาศัยอุปกรณ์อื่นช่วยจึงจะสื่อความหมายได้ ได้แก่ แผ่นเสียง เทปบันทึกเสียง เทปบันทึกภาพ แผ่นโปร่งใส फिल्मสไลด์ फिल्मภาพยนตร์ รายการวิทยุ รายการโทรทัศน์ เป็นต้น

2. สื่อประเภทเครื่องมือหรืออุปกรณ์ (Equipment) สื่อประเภทนี้ไม่สื่อความหมายของการเรียนรู้ด้วยตัวของมันเองเป็นเพียงตัวกลางในการส่งผ่านความรู้จากสื่อประเภทวัสดุไปสู่ผู้เรียน ได้แก่พวกเครื่องมือต่าง ๆ เช่น เครื่องฉายภาพยนตร์ เครื่องฉาย สไลด์ เครื่องบันทึกเสียง เครื่องฉายภาพข้ามศีรษะ เครื่องขยายเสียง เครื่องรับโทรทัศน์ เครื่องส่งวิทยุ ไมโครโฟน เป็นต้น

3. สื่อประเภทเทคนิควิธีการ เป็นวิธีการหรือกระบวนการสื่อความหมายไปยังผู้เรียน แบ่งเป็น 2 ชนิด คือ

3.1 สื่อประเภทกิจกรรม เช่น เกม เพลง ปริศนาคำทาย การแสดงละคร การแสดงบทบาทสมมติ การเสวนาทาน การทดลอง การจัดนิทรรศการ การสาธิต การศึกษา นอกสถานที่

3.2 สื่อประเภทบทเรียนแบบโปรแกรม ได้แก่ บทเรียนสำเร็จรูป ชุดการสอน เป็นต้น

การใช้สื่อการเรียนการสอนภาษาไทย

การสอนภาษาไทยเป็นเรื่องละเอียดอ่อน ที่ครูจะต้องให้ความสนใจ และศึกษาเป็นพิเศษ นอกจากศึกษาตัวนักเรียนแล้วยังต้องศึกษาถึงวิธีการ กิจกรรมและสื่อการเรียนการสอนอย่างหลากหลาย ที่จะนำมาช่วยสอนให้การเรียนของนักเรียน และการสอนภาษาของครูเป็นไปอย่างมีประสิทธิภาพ สื่อแต่ละชนิดจะมีลักษณะที่เหมาะสมกับกิจกรรมการเรียนการสอนที่แตกต่างกัน ดังนั้นครูจึงควรพิจารณาเลือกใช้สื่อให้เหมาะสม โดยยึดหลักต่อไปนี้

1. หลักในการเลือกสื่อการเรียนการสอน (หน่วยศึกษานิเทศก์, ม.ป.ป. : 107)

- 1.1 สอดคล้องกับจุดประสงค์การเรียนรู้และเนื้อหา
- 1.2 เหมาะสมกับวิชาและความต้องการของผู้เรียน
- 1.3 มีลักษณะเร้าความสนใจ
- 1.4 ช่วยเสริมสร้างเจตคติที่ดีต่อการเรียนภาษาไทย
- 1.5 ช่วยประหยัดเวลาทำให้นักเรียนเข้าใจบทเรียนได้เร็วขึ้น
- 1.6 ควรเป็นสื่อที่จัดหา หรือจัดทำโดยง่าย ครูสามารถทำเองได้ หรืออาจให้

นักเรียนช่วยทำ

1.7 สามารถใช้ประโยชน์ได้คุ้มค่า

2. หลักการเตรียมสื่อการเรียนการสอน (อ่ำภา บุญช่วย, 2531 : 101-103)

การเตรียมสื่อการเรียนการสอนจะช่วยให้เกิดความพร้อม ความสะดวกและความสำเร็จในการสอน ในการเตรียมสื่อการเรียนการสอนนั้นมีหลัก 3 ประการที่ควรคำนึงถึง

2.1 การเตรียมตัวครู การเตรียมสื่อการเรียนการสอน ครูควรศึกษาล่วงหน้าว่า บทเรียนมีเนื้อหาอะไรในแต่ละเรื่อง จะต้องใช้อะไรเป็นสื่อการเรียนการสอน สื่อที่มีอยู่ตรงกับเนื้อหาหรือกิจกรรมที่จะสอนหรือไม่ถ้าไม่ตรงจะจัดหามาได้ด้วยวิธีใดและอย่างไร ในกรณีนี้ถ้าหากจะต้องจัดหา หรือจัดทำ การเลือกใช้วัสดุอุปกรณ์ วิธีการผลิตเพื่อเป็นสื่อการเรียนการสอน ควรคำนึงถึงความประหยัดและสะดวกในการจัดทำเป็นประการสำคัญ

2.2 การเตรียมนักเรียน ครูจะต้องศึกษาประสบการณ์ของนักเรียน เพราะสื่อบางชิ้นนักเรียนอาจเคยเห็นแล้ว ทำให้ไม่ตื่นตาตื่นใจเมื่อครูนำมาใช้สอน อีกประการหนึ่งครูควรให้นักเรียนได้มีส่วนร่วมในการใช้สื่อ เช่น การทดลองทางวิทยาศาสตร์ อาจให้นักเรียนได้มีโอกาสสัมผัสกับเครื่องมือที่ทดลองหรือให้นักเรียนทดลองด้วยตนเองโดยการชี้แนะและดูแลของครู

2.3 การเตรียมสื่อให้พร้อมก่อนนำไปใช้ ก่อนการใช้สื่อการเรียนการสอน ครูจะต้องเตรียมตัวโดยการศึกษาเนื้อหาจากบทเรียน เตรียมผู้เรียน และเตรียมสื่อให้พร้อม ถ้าเป็นสื่อที่ต้องผลิตขึ้นเองก็ต้องจัดหาวัสดุที่เหมาะสม เช่น ไม้แพงจนเกินไป หาได้ไม่ยากนัก สะดวกในการจัดทำ ใช้แล้วคุ้มค่างับเวลาที่เสียไป สำหรับสื่อที่มีอยู่แล้วอาจนำมาทดลองใช้ในกรณีที่ยังไม่เคยใช้มาก่อนเพื่อให้เกิดความพร้อมเมื่อนำไปใช้จริง สื่อที่มีอยู่แล้วบางอย่างอาจจะชำรุดผู้สอนอาจจะต้องปรับปรุงแก้ไขให้อยู่ในสภาพดีพร้อมที่จะใช้ นอกจากนั้นถ้าหากมีกิจกรรมที่ต้อง

ใช้สื่อหลายอย่าง อาจจะต้องจัดลำดับการใช้สื่อให้เหมาะสม การเตรียมสื่อก่อนนำไปใช้ก็เพื่อให้ เกิดความพร้อมและสะดวกในการเรียนการสอนซึ่งเป็นสิ่งสำคัญในการสร้างบรรยากาศที่ดีใน การเรียนรู้

3. หลักการนำเสนอสื่อการเรียนการสอน

เมื่อเตรียมทุกอย่างพร้อมแล้ว ขั้นตอนการนำเสนอในห้องเรียน คือ การใช้สื่อ ประกอบในกิจกรรมการเรียนการสอน มีหลักการที่ควรควรระลึกถึง ดังนี้

3.1 ไม่มีสื่อการเรียนการสอนใด จะทำหน้าที่แทนครูได้โดยสมบูรณ์

3.2 สื่อจะทำหน้าที่เพียงช่วยครูในการจัดกิจกรรมและประสบการณ์การเรียน รู้ เพื่อสนับสนุนให้ผู้เรียนเรียนรู้ได้อย่างมีประสิทธิภาพ

3.3 การใช้สื่อในการเรียนการสอนจะต้องใช้ให้เหมาะสมกับวิธีสอน จุดมุ่ง หมาย จังหวะเวลา จิตวิทยาการเรียนรู้ และบุคลิกของครูประกอบกัน

4. หลักการประเมินการใช้สื่อการเรียนการสอน

หลังจากใช้สื่อการเรียนการสอนเสร็จแล้ว ครูผู้สอนควรมีการประเมินการใช้สื่อ โดยประเมินจากองค์ประกอบ 3 ประการ คือ

4.1 ครู

4.2 นักเรียน

4.3 สื่อการเรียนการสอน

ทั้งนี้เพื่อจะได้ทราบว่า การเรียนการสอนได้ช่วยให้ผู้เรียนเรียนรู้ มากน้อยเพียงใด และเพื่อปรับปรุงการผลิต และการใช้สื่อการเรียนการสอนให้มีประสิทธิภาพยิ่งขึ้น

ประโยชน์ของสื่อการเรียนการสอน

การใช้สื่อประกอบการสอนวิชาภาษาไทยในระดับประถมศึกษาเป็นสิ่งที่จำเป็นมาก เนื่องจากผู้เรียนยิ่งเล็กเท่าไรก็ยิ่งมีความจำเป็นต้องใช้สื่อมากขึ้นเท่านั้น การใช้สื่อประกอบการสอนมีประโยชน์ทั้งต่อตัวครูและนักเรียน ดังนี้ (สุพร วงศ์สุนทรเลิศ, 2535 : 2-3)

ประโยชน์ต่อนักเรียน

1. ช่วยให้นักเรียนสนใจบทเรียนมากกว่าการสอนที่มีแต่ครูอธิบายอย่างเดียว สื่อ การสอนทำให้นักเรียนอยากมีส่วนร่วมในบทเรียนมากขึ้นและไม่เบื่อหน่ายการเรียน

2. ช่วยให้นักเรียนเข้าใจบทเรียนได้ง่าย รวดเร็วและถูกต้อง แม้จะเป็นเรื่องของ นามธรรมก็สามารถใช้สื่อแสดงให้เห็นเป็นรูปธรรม ช่วยสร้างความเข้าใจได้ดีขึ้น สื่อการสอนทำ ให้เรื่องยากกลายเป็นเรื่องง่าย

3. ช่วยให้นักเรียนเกิดความประทับใจและจดจำสิ่งที่เรียนได้นาน เนื่องจากได้เรียน รู้จากประสบการณ์หลายมิติมิใช่เพียงฟังคำบอกหรืออ่านจากตำราแล้วนึกภาพทำ ความเข้าใจ ตามคำและตัวหนังสือเหล่านั้นเพียงมิติเดียว

4. ช่วยให้นักเรียนเกิดเจตคติที่ดีต่อการเรียน
5. ช่วยประหยัดเวลาเรียนเพราะสื่อการเรียนการสอนช่วยให้ผู้เรียนเข้าใจบทเรียนได้เร็วขึ้น

ประโยชน์ต่อครูผู้สอน

1. ช่วยให้ครูสอนได้ตรงจุดมุ่งหมายที่กำหนดไว้
2. ช่วยให้ครูสอนได้รวดเร็วและถูกต้องมากยิ่งขึ้น
3. ช่วยให้ครูสามารถจัดกิจกรรมได้หลายรูปแบบซึ่งจะทำให้นักเรียนสนใจบทเรียนมากขึ้น
4. ช่วยให้ครูมีความเชื่อมั่นในการสอนมากขึ้น และช่วยลดการบรรยายของครู
5. ช่วยให้ครูสามารถแนะนำและควบคุมนักเรียนให้มีพฤติกรรมในทางที่พึงปรารถนา เช่น ทำให้นักเรียนไม่คุย เล่นกับเพื่อนในเวลาเรียน

การเก็บรักษาสื่อการเรียนการสอน

ครูภาษาไทยสามารถจัดเก็บสื่อการเรียนการสอนให้เรียบร้อยโดย(สุพร วงศ์สุนทร เลิศ, 2535 : 7-8)

1. แยกประเภทสื่อไว้เป็นพวก ๆ เช่น บัตรคำ แถบประโยค รูปภาพ โดยเก็บไว้ในกล่องในตู้หรือบนชั้นวางอุปกรณ์หรือจัดแยกตามบทเรียน โดยจัดทำของใส่สื่อการเรียนการสอนแยกเก็บเป็นบทหรือเป็นเรื่อง ๆ ไป
2. ทำบัญชีรายชื่อสื่อการสอน
3. เมื่อนำไปใช้แล้ว ต้องนำมาเก็บไว้ที่เดิม
4. สื่อประเภทเครื่องมือ เช่น เครื่องบันทึกเสียงควรเก็บไว้ในที่มีอุณหภูมิพอเหมาะไม่ร้อนจนเกินไป เพราะสื่อประเภทนี้จะมีอายุการใช้งานนานขึ้นถ้าเก็บรักษาในที่ที่มีอุณหภูมิเย็น

5. การวัดผลและประเมินผล

การวัดผลและประเมินผลเป็นกระบวนการขั้นตอนหนึ่ง ของการนำหลักสูตรไปใช้ เมื่อมีการเรียนการสอนแล้วย่อมมีการวัดผลและประเมินผลควบคู่กันไป อาจกล่าวได้ว่า การวัดผลและประเมินผลการเรียนการสอน เป็นหน้าที่ที่สำคัญยิ่งอย่างหนึ่งของครู เพราะจุดมุ่งหมายของการให้การศึกษา นั้น มุ่งที่จะเปลี่ยนแปลงพฤติกรรมของผู้เรียนให้เป็นไปสู่แนวทางที่พึงประสงค์ ซึ่งการที่ครูจะทราบถึงสิ่งดังกล่าว ก็ต้องมีมาตรการหรือเครื่องมือในการตรวจสอบว่า การเรียนการสอนนั้นมีประสิทธิภาพ หรือบรรลุตามเป้าหมายที่วางไว้มากน้อยเพียงใด (ทัศนีย์ ศุภเมธี, 2535 : 225)

ความหมายของการวัดผล

เสริม ทศศรี (2536 : 9) กล่าวว่า การวัดผล (Measurement) หมายถึง กระบวนการกำหนดจำนวน หรือสัญลักษณ์ให้กับคุณลักษณะของสิ่งที่ต้องการจะวัดอย่างมีกฎเกณฑ์ที่เชื่อถือได้ โดยใช้เครื่องมือเป็นหลักในการวัด โดยแบ่งการวัดออกเป็น 2 ด้าน

1. การวัดผลทางกายภาพศาสตร์ (Physical Science) เป็นการวัดเพื่อกำหนดจำนวนปริมาณของสิ่งที่วัดทางกายภาพที่เป็นรูปธรรม เช่น ความยาว ความจุ ความหนาแน่น มีเครื่องมือวัดที่ให้ผลการวัดแม่นยำและน่าเชื่อถือได้ มีหน่วยการวัดที่แน่นอน
2. การวัดผลทางสังคมศาสตร์ (Social Science) เป็นการวัดเพื่อกำหนดจำนวนหรือคุณภาพของสิ่งที่เป็นนามธรรม ส่วนใหญ่เกี่ยวข้องกับพฤติกรรม เช่น ความรู้ความสามารถ เจตคติ การปรับตัว ซึ่งเครื่องมือวัดมักจะมีคุณภาพ ความแม่นยำและน่าเชื่อถือได้ค่อนข้างต่ำ ไม่มีหน่วยการวัดที่แน่นอน สำหรับการวัดผลทางการศึกษาจัดอยู่ทางด้านสังคมศาสตร์

ภัทรา นิคมานนท์ (2538 : 8) ให้ความหมายของการวัดผลไว้ว่า การวัดผล หมายถึง การใช้เทคนิควิธีการซึ่งเรียกว่า เครื่องมือวัดอย่างใดอย่างหนึ่งเพื่อศึกษา ค้นหาหรือตรวจสอบ คุณลักษณะของบุคคล ผลงานหรือสิ่งใดสิ่งหนึ่งเพื่อให้ได้ข้อมูลที่มีความหมายแทนพฤติกรรมหรือคุณลักษณะของสิ่งของหรือบุคคลที่ต้องการศึกษา

ดวงกมล ไตรวิจิตรคุณ (2541 : 1/4) กล่าวถึงการวัดไว้ว่า การวัด (Measurement) หมายถึง การกำหนดหรือให้ตัวเลขเพื่อแสดงจำนวน ปริมาณ อันดับหรือลักษณะของสิ่งต่าง ๆ อย่างเป็นระบบ โดยใช้เครื่องมือในการวัด

จากทัศนะของนักการศึกษาที่กล่าวมา จึงสรุปได้ว่า การวัดผล เป็นการกำหนดสัญลักษณ์ให้กับสิ่งที่ต้องการวัดอย่างมีกฎเกณฑ์ที่เชื่อถือได้

ความหมายของการประเมินผล

เสริม ทศศรี (2536 : 9) กล่าวถึง การประเมินผล (Evaluation) ไว้ว่า หมายถึง กระบวนการในการตัดสินใจ ตีราคา ลงสรุป หรือหาคุณค่าของคุณลักษณะ โดยใช้ข้อมูลที่ได้จากการวัดมาเปรียบเทียบกับเกณฑ์และใช้วิจารณ์คุณภาพประกอบการพิจารณา หรือหมายถึง การพิจารณาตัดสินความสอดคล้องระหว่างผลการปฏิบัติกับจุดประสงค์ การประเมินผลมีองค์ประกอบ ดังนี้

1. ผลการวัด (Measurement) ทำให้ทราบปริมาณของสิ่งที่จะประเมินใช้เป็นข้อมูลในการตัดสินใจ
2. เกณฑ์ (Criteria) เป็นมาตรฐานที่ใช้เปรียบเทียบกับผลการวัด

3. การตัดสินใจ (Decision) เป็นการตัดสินใจ ลงสรุปผลการเปรียบเทียบระหว่างผลการวัดกับเกณฑ์ โดยอาศัยข้อมูลพินิจว่าผลการวัดสูง-ต่ำ ดี-เลว กว่าเกณฑ์เพียงใด

ภัทรา นิคมานนท์ (2538 : 9) กล่าวว่า การประเมินผล (Evaluation) หมายถึง การนำเอาข้อมูลทั้งหลายที่ได้จากการวัดมาใช้ในการตัดสินใจ โดยการหาข้อสรุปตัดสิน ประเมินค่าหรือตีราคาโดยเปรียบเทียบกับข้อมูลอื่น ๆ หรือเกณฑ์ที่ตั้งไว้

ดวงกมล ไตรวิจิตรคุณ (2541 : 1/4) กล่าวถึง การประเมิน (Evaluation) หมายถึง กระบวนการในการตัดสินคุณค่าของสิ่งต่างๆ โดยอาศัยข้อมูลจากการวัดนำมาพิจารณาเปรียบเทียบกับเกณฑ์ ดังนั้น กระบวนการของการประเมินจึงประกอบด้วย 3 ส่วน คือ

1. ผลจากการวัด (Measurement) เป็นข้อมูลจากการวัดว่ามีจำนวนหรือปริมาณเท่าไร
2. เกณฑ์ (Criteria) การพิจารณาว่าสิ่งใดมีคุณค่ามากน้อยเพียงใด จำเป็นต้องนำสิ่งนั้นไปเปรียบเทียบกับเกณฑ์ที่กำหนดไว้
3. การตัดสินคุณค่า (Value Judgement) เมื่อนำผลจากการวัดมาเปรียบเทียบกับเกณฑ์แล้ว การประเมินผลจะอยู่ที่การตัดสินคุณค่าว่าผลการเปรียบเทียบกับเกณฑ์เป็นอย่างไร สูงกว่าหรือต่ำกว่าเกณฑ์มากน้อยเพียงใด

อานวย เลิศขยันดี (ม.ป.ป. : 8) กล่าวว่า การประเมินผลเป็นกระบวนการในการตัดสินใจ ข้อมูลที่ได้มาจากการวัดผลหรือการทดสอบอย่างมีหลักเกณฑ์ (Criterion) แล้วก็สรุปว่าสิ่งนั้น ดี-เลว ถ้าเป็นผลจากการสอบก็อาจตัดสินว่า ได้-ตก ผ่าน-ไม่ผ่าน

จากทัศนะของนักการศึกษาจึงสรุปได้ว่า การประเมินผล เป็นกระบวนการที่ตัดสินคุณค่าของข้อมูลที่ได้จากการวัดผลอย่างมีหลักเกณฑ์

วิชาภาษาไทยเป็นวิชาทักษะ มีกระบวนการเรียนที่ค่อนข้างซับซ้อน การวัดผลและประเมินผลควรทำหลายๆ ด้าน และหลายๆ วิธี ให้ครอบคลุมทุกเนื้อหา เพื่อพัฒนาให้ผู้เรียนบรรลุตามจุดประสงค์ของการเรียนรู้ตามเกณฑ์ที่กำหนดไว้ในรูปของจุดประสงค์เชิงพฤติกรรม การวัดผลและประเมินผลวิชาภาษาไทย จำแนกเป็นลักษณะต่างๆ ดังนี้ (อัจฉรา ชิวพันธ์, 2531:111-112)

1. การวัดผลและประเมินผลก่อนการเรียนการสอน
 - การวัดผลและประเมินผลก่อนการเรียนการสอนภาษาไทยมีจุดมุ่งหมายดังนี้
 - 1.1 เพื่อดูว่าผู้เรียนมีทักษะที่จำเป็นต่อการเรียนภาษาไทยมากน้อยเพียงใด
 - 1.2 เพื่อดูว่าควรจัดแนวการเรียนการสอนอย่างไรให้เหมาะสมกับผู้เรียน

1.3 เพื่อดูว่าพื้นฐานเบื้องต้นของผู้เรียนเป็นอย่างไร และเมื่อได้เรียนไปแล้วมีความรู้เพิ่มขึ้นเพียงใด

2. การวัดผลและประเมินผลระหว่างการเรียนการสอน
การวัดผลและประเมินผลระหว่างการเรียนการสอนภาษาไทยมีจุดมุ่งหมาย ดังนี้

2.1 เพื่อให้ทราบว่าผู้เรียนบรรลุจุดประสงค์ตามที่ตั้งไว้หรือไม่

2.2 เพื่อให้ทราบว่าผู้เรียนยังบกพร่องในจุดประสงค์ใด

2.3 เพื่อเป็นแนวทางในการปรับปรุงการเรียนของผู้เรียน

2.4 เพื่อเป็นแนวทางในการปรับปรุงการสอนของครู

3. การวัดผลและประเมินผลหลังการเรียนการสอน

การวัดผลและประเมินผลหลังการเรียนการสอนภาษาไทยมีจุดมุ่งหมาย ดังนี้

3.1 เพื่อตัดสินผลการเรียน

3.2 เพื่อนำมาใช้ประกอบการพิจารณาเลื่อนชั้นปลายปี

ในการให้ระดับการเรียนวิชาภาษาไทยจะนำผลการเรียนวิชาภาษาไทยไปรวมกับวิชาคณิตศาสตร์ ซึ่งเป็นกลุ่มประสบการณ์กลุ่มทักษะเช่นเดียวกัน ในการคิดคะแนนปลายภาคเรียนและปลายปี แล้วจึงคิดออกมาเป็นระดับผลการเรียนโดยกำหนดเกณฑ์ไว้ดังนี้

ระดับผลการเรียน	ความหมาย
4	ดีมาก
3	ดี
2	ค่อนข้างดี
1	พอใช้
0	ต้องแก้ไข

การวัดผลและประเมินผลการเรียนการสอนที่กล่าวมานั้น เป็นการประเมินตามจุดประสงค์การเรียนรู้ใน ป.02 ครอบคลุมทั้งด้านพุทธิพิสัย ทักษะพิสัย และจิตพิสัย ซึ่งไม่สามารถประเมินได้โดยตรงเพราะจุดประสงค์การเรียนรู้ใน ป.02 มีลักษณะเป็นจุดประสงค์รวมหรือจุดประสงค์ปลายทาง ในทางปฏิบัติครูจะต้องวิเคราะห์จุดประสงค์การเรียนรู้ใน ป.02 ว่าประกอบไปด้วยจุดประสงค์ย่อยๆ อะไรบ้าง ซึ่งก็คือการกำหนดจุดประสงค์การเรียนการสอนในแผนการสอนหรือจุดประสงค์นำทางนั่นเอง แล้วจึงเลือกวิธีการวัดและเครื่องมือวัดให้สอดคล้องกับจุดประสงค์การเรียนการสอนในแผนการสอน นั่นคือ ครูจะต้องวัดและประเมินผลตามจุดประสงค์การเรียนการสอนในแผนการสอน แล้วจึงสรุปผลตามจุดประสงค์การเรียนรู้ใน ป.02 โดยคำนึงถึงทักษะต่างๆ ทางภาษาไทยดังนี้(กรมวิชาการ,2539 : 13-15)

ทักษะการฟัง

การฟังเป็นทักษะทางภาษาในด้านการรับสาร ที่มีอิทธิพลมากในชีวิตประจำวัน เพราะสามารถใช้การฟังเพื่อเพิ่มพูนความรู้ ช่วยในการพัฒนาความคิดและยังช่วยให้เกิดความบันเทิงจากการฟังได้อีกด้วย

หลักสูตรได้กำหนดสมรรถภาพและจุดประสงค์การเรียนรู้เกี่ยวกับการฟังไว้ว่า สามารถสื่อสารได้อย่างมีประสิทธิภาพ พอใจที่จะแสวงหาความรู้เพิ่มเติม มีความซาบซึ้งใน อรรถรส และมีมารยาทที่ดีในการฟัง ซึ่งครอบคลุมพฤติกรรมทั้ง 3 ด้าน คือ พุทธิพิสัย จิตพิสัย และทักษะพิสัย ดังนั้นในการวัดผลและประเมินผลจะต้องเลือกใช้วิธีการและเครื่องมือวัดให้ถูกต้องเหมาะสมด้วย ซึ่งได้แก่ การทดสอบ การสังเกตพฤติกรรม และการให้นักเรียนลงมือปฏิบัติ

ทักษะการพูด

การพูดเป็นพฤติกรรมด้านการสื่อสารที่จำเป็นในชีวิตประจำวัน ซึ่งสามารถถ่ายทอดความคิดและความรู้สึกต่าง ๆ ให้ผู้อื่นรับรู้โดยทางเสียงและถ้อยคำ ในการพัฒนาจะต้องพัฒนาให้ผู้เรียนมีทักษะในการพูดโดยใช้ภาษาได้อย่างมีประสิทธิภาพ ซึ่งหลักสูตรได้กำหนดสมรรถภาพและจุดประสงค์การเรียนรู้ไว้ว่า สามารถพูดสื่อความได้ชัดเจนถูกต้อง คล่องแคล่ว โดยใช้คำเสียงได้อย่างเหมาะสม และมีมารยาทที่ดีในการพูด ดังนั้น การวัดผลจึงต้องวัดจากการปฏิบัติจริงของผู้เรียน โดยกำหนดสภาพการณ์ให้ปฏิบัติ เช่น การพูดรายงาน อภิปราย หรือพูดในที่สาธารณะ แล้วสังเกตพฤติกรรมการพูดของผู้พูดโดยใช้แบบสำรวจรายการ หรือแบบจัดอันดับคุณภาพก็ได้

ทักษะการอ่าน

การอ่านเป็นพฤติกรรมด้านการรับสาร ซึ่งเป็นความสามารถในการรับรู้สัญลักษณ์ หรือภาพที่เห็นทางตาแล้วแปลความหมาย การอ่านแบ่งเป็น 2 ประเภท คือ อ่านออกเสียง และ อ่านในใจ

การอ่านออกเสียง คือ การรับรู้ตัวอักษร สัญลักษณ์ต่างๆ แล้วแปลเป็นเสียง จากนั้น จะแปลเสียงเป็นความหมาย และเกิดการรับรู้ความหมาย โดยผ่านกระบวนการคิด

การอ่านในใจ คือ การรับรู้ตัวอักษร สัญลักษณ์ต่างๆ แล้วแปลอักษรเป็นความหมาย และรับรู้ความหมายโดยผ่านกระบวนการคิด

จากหลักสูตรจะเห็นได้ว่าต้องการที่จะมุ่งพัฒนานักเรียนให้มีความรู้เกี่ยวกับหลักเกณฑ์การอ่านออกเสียงได้ชัดเจน ถูกต้องตามอักขรวิธี และคล่องแคล่ว สามารถจับใจความที่อ่านและอ่านอย่างมีวิจารณ์ญาณ มีนิสัยที่ดีในการอ่าน รวมทั้งรักการอ่าน คือให้ผู้เรียนสามารถใช้ภาษาในการอ่านได้อย่างมีประสิทธิภาพ ดังนั้นในการตรวจสอบความสามารถของทักษะการอ่านนี้ จะต้องวัดให้ครอบคลุมทั้งด้านพุทธิพิสัย จิตพิสัย และทักษะพิสัย ซึ่งลักษณะการวัดทักษะการอ่านนี้ ควรมีดังนี้

1. การอ่านออกเสียงคำ ข้อความ เรื่องราว
2. การหาความหมายของคำ
3. การแปลความและจับใจความจากข้อความหรือเรื่องราว
4. พฤติกรรมการอ่านต่าง ๆ

ทักษะการเขียน

การเขียนเป็นพฤติกรรมด้านการสื่อสาร ซึ่งจะถ่ายทอดความรู้ความคิด ความรู้สึกต่าง ๆ ออกมา โดยการเขียนเป็นลายลักษณ์อักษร พฤติกรรมนี้เป็นกระบวนการสังเคราะห์ของสมองเช่นเดียวกับการพูด การเขียนที่ดีนั้นจะต้องใช้ภาษาสื่อความได้อย่างถูกต้อง ซึ่งหลักสูตรได้กำหนดสมรรถภาพและจุดประสงค์การเรียนรู้ไว้ว่า เขียนได้อย่างถูกต้องสวยงาม เขียนโดยลำดับความคิดเหตุการณ์อย่างต่อเนื่อง และเขียนแสดงความคิดเห็นเชิงวิเคราะห์วิจารณ์อย่างเสรีและสร้างสรรค์ มีพฤติกรรมการเขียนที่ดีและรักการเขียน ซึ่งเป็นพฤติกรรมด้านทักษะพิสัยและจิตพิสัย ดังนั้นวิธีการวัดและเครื่องมือที่เหมาะสมควรเป็นภาคปฏิบัติโดยให้นักเรียนปฏิบัติการเขียนแล้วสังเกตพฤติกรรมของผู้เขียนว่ามีพฤติกรรมอย่างไร รวมทั้งตรวจผลงานของผู้เขียน

สถาบันวิทยบริการ
จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย

งานวิจัยที่เกี่ยวข้อง

จากการศึกษาค้นคว้าและสืบค้นข้อมูลจากศูนย์บรรณสารสนเทศทางการศึกษา จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย ตั้งแต่ปีการศึกษา 2530-2540 งานวิจัยที่เกี่ยวข้องกับความต้องการ การนิเทศการสอนภาษาไทย และการจัดการเรียนการสอนตามหลักสูตรภาษาไทยระดับประถมศึกษา ซึ่งมีส่วนเกี่ยวข้องกับงานวิจัยที่ศึกษา ผู้วิจัยจึงนำเสนอเป็นพื้นฐาน ดังนี้

สำเนา เนื้อทอง (2532) ได้ศึกษาการจัดการเรียนการสอนภาษาไทยชั้นประถมศึกษาปีที่ 4 ในโรงเรียนที่มีความก้าวหน้าด้านผลสัมฤทธิ์ทางการเรียนภาษาไทย สังกัดสำนักงานการประถมศึกษาจังหวัดขอนแก่น ผลการวิจัยปรากฏว่า ผู้บริหารโรงเรียนพัฒนาครูให้มีความรู้ด้านหลักสูตร โดยส่งครูเข้ารับการอบรม คุงาน ร่วมประชุมสัมมนาและจัดหาเอกสารวารสารทางวิชาการให้ครูศึกษาด้วยตนเอง เชิญครูวิชาการกลุ่มโรงเรียนมาให้ความรู้แก่ครูภาษาไทย การเลือกครูเข้าสอนภาษาไทยใช้เกณฑ์ความสามารถด้านการสอนของครู มีการกำหนดให้ครูทำบันทึกการสอนล่วงหน้า ผู้บริหารเข้าเยี่ยมชั้นเรียน เพื่อแนะนำให้ครูใช้วิธีสอนหลายๆ วิธีการประเมินผลการสอนภาษาไทยใช้วิธีตรวจสอบผลสัมฤทธิ์ทางการเรียนของนักเรียนและสังเกตพฤติกรรมการสอนของครู ผู้บริหารส่งเสริมให้ครูใช้วัสดุในท้องถิ่นผลิตสื่อการสอน จัดหาเอกสารเกี่ยวกับเทคนิคการใช้สื่อให้ครูศึกษา และติดตามประเมินผลการใช้สื่อการสอนโดยการสังเกต ผู้บริหารนิเทศการสอนเรื่องการสอนซ่อมเสริมและการผลิตและใช้สื่อการสอน วิธีที่ผู้บริหารใช้ในการนิเทศคือ การเยี่ยมชั้นเรียนและการจัดประชุมครูเพื่อปรึกษาหารือกัน ผู้บริหารส่งเสริมให้ครูสร้างเครื่องมือวัดและประเมินผลโดยยึดจุดประสงค์การเรียนรู้และครอบคลุมเนื้อหาในหลักสูตร กำหนดให้ครูประเมินผลตามจุดประสงค์การเรียนรู้อย่างสม่ำเสมอ และให้ครูนำผลจากการประเมินมาใช้ปรับปรุงการเรียนการสอน ผู้บริหารกำหนดให้ครูสำรวจนักเรียนที่มีปัญหาการเรียนภาษาไทยแล้วจัดสอนซ่อมเสริม ผู้บริหารเข้าเยี่ยมชั้นเรียนเพื่อช่วยเหลือครูที่สอนซ่อมเสริม ครูเตรียมการสอนทุกครั้งโดยเตรียมสื่อการสอน แบบฝึกหัด และศึกษาคู่มือครูภาษาไทย ครูสอนนักเรียนโดยฝึกทักษะการฟัง พูด อ่านและเขียนให้สัมพันธ์กัน ครูนำผลจากการประเมินผลมาปรับปรุงการเรียนการสอน ครูสอนซ่อมเสริมให้แก่ นักเรียนที่เรียนอ่อน โดยใช้วิธีสอน นักเรียนเป็นกลุ่มย่อยและประเมินผลการสอนซ่อมเสริมโดยให้นักเรียนทำแบบฝึกหัด

ยุพดี จันทร์ดวง (2532) ได้ศึกษาการจัดการเรียนการสอนภาษาไทยในโรงเรียนประถมศึกษาในหมู่บ้านชาวเล ผลการวิจัยพบว่า ผู้บริหารมีนโยบายพิเศษในการคัดเลือกครูมาทำการสอนนักเรียนชาวเล โดยมีเกณฑ์คือ ครูต้องสนใจและมีความรู้เกี่ยวกับภาษา ขนบธรรมเนียมและประเพณีของชาวเล ผู้บริหารส่วนใหญ่ส่งเสริมและสนับสนุนการเรียนการสอนภาษาไทย โดยการจัดครูไปสอนภาษาไทยให้แก่ชาวเลในชุมชน ผู้บริหารและครูส่วนใหญ่มีการปรับ

หลักสูตรเพื่อให้เหมาะสมและสอดคล้องกับความต้องการของท้องถิ่น โดยคัดเนื้อหาที่ไม่จำเป็น ออกแล้วเพิ่มเนื้อหาที่จำเป็นต่อการดำรงชีวิตของนักเรียน และใช้สภาพนักเรียนและท้องถิ่น เป็นเกณฑ์ในการปรับ โดยร่วมมือกันภายในกลุ่มโรงเรียนในการจัดทำและปรับปรุงแผนการ สอน ส่วนในด้านการจัดกิจกรรมการเรียนการสอนครูส่วนใหญ่สอนได้ไม่ตรงตามจุดประสงค์ของ หลักสูตร เพราะมีนักเรียนสองภาษาเรียนรวมอยู่ด้วย ครูส่วนใหญ่จัดกิจกรรมโดยไม่คำนึงถึง ว่าเป็นนักเรียนประเภทใด ในการจัดกิจกรรมการสอนทักษะการฟังครูให้นักเรียนฝึกฟังภาษา ไทยเพียงภาษาเดียว และใช้ภาษาท่าทางในการสื่อความหมาย การสอนทักษะการพูด ครูฝึก ให้นักเรียนฟังคำและประโยคง่ายๆ แล้วพูดตาม การสอนทักษะการอ่าน ครูส่วนใหญ่ให้นักเรียน อ่านออกเสียงคำและประโยคเป็นภาษาไทย และในการสอนทักษะการเขียน ครูให้นักเรียนฝึก เขียนตามคำบอก สื่อการสอนที่ครูส่วนใหญ่ใช้ในการสอนคือ วิทยุและเทปเพลง บัตรคำ บัตร ภาพ และของจริง การวัดและประเมินผล ครูวัดร่วมกันโดยใช้เครื่องมือคือแบบทดสอบ แบบ สังเกต และให้ปฏิบัติจริง

อุไรวรรณ ภูเจริญ (2534) ได้ศึกษาการประเมินความต้องการจำเป็นเกี่ยวกับ การนิเทศการสอนของครูประถมศึกษา สังกัดสำนักงานการประถมศึกษาจังหวัดปราจีนบุรี ผล การวิจัยพบว่า ความต้องการการนิเทศด้านการสอนทั่วไป ครูประถมศึกษาต้องการการนิเทศ การสอนอยู่ในระดับปานกลาง ในเรื่องวิธีสอนและเทคนิคการสอน สื่อการเรียนการสอน และ การวัดผลประเมินผล ต้องการการนิเทศการสอนอยู่ในระดับน้อยในเรื่องการเตรียมการสอน โดยครูส่วนใหญ่ระบุว่าต้องการการนิเทศการสอนด้านการจัดกิจกรรมการเรียนการสอนมากกว่า ด้านอื่น เกี่ยวกับความต้องการการนิเทศการสอนเฉพาะกลุ่มประสบการณ์ครูประถมศึกษา ต้องการการนิเทศการสอนในระดับปานกลาง โดยส่วนใหญ่ระบุว่าต้องการการนิเทศการสอน กลุ่มทักษะคณิตศาสตร์มากกว่ากลุ่มประสบการณ์อื่น

อมรรัตน์ ไกรสุข (2536) ได้ศึกษาสภาพและปัญหาการใช้หลักสูตรกลุ่มทักษะ ภาษาไทย ระดับชั้นประถมศึกษาปีที่ 1-2 ในโรงเรียนประถมศึกษา สังกัดสำนักงานการประถมศึกษา จังหวัดนครราชสีมา โดยมีผู้ให้ข้อมูลเป็นผู้บริหารโรงเรียนและครูผู้สอนกลุ่มทักษะภาษาไทย ชั้นประถมศึกษาปีที่ 1-2 ผลการวิจัยพบว่า โรงเรียนมีการเตรียมบุคลากร โดยให้ครูศึกษา เอกสารหลักสูตร ผู้บริหารทำหน้าที่จัดครูเข้าสอน โดยคำนึงถึงความรู้และประสบการณ์ของครู กำหนดเวลาเรียนในตารางสอนและเวลาปฏิบัติจริง สัปดาห์ละ 21-25 คาบ มีการจัดทำแผนการ สอน ครูเป็นผู้ผลิตและใช้สื่อด้วยตนเอง โรงเรียนยึดจุดหมายของหลักสูตรประถมศึกษาพุทธ ศักราช 2521 (ฉบับปรับปรุง พ.ศ.2533) เป็นแนวทาง ในการใช้หลักสูตรมีเป้าหมายเพื่อ พัฒนาคุณลักษณะที่พึงประสงค์ตามหลักสูตรประถมศึกษาพุทธศักราช 2521 (ฉบับปรับปรุง พ.ศ.2533) โดยเน้นการอ่านคล่อง เขียนคล่อง ไม่มีการปรับหลักสูตร กิจกรรมการเรียนการ สอนเน้นกระบวนการฝึกทักษะฟัง พูดอ่าน เขียน ครูเตรียมการสอนทุกครั้ง โดยศึกษาแผน

การสอนและคู่มือครู เลือกกิจกรรมที่เหมาะสมกับจุดประสงค์การเรียนรู้ ยึดนักเรียนเป็นศูนย์กลาง มีการวัดและประเมินผลเพื่อประเมินการผ่านจุดประสงค์ใน ป.02 หลังจากจบบทเรียน โดยการปฏิบัติงานและตรวจผลงาน มีการจัดกิจกรรมเสริมหลักสูตรและการสอนซ่อมเสริม มีการสนับสนุนและส่งเสริมการใช้หลักสูตรโดยส่งครูเข้ารับการอบรม มีการนิเทศและติดตามผล โดยพิจารณาจากแผนการสอน มีการเสริมแรงโดยอำนวยความสะดวกในเรื่องงบประมาณเพื่อให้จัดซื้อ / จัดทำสื่อที่ จำเป็นต่อการเรียนการสอน

ไพจิตร วรวาท (2538) ได้ศึกษาการจัดการเรียนการสอนวิชาภาษาไทยชั้นประถมศึกษาปีที่ 1 ถึง 4 ตามหลักสูตรประถมศึกษา พุทธศักราช 2521 (ฉบับปรับปรุง พ.ศ.2533) ในโรงเรียนตำรวจตระเวนชายแดน สังกัดกรมตำรวจ โดยมีครูตำรวจตระเวนชายแดน เป็นผู้ให้ข้อมูล ผลการวิจัยพบว่า ด้านการเตรียมการสอน มีการเตรียมกิจกรรมและสื่อการเรียนการสอนเป็นบางครั้ง ส่วนการทำบันทึกการสอนมีน้อย ด้านการจัดกิจกรรมการเรียนการสอนมีการฝึกทักษะการฟัง ทักษะการพูด ทักษะการอ่าน ทักษะการเขียน ด้านการใช้สื่อการเรียนการสอนสื่อที่ใช้มากในการนำเสนอบทเรียนคือ กระดานดำ ส่วนสื่อที่ใช้มีน้อย มีบัตรคำ บัตรภาพ เกม และเพลง ด้านการวัดและประเมินผลการเรียนการสอน ใช้ข้อสอบในการสอนแต่ละภาคเรียนมากที่สุด และใช้การสัมภาษณ์และการสังเกตเป็นบางครั้ง ด้านการสอนซ่อมเสริม จัดสอนซ่อมเสริมให้นักเรียนที่เรียนอ่อน เน้นการฝึกทักษะการอ่านโดยให้ทำงานเพิ่มเติมในทุกเวลาที่มีโอกาส

ชวลิต เกิดทิพย์ (2538) ได้ศึกษาการใช้สื่อการเรียนการสอนกลุ่มทักษะภาษาไทยของครูภาษาไทยดีเด่นในระดับประถมศึกษา เขตการศึกษา 2 ผลการวิจัยพบว่า ครูภาษาไทยดีเด่นเลือกสื่อการสอนที่ตรงกับเนื้อหา ระดับความสามารถ ประสบการณ์และความคุ้นเคยของนักเรียน เลือกสื่อการสอนที่หาง่าย ราคาถูก ผลิตเองได้ มีการเตรียมการใช้สื่อการสอนล่วงหน้าก่อนนำไปสอนจริง จัดมุมภาษาไทยสอดคล้องกับเนื้อหาที่กำลังเรียน ก่อนที่ครูจะให้นักเรียนใช้สื่อการสอนครูจะสาธิตให้นักเรียนดูก่อน โดยให้ความสำคัญการใช้สื่อการสอนในชั้นการดำเนินการสอนมาก เปิดโอกาสให้นักเรียนมีส่วนร่วมในการใช้สื่อการสอน ครูช่วยดูแลช่วยเหลือนักเรียนขณะใช้สื่อการสอน มีการจัดเก็บสื่อการสอนประเภทวัสดุไว้ในห้อง แยกเป็นบทและเนื้อหาสื่อการสอนประเภทอุปกรณ์จะเก็บไว้ในตู้เหล็กห้องพักครู ครูจะตรวจตราและซ่อมแซมสื่อการสอนประเภทวัสดุหลังเลิกเรียน มีการประเมินคุณภาพของสื่อการสอนและประสิทธิภาพของการใช้สื่อการสอนจากประสิทธิภาพการเรียนรู้โดยการสังเกตการปฏิบัติกิจกรรมของนักเรียน

ทูน ภาษีธรรม (2539) ได้ศึกษาการสอนภาษาไทยของครูภาษาไทยดีเด่นในโรงเรียน สังกัดสำนักงานการประถมศึกษาจังหวัดปัตตานี โดยมีครูภาษาไทยดีเด่นสังกัดสำนักงานการประถมศึกษาจังหวัดปัตตานี เป็นผู้ให้ข้อมูล ผลการวิจัยพบว่า ด้านการเตรียมการสอนครู

ภาษาไทยดีเด่นเตรียมการสอนล่วงหน้าทุกครั้ง ด้านการจัดกิจกรรมการเรียนการสอน ครูภาษาไทยดีเด่นยึดนักเรียนเป็นศูนย์กลางตามวิธีสอนแบบมุ่งประสบการณ์ภาษา ด้านการใช้สื่อการสอน ครูภาษาไทยดีเด่นผลิตขึ้นเอง และใช้บัตรคำ บัตรภาพ แถบประโยค และของจริงบ่อยที่สุด ด้านการวัดและประเมินผล ครูภาษาไทยดีเด่นส่วนใหญ่ใช้การสังเกตซักถามขณะสอน ให้ทำแบบฝึกหัดและทำแบบวัดจุดประสงค์ ด้านการสอนซ่อมเสริม ครูภาษาไทยดีเด่นดำเนินการสอนตามปัญหาที่พบจากการวัดและประเมินผล ด้านหลักสูตรและการปรับปรุงหลักสูตร ครูภาษาไทยดีเด่นปรับเนื้อหาให้เหมาะสมกับสภาพท้องถิ่นไม่ขัดต่อหลักศาสนาอิสลาม การปฏิบัติงาน และงานด้านอื่น ๆ พบว่า ครูภาษาไทยดีเด่นรับผิดชอบงาน อื่น ๆ เพิ่มขึ้นจากการสอนปกติ

สถาบันวิทยบริการ
จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย